

Prva ocena stanja v kmetijstvu

2023

Poročilo je pripravil Kmetijski inštitut Slovenije (KIS) v okviru strokovne naloge Spremljanje razvoja kmetijstva v Sloveniji v letu 2023, katere naročnik in financer je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP).

Publikacija je v elektronski obliki objavljena na spletni strani Kmetijskega inštituta Slovenije https://www.kis.si/Porocila_o_stanju_v_kmetijstvu/.

Uredila:

Tanja TRAVNIKAR

Avtorji:

Matej BEDRAČ (struktura kmetijskih gospodarstev, Program razvoja podeželja)

Sara BELE (zunanja trgovina)

Ajda BLEIWEIS (kmetijska politika)

Jure BREČKO (živinoreja)

Ana HITI DVORŠAK (rastlinska pridelava)

Maja KOŽAR (dohodek)

Ben MOLJK (živinoreja)

Vesna Telič (živinoreja)

Tanja TRAVNIKAR (gospodarska gibanja, cene, kmetijska politika)

Barbara ZAGORC (rastlinska pridelava)

Fotografije na naslovnici:

Sara BELE

Zdravko MUNDA

Janko VERBIČ

Ljubljana, 30. november 2023

Kazalo vsebine

POVZETEK	8
1 GOSPODARSKA GIBANJA	9
2 OBSEG KMETIJSKE PROIZVODNJE	10
3 CENE V KMETIJSTVU	13
4 UKREPI KMETIJSKE POLITIKE	15
4.1 Skupna kmetijska politika EU	15
4.2 Nacionalni ukrepi	23
5 PRVA OCENA EKONOMSKIH REZULTATOV KMETIJSTVA	26
6 ZUNANJA TRGOVINA Z AGROŽIVILSKIMI PROIZVODI	27
7 STRUKTURA KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI IN EU	29
8 PREGLED PO POMEMBNEJŠIH KMETIJSKIH TRGIH	32
8.1 Pšenica	32
8.2 Ječmen	34
8.3 Koruza za zrnje	36
8.4 Oljna ogrščica	38
8.5 Krompir	39
8.6 Jabolka, hruške in breskve	41
8.7 Grozdje in vino	43
8.8 Meso govedi	45
8.9 Meso prašičev	47
8.10 Perutninsko meso	49
8.11 Meso drobnice	51
8.12 Mleko	52
8.13 Jajca	53
9 LITERATURA IN VIRI	55

Kazalo preglednic

Preglednica 1: Izbrani makroekonomski agregati Slovenije	9
Preglednica 2: Pridelava poljščin; 2022 in 2023	11
Preglednica 3: Pridelek sadja; 2022 in 2023	11
Preglednica 4: Pridelava grozdja; 2022 in 2023	12
Preglednica 5: Obseg proizvodnje pomembnejših živalskih proizvodov v letih 2021 in 2022 ter ocena za leto 2023.....	12
Preglednica 6: Nominalni indeksi cen kmetijskih pridelkov in proizvodov na letni ravni 2021, 2022 in ocena za leto 2023.....	13
Preglednica 7: Nominalni indeksi cen inputov za kmetijstvo na letni ravni v letih 2021, 2022 ter ocena za leto 2023.....	14
Preglednica 8: Okvirna sredstva v letu 2023 in načrtovan znesek podpore na enoto v letu 2023, po vrstah neposrednih plačil	16
Preglednica 9: Izplačana sredstva PRP 2014–2020 po ukrepih (000 EUR) (do 31. 8. 2023).....	19
Preglednica 10: Vloženi zahtevki in zaprošene površine za kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - naravni viri v subvencijski kampanji 2023	21
Preglednica 11: Vloženi zahtevki in zaprošene površine za kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - biotska raznovrstnost in krajina v subvencijski kampanji 2023	22
Preglednica 12: Izredna plačila kmetijstvu v letu 2023	23
Preglednica 13: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah blaga; leto 2022 ter obdobje januar–avgust v letih 2022 in 2023	28
Preglednica 14: Kmetijska gospodarstva po rabi kmetijskih zemljišč v Sloveniji in EU-27; leto 2020	29
Preglednica 15: Struktura KMG z živino v Sloveniji in EU-27 v letu 2020	30
Preglednica 16: KMG in ekonomska velikost po tipu kmetovanja v Sloveniji in EU-27 v letu 2020	31
Preglednica 17: Odkup in kakovost pšenice v času žetve; 2018–2023.....	32

Kazalo slik

Slika 1: Indeksi proizvodnje kmetijskih proizvodov; 2011–2022 in ocena 2023 (2015 = 100)	12
Slika 2: Realni indeksi cen kmetijskih pridelkov in proizvodov pri pridelovalcih; 2011–2022 in ocena 2023 (2015 = 100)	13
Slika 3: Realni indeksi cen kmetijskih proizvodov, cen inputov v kmetijstvu in cenovno-stroškovna pariteta; 2011–2022 in ocena 2023 (2015 = 100)	14
Slika 4: Delitev ukrepov kmetijske politike v Sloveniji	15
Slika 5: Izvoz in uvoz agroživilskih proizvodov v obdobju januar–avgust 2011–2023 in januar–december 2011–2022 ter ocena za leto 2023 (mio EUR)	27
Slika 6: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi pšenice (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)	32
Slika 7: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi pšenice (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)	33
Slika 8: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi ječmena (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)	34
Slika 9: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi ječmena (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)	35

Slika 10: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi koruze za zrnje (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	36
Slika 11: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi koruze za zrnje (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	37
Slika 12: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi oljne ogrščice (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	38
Slika 13: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi oljne ogrščice (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	39
Slika 14: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi krompirja (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	39
Slika 15: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi krompirja (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	40
Slika 16: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi jabolk (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	41
Slika 17: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi jabolk (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	42
Slika 18: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi grozdja (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	43
Slika 19: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi grozdja (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	44
Slika 20: Spremembe prirasta govedi v obdobju 2018–2022 in ocena za leto 2023 (povprečje 2018–2022 = 100).....	45
Slika 21: Odkupne cene mlade pitane govedi (živa masa; EUR/t) po mesecih; 2022 in 2023	46
Slika 22: Osnovni ekonomski kazalci pri pitanju govedi (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	46
Slika 23: Spremembe prirasta prašičev v obdobju 2018–2022 in ocena za leto 2023 (povprečje 2018–2022 = 100).....	47
Slika 24: Odkupne cene pitanih prašičev (do 150 kg; živa masa; EUR/t) po mesecih; 2022 in 2023	48
Slika 25: Osnovni ekonomski kazalci pri pitanju prašičev – kombinirana krma (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	48
Slika 26: Spremembe prirasta perutnine v obdobju 2018–2022 in ocena za leto 2023 (povprečje 2018–2022 = 100).....	49
Slika 27: Odkupne cene pitanih piščancev (živa masa; EUR/t) po mesecih; 2022 in 2023	50
Slika 28: Osnovni ekonomski kazalci pri pitanju piščancev (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	50
Slika 29: Odkupne cene jagnjet (živa masa; EUR/t) po mesecih; 2022 in 2023	51
Slika 30: Osnovni ekonomski kazalci pri prireji jagnjet (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	52
Slika 31: Spremembe proizvodnje mleka v obdobju 2018–2022 in ocena za leto 2023 (povprečje 2018–2022 = 100).....	52
Slika 32: Osnovni ekonomski kazalci pri prireji mleka (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	53
Slika 33: Odkupne cene jajc po mesecih (EUR/000 kosov); 2022 in 2023	54
Slika 34: Osnovni ekonomski kazalci pri proizvodnji jajc (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena).....	54

Okrajšave in simboli

% – odstotek

ARSKTRP – Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja

ARSO – Agencija Republike Slovenije za okolje

BDP – bruto domači proizvod

CT – carinska tarifa

DŽ – dobrobit živali

EK – ekološko kmetovanje

EKJS – Evropski kmetijski jamstveni sklad

EKSRP – Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja

FFS – fitofarmacevtska sredstva

GVŽ – glava velike živine

ha – hektar

kg – kilogram

KMG – kmetijsko gospodarstvo

KOPOP – kmetijsko-okoljska-podnebna plačila

KZU – kmetijsko zemljišče v uporabi

LAS – lokalna akcijska skupina

LEADER – Links between actions for the development of the rural economy

mio – milijon

mrd – milijarda

OMD – območja z omejenimi dejavniki

PDM – polnovredna delovna moč

PRP – Program razvoja podeželja

SKP – Skupna kmetijska politika

SN 2023–2017 – Strateški načrt skupne kmetijske politike 2023–2027

SURS – Statistični urad Republike Slovenije

t – tona

TIS – tržno informacijski sistem

UMAR – Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj

Spremna beseda k Prvi oceni stanja v kmetijstvu – Jesensko poročilo

Kmetijski inštitut Slovenije poleg Poročila o stanju kmetijstva, gozdarstva in ribištva (*Zeleno poročilo*) vsako leto pripravi tudi *Jesensko poročilo*. Gre za strokovno publikacijo, ki podaja prve informacije o proizvodnih in ekonomskih rezultatih slovenskega kmetijstva v tekočem letu. Poročilo izide konec tekočega leta in je do izida Zelenega poročila (končne ocene stanja kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva) dostopno na straneh Kmetijskega inštituta Slovenije:

https://www.kis.si/Porocila_o_stanju_v_kmetijstvu/

Poročilo se začne s kratkim povzetkom osnovnih rezultatov in kazalnikov v kmetijstvu, v nadaljevanju pa so predstavljene ključne informacije o napovedih in prvih ocenah gospodarskih gibanj, obsegu kmetijske proizvodnje, cenah v kmetijstvu, ukrepih kmetijske politike, ekonomskem rezultatu kmetijstva, zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi in strukturi kmetijskih gospodarstev. Najobsežnejše je zadnje poglavje, ki podrobneje predstavi prve rezultate najpomembnejših kmetijskih trgov v Sloveniji. Tako so podane prve ocene na področju rastlinske pridelave (pšenica, ječmen, koruza za zrnje, oljna ogrščica, krompir, jabolka, hruške, breskve, grozdje in vino) in živiloreje (meso goved, meso prašičev, perutninsko meso, meso drobnice, mleko in jajca).

Jesensko poročilo, ki je pred vami, predstavlja prvo oceno proizvodnih in ekonomskih rezultatov slovenskega kmetijstva v letu 2023 in je pripravljeno na podlagi razpoložljivih statističnih in drugih informacij, ki so bile na voljo do 27. novembra 2023. V tem času so na voljo le začasni statistični podatki o pridelavi nekaterih pomembnejših rastlinskih pridelkov in ocene indeksov cen na letni ravni, podatki o odkupu kmetijskih proizvodov in zakolu živine v klavnicah za obdobje prvih devetih mesecev tekočega leta ter začasni podatki o zunanji trgovini za obdobje prvih osmih mesecev tekočega leta. To pomeni, da za zanesljivejše (končne) ocene sprememb skupnega obsega kmetijske proizvodnje, cen in dohodkov v kmetijstvu manjkajo še nekatere informacije. V živiloreji je v tem času problematična zlasti ocena obsega proizvodnje, medtem ko je v rastlinski pridelavi težje oceniti letne spremembe cen. Obseg živiloreje je v splošnem močno odvisen od sprememb v številu živine, pri prašičih, zlasti pa pri drobnici, pa tudi od obsega zakola izven klavnic, o čemer med letom ni podatkov. Pri govedu zanesljivost ocen na podlagi razpoložljivih statističnih podatkov zmanjšuje tudi dejstvo, da statistika od leta 2007 dalje domačo proizvodnjo mesa ter prirast izračunava na osnovi podatkov registra govedi, ki niso javno dostopni in se lahko predvsem pri zunanji trgovini z živim govedom precej razlikujejo od objavljenih podatkov v okviru statistike zunanje trgovine. V rastlinski pridelavi mesečni indeksi cen ne povedo veliko o spremembi cen na povprečni letni ravni, saj zaradi sezonskih uteži na letni ravni prevlada cena v obdobju največjega odkupa. Napovedi sprememb cen na letni ravni so zato v tem času manj zanesljive zlasti pri poznih posevkih, sadju in grozdju, kjer se večina pridelka odkupi v zadnjih mesecih leta, torej v mesecih, za katere trenutno še ni podatkov.

Primerjava jesenskih ocen s končnimi rezultati za obdobje predhodnih petih let (2018–2022) kaže, da so odstopanja pri posameznih parametrih lahko precejšnja, medtem ko so nakazane smeri sprememb za kmetijstvo kot celoto že dokaj zanesljive.

POVZETEK

Za leto 2023 se napoveduje, da bo skupni obseg kmetijske pridelave v primerjavi z letom prej malenkost večji, za približno 2 %, vendar podpovprečen glede na zadnjih pet let. Pri tem se bo rastlinska pridelava kljub neugodnim vremenskim razmeram povečala za približno 5 %. Zabeležena je večja pridelava pri krmnih rastlinah, žitih, krompirju in hmelju, občutno manjši obseg pridelave pa je bil v sadjarstvu, vinogradništvu in v pridelavi zelenjadnic. Obseg živinoreje se bo drugo leto zapored nekoliko zmanjšal in bo v primerjavi z letom 2022 manjši za dober odstotek. Zabeleženo je zmanjšanje prireje govejega mesa in kravjega mleka, pri ostalih vrstah prireje mesa in pri jajcih pa se pričakuje povečanje prireje.

Cene v kmetijstvu bodo tudi v letu 2023 ostale na visoki ravni in bodo druge najvišje odkar se spremljajo podatki. Po trenutnih ocenah se bodo na skupni ravni nominalno povečale za 2,5 %. Med rastlinskimi pridelki bodo nižje cene žit (na skupni ravni za -46 %) in oljnic (-31 %), za ostale cene pomembnejših rastlinskih pridelkov pa se napovedujejo višje cene (zelenjadnice: +14 %, sadje: +11 %, krompir + 6 %). Nominalno višje cene se napovedujejo tudi v živinoreji, z izjemo cen mleka (-1 %). Najbolj izrazito se bodo zvišale cene prašičjega mesa (+19 %), jajc (+14 %) in perutninskega mesa (+12 %), povišale pa se bodo tudi cene govejega mesa (+4 %). Cene inputov za kmetijstvo so v letu 2023 nominalno ostale na ravni leta 2022. Pri tem so se znižale nekatere cene proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (gnojila: -29 %, energija: -5 %), ostale cene inputov za kmetijstvo pa so se povišale (sredstva za varstvo rastlin: +12 %, semena in sadike: +10 %, veterinarske storitve: +6 %, krmila: +5 %). Na agregatu kmetijstva se napoveduje, da se bo v letu 2023 cenovno-stroškovno razmerje nekoliko izboljšalo.

Dohodki v kmetijstvu bodo v letu 2023 po prvih ocenah ekonomskih računov za kmetijstvo (ocena KIS na podlagi razpoložljivih statističnih podatkov in ekspertnih ocen) ostali na podobni ravni leta prej, bodo pa občutno slabši od dolgoletnega povprečja. Tako bo faktorski dohodek kmetijstva po trenutnih ocenah v letošnjem letu verjetno na podobni ravni kot v lanskem letu, v daljšem časovnem obdobju pa bo opazno podpovprečen, kar bo uvrščalo leto 2023 med ekonomsko manj uspešne. V okviru rastlinske pridelave bodo po prvih ocenah kazalci dohodka na agregatni ravni ugodnejši pri zelenjadnicah, krompirju, hmelju in krmnih rastlinah. Veliko slabši ekonomski rezultati kot v letu prej pa so ocenjeni za pridelavo žit (sicer veliko večji pridelki, predvsem koruze za zrnje) zaradi zelo velikega padca cen. Slabši ekonomski rezultati so zaradi velikega izpada pridelka ocenjeni tudi za pridelavo sadja, navkljub višjim cenam. V živinoreji so na agregatni ravni boljši ekonomski rezultati kot v letu prej ocenjeni za vse pomembnejše skupine živali in živalskih proizvodov, razen za prirejo mleka in medu.

Pri zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi se v letu 2023 nadaljuje intenzivna rast vrednostnega uvoza in izvoza, zaradi intenzivnejše rasti uvoza pa se napoveduje poslabšanje trgovinske bilance. Povečanje trgovinskih tokov bo predvsem odraz še vedno visokih cen agroživilskih proizvodov na svetovnih trgih.

Z letom 2023 se je začelo izvajanje novega Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023–2027 in s tem novih intervencij, vendar se v letu 2023 po večini še vedno izplačujejo sredstva za ukrepe iz prejšnjega obdobja skupne kmetijske politike 2014–2022. V letošnjem letu so se izvajali tudi izredni ukrepi za stabilizacijo kmetijskega dohodka, kot odgovor na posledice vojne v Ukrajini. Začeli pa so se izvajati tudi izredni ukrepi v kmetijstvu za sanacijo po katastrofalnih poplavih.

1 GOSPODARSKA GIBANJA

Gospodarska rast¹ – Jesenska napoved gospodarskih gibanj za leto 2023 napoveduje umirjanje gospodarske rasti, bruto domači proizvod (BDP) naj bi se realno povečal za 1,6 % (leta 2022: 2,5 %). K umirjanju gospodarske rasti prispevata predvsem umiritev izvoznega dela gospodarstva in nižja rast zasebne potrošnje, nadaljuje pa se rast investicij v zgradbe in objekte. Skladno z gospodarskim ohlajanjem v glavnih trgovinskih partnericah, bo po napovedih padla tudi realna rast izvoza Slovenije (s 7,2 % v letu 2022 na 0,1 % v letu 2023). Predvsem zaradi visoke inflacije, zaostrenih pogojev kreditiranja ter vsesplošne previdnosti pri potrošnji, se bo umirila tudi realna rast zasebne potrošnje, ki naj bi znašala 0,9 %. Pri investicijski dejavnosti pa se v letu 2023 napoveduje 4,5-odstotna realna rast, pri tem so se močno povečale predvsem investicije v zgradbe in objekte, nekoliko pa znižale investicije v opremo in stroje.

Zaposlenost in plače – Rast zaposlenosti in upadanje brezposelnosti se bosta v letu 2023 umirila. To je predvsem posledica umirjanja gospodarske rasti, skupaj z nadaljevanjem pomanjkanja razpoložljive delovne sile na trgu dela. Glede na predhodno leto napovedi kažejo, da se bo zaposlenost v povprečju leta 2023 povečala za 1,2 %, obe stopnji brezposelnosti pa nekoliko znižali (registrirana na 5,0 %, anketna pa na 3,6 %). Nominalna rast povprečne bruto plače bo v letu 2023 visoka, predvidoma 8,6-odstotna, vendar pa bo realna rast ob upoštevanju visoke inflacije skromna in bo znašala približno 1,0 % (realna rast v zasebnem sektorju: +0,9 %, realna rast v javnem sektorju: +1,2 %).

Preglednica 1: Izbrani makroekonomski agregati Slovenije

	2022	Jesenska napoved 2023
BRUTO DOMAČI PROIZVOD (realna rast v %)		
BDP	2,5	1,6
Izvoz proizvodov in storitev	7,2	0,1
Zasebna potrošnja	3,6	0,9
Državna potrošnja	-0,5	1,4
Bruto investicije v osnovna sredstva	3,5	4,5
ZAPOSLENOST IN PLAČE (v %)		
Zaposlenost, statistika nacionalnih računov, rast	2,9	1,2
Stopnja registrirane brezposelnosti	5,8	5,0
Stopnja brezposelnosti po anketi o delovni sili	4,0	3,6
Bruto plače na zaposlenega, realna rast	-5,6	1,0
INFLACIJA (povprečje leta)	8,8	7,6

Vir: povzeto po UMAR, 2023

Inflacija – V prihodnje se pričakuje postopno zniževanje inflacije, ki pa bo v letu 2023 še vedno na visoki ravni. Za leto 2023 se napoveduje povprečna letna inflacija v višini 7,6 %, predvsem zaradi visoke rasti cen v začetku leta (konec leta 2023 se ocenjuje inflacijo v višini 5,4 %). Na visoko inflacijo so v letu 2023 pomembno prispevale predvsem visoke cene storitev in cene hrane.

Kmetijstvo v EU – Spodbudne so napovedi glede umirjanja in zniževanja cen proizvodnih stroškov v kmetijstvu, kar predvsem velja za cene gnojil, energije in krme (EC, 2023). Na globalnih in EU trgih je opazen tudi trend zniževanja cen kmetijskih proizvodov (npr. žita, surovo mleko in goveje meso), z izjemo cen jabolk in sladkorja. Kljub trendu upadanja cen pri večini kmetijskih proizvodov pa so le-te še vedno na nadpovprečni ravni glede na zadnje petletno povprečje. Pri nekaterih kmetijskih proizvodih se zaradi neugodnih vremenskih razmer beleži zmanjšanje pridelanih količin (npr. sadje, grozdje), pri žitu pa se zaradi vlažnih razmer in pozne žetve ugotavlja zmanjšanje kakovosti. Z manjšim zamikom se je ustavila tudi rast inflacije hrane na trgovskih policah (pri večini držav EU se je rahla deflacija hrane začela v sredini leta 2023), so pa cene hrane še vedno na zgodovinsko visoki ravni.

¹ Opisi kazalnikov gospodarskih gibanj so povzeti po publikaciji Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2023, ki jo pripravlja Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR, 2023).

2 OBSEG KMETIJSKE PROIZVODNJE

Vreme – Spremenljive vremenske razmere s pogostimi ekstremnimi dogodki so rastlinsko pridelavo podobno kot v preteklih letih močno zaznamovale tudi v letu 2023. Vremenske razmere jeseni leta 2022 so omogočale dobre pogoje za setev ozimnih žit in drugih posevkov v optimalnih setvenih rokih. V zimskem obdobju so bile temperature zraka nadpovprečne, z vmesnimi hladnimi obdobji, december 2022 in januar 2023 sta bila nadpovprečno namočena, v februarju 2023 pa je padla podpovprečna količina padavin. Nadpovprečne temperature so se nadaljevale tudi v mesecu marcu, kar je pospešilo fenološki razvoj rastlin. Vegetacijsko obdobje se je začelo prej kot običajno in mnoge rastline so s cvetenjem in kasneje z dozorevanjem prehiteli dolgoletno povprečje (npr. pečkarji, ozimno žito). Prvo polovico aprila je zaznamovala pozeba, ki je najbolj poškodovala sadno drevje in zelenjadnice na prostem. Spremenljivo vreme s pogostimi padavinami se je nadaljevalo tudi v začetku maja, razmere pa so bile ugodne za razmah rastlinskih bolezni in škodljivcev. Poletni meseci so bili zelo vroči, kmetijske rastline pa so bile pogosto v vročinskem in sušnem stresu. Padavine so bile po območjih Slovenije zelo neenakomerno razporejene, v poletnih mesecih so bila pogosta tudi močna neurja s točo in nalivi, ki so povzročila veliko škodo na poljščinah, sadnem drevju in vinogradih. Leto 2023 so najbolj zaznamovale katastrofalne poplave, ki so na nekaterih območjih odnašale krmo in živali ter uničile pridelke poljščin in vrtnin. Vodna bilanca je bila tekom celotnega vegetacijskega obdobja po večjem delu države pozitivna. Dobra založenost z vodo je bila v Osrednji Sloveniji, na Koroškem, Savinjskem in na Goriškem, primanjkljaj pa je bil opazen na severovzhodu in jugozahodu države (ARSO, 2022; 2023).

Površina kmetijske zemlje v uporabi (KZU) – V zadnjem desetletju je stabilna z majhnimi medletnimi spremembami na skupni ravni. Po začasnih podatkih statistike njen obseg s 482 tisoč hektarji tudi v letu 2023 ostaja zelo blizu ravni preteklih let (480 tisoč ha). V primerjavi s predhodnim letom so se predvsem zaradi manjšega obsega intenzivnih sadovnjakov v povprečju malenkostno zmanjšale površine trajnih nasadov, in sicer za približno odstotek, obseg njiv pa se je povečal za slaba 2 %. Na njivah so se povečale površine žita (+3 %), krompirja (+2 %), zelene krme z njiv (+2 %) ter drugih korenovk in gomoljnic (krmne korenovke: +61 % in sladkorna pesa: +54 %). Manjše pa so bile površine namenjene pridelavi suhih stročnic (–7 %) in oljnic (–1 %) ter površine hmeljišč (–6 %). Zmanjšala se je tudi površina njiv v prahi (–51 %), potem ko se je lani povečala za dobro polovico.

Hektarski pridelki – Letina velike večine rastlinskih kmetijskih rastlin je bila zaradi spremenljivega vremena in ekstremnih vremenskih dogodkov v letu 2023 podpovprečna in večinoma tudi slabša kot v podpovprečnem letu prej. Razen pri koruzi za zrnje so bili pri vseh vrstah žita hektarski pridelki podpovprečni in manjši kot v letu prej. Hektarski pridelek pšenice je bil manjši za 8 % (skupaj s piro za 7 %), ječmena za 8 %, tritikale pa za 13 %. Hektarski pridelek koruze za zrnje je bil s 8,9 t/ha za tretjino večji kot leta 2022 in za 2 % pod povprečjem zadnjega petletnega obdobja, letina koruze je bila tretja najslabša v zadnjih desetih letih. Povprečni hektarski pridelek oljnic je bil za 12 % večji kot v letu prej in 7 % nad povprečjem zadnjih petih let. Izrazito slaba je bila letina buč za olje, medtem ko so druge oljnice imele enake ali večje hektarske pridelke kot v letu 2022. Hektarski pridelek hmelja je bil pomembno večji kot v letu 2022 (+20 %), ko je bil zelo majhen in močno podpovprečen.

Skupni pridelki – Skupni pridelek žita je po zaasnih ocenah v letu 2023 zaradi boljše letine koruze in tudi nekoliko večjih površin za približno 17 % večji od skromnega pridelka žita v letu 2022. Zaradi obsežnejših površin in večjih hektarskih pridelkov soje in sončnic pa je za dobro desetino večji tudi pričakovani pridelek oljnic.

Preglednica 2: Pridelava poljščin; 2022 in 2023

	Površina (ha)		Indeks 2023/22	Pridelek (t/ha)		Indeks 2023/22	Skupni pridelek (t)		Indeks 2023/22
	2022	2023		2022	2023		2022	2023	
Pšenica in pira	27.564	28.698	104,1	5,5	5,1	92,6	150.754	145.359	96,4
Ječmen	22.546	21.931	97,3	5,0	4,6	92,3	112.455	100.967	89,8
Tritikala	5.171	5.209	100,7	4,9	4,2	87,1	25.149	22.078	87,8
Koruza za zrnje	41.562	44.266	106,5	6,7	8,9	133,2	277.818	394.251	141,9
Silažna koruza*	26.931	26.970	100,1	33,1	41,4	125,2	890.517	1.116.550	125,4
Oljna ogrščica	2.937	2.831	96,4	2,6	2,6	100,3	7.550	7.297	96,6
Buče za olje	3.700	2.971	80,3	0,5	0,4	77,9	1.988	1.244	62,6
Soja	2.330	3.037	130,3	2,3	2,6	114,1	5.344	7.946	148,7
Krompir	2.886	2.945	102,0	20,2	23,3	115,3	58.229	68.513	117,7
Hmelj	1.622	1.524	94,0	1,4	1,7	120,5	2.283	2.584	113,2

* glavni posevek

Vir: SURS, preračuni KIS

Pridelek krme s travinja bo v letu 2023 dokaj povprečen in večji kot v zelo sušnem letu 2022, ko je bil med manjšimi do zdaj. Rastne razmere pridelavi krme na travinju niso bile naklonjene. Prvo košnjo so ovirale padavine v maju, zaradi avgustovskih poplav pa so bili mnogi travniki poplavljeni in košnja na njih začasno onemogočena zaradi razmočenosti, poležanosti in onesnaženosti krme. Košnja na trajnih travnikih pa se je potem v nekaterih delih Slovenije podaljšala v pozno jesen. Težke vremenske razmere so negativno vplivale tudi na pridelavo zelenjadnic, v povprečju bo njihova letina manjša kot v letu 2022 in zelo podpovprečna.

Pridelek sadja je bil v letu 2023 zaradi spomladanske pozebe in drugih neugodnih vremenskih dejavnikov ponovno izredno okrnjen in je med manjšimi v zadnjih petih letih (2018–2022) in tudi v zadnjem desetletju. Po ocenah na podlagi trenutnih podatkov bo leta 2023 v intenzivnih nasadih in ekstenzivnih nasadih skupaj obranega približno 40 % sadja manj kot v letu prej. Pridelek sadja v intenzivnih nasadih bo zaradi velikega izpada pridelka jabolka (–24 %) in tudi drugih sadnih vrst manjši vsaj za četrtno in bo tudi zaostal za povprečjem zadnjih petih let (–30 %), ki pridelavi sadja večinoma niso bila naklonjena.

Preglednica 3: Pridelek sadja; 2022 in 2023

Pridelek (t)	Vsi nasadi		Indeks 2023/22	Intenzivni nasadi		Indeks 2023/22	Ekstenzivni nasadi		Indeks 2023/22
	2022	2023		2022	2023		2022	2023	
Jabolka	65.759	41.217	62,7	48.838	37.311	76,4	16.921	3.906	23,1
Hruške	7.087	3.326	46,9	3.327	2.591	77,9	3.760	735	19,5
Breskve	2.432	:		1.952	739	37,9	480	:	
Češplje in slive	3.882	:		449	:		3.433	533	15,5
Marelce	1.093	407	37,2	909	355	39,1	184	52	28,3
Češnje in višnje	3.755	927	24,7	1.784	579	32,5	1.971	348	17,7
Jagode	2.309	1.707	73,9	2.309	1.707	73,9	-	-	

: ni pojava, - ni podatka

Vir: SURS

Pridelek grozdja v letu 2023 je po prvih ocenah statistike zaradi spremenljivih neugodnih vremenskih razmer v času rastne dobre še manjši od skromnega v letu prej. Pridelek belih sort je manjši za 5 %, pridelek pri rdečih sortah pa za 9 %. Deževno leto s pogostimi točami je bilo za pridelavo grozdja zelo težko in je zahtevalo skrbno izvajanje tehnoloških ukrepov, še posebej varstva rastlin. Za razliko od leta prej se je trgatav začela kasneje in je bila zaradi prebiranja grozdja v mnogih vinogradih zamudnejša. Pridelek grozdja je ocenjen na približno

76 tisoč ton, kar je za 6 % manj kot v letu 2023 in za 24 % manj v primerjavi s povprečjem zadnjih petih let (2018–2022).

Preglednica 4: Pridelava grozdja; 2022 in 2023

	Hektarski pridelek (t/ha)		Indeks 2023/22	Skupni pridelek (t)		Indeks 2023/22
	2022	2023		2022	2023	
Grozdje skupaj	5,7	5,3	93,5	81.775	76.465	93,5
Belo grozdje	5,7	5,4	94,7	56.716	53.729	94,7
Rdeče grozdje	5,6	5,1	90,7	25.059	22.736	90,7

Vir: SURS

Obseg živinoreje – Za živinorejo prve ocene na osnovi razpoložljivih podatkov kažejo, da bo skupni obseg prireje mesa v letu 2023 nekoliko večji kot v letu prej, vendar manjši od rekordnega obsega v letu 2021. Zmanjšanje obsega prireje mesa pričakujemo le pri reji govedi, kar je prav gotovo še posledica lanskih neugodnih razmer za pridelavo krme, pri ostalih vrstah prireje mesa pa se pričakuje povečanje. Drugo leto zapored bo manjša prireja kravjega mleka, medtem ko bo prireja jajc po trenutno razpoložljivih podatkih malo večja. Pridelava medu bo po odlični letini 2022 občutno slabša in bo pod dolgoletnim povprečjem.

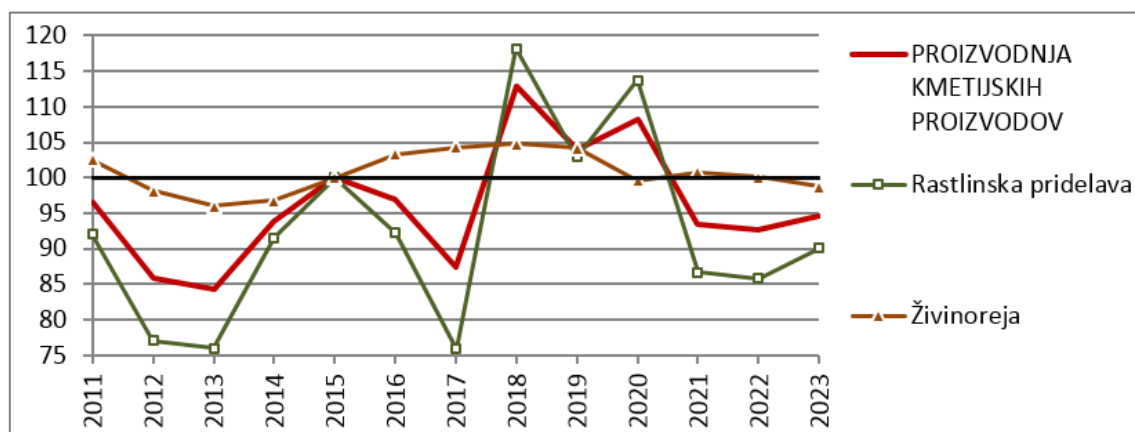
Preglednica 5: Obseg proizvodnje pomembnejših živalskih proizvodov v letih 2021 in 2022 ter ocena za leto 2023

	2021	2022	Ocena 2023	Indeks 2023/22
Govedo (prirast; 000 t)	84,4	81,2	77,7	95,7
Prašiči (prirast; 000 t)	37,4	31,7	33,0	104,1
Perutnina (prirast; 000 t)	101,1	103,0	108,4	105,2
Drobnica (prirast; 000 t)	3,8	3,5	3,7	106,5
Kravje mleko (000 t)	639,9	625,4	614,1	98,2
Jajca (znesena; milijon kosov)	415,1	412,6	416,1	100,9

Vir: SURS, KIS (ocena 2023)

Obseg skupne kmetijske proizvodnje – Po prvih ocenah za leto 2023 na agregatni ravni se bo v primerjavi z letom prej rastlinska pridelava povečala za 5 %; pridelava je večja pri krmnih rastlinah, žitih, krompirju in hmelju. Občutno manjši obseg pridelave pa je ocenjen v sadjarstvu, vinogradništvu in v pridelavi zelenjadnic. Obseg živinoreje se bo drugo leto zapored nekoliko zmanjšal in bo v primerjavi s predhodnim letom manjši za dober odstotek. Skupni obseg proizvodnje kmetijskih proizvodov se bo po prvih ocenah v primerjavi z letom prej povečal za 2 %, glede na zadnje petletno povprečje pa bo nižji za slabo desetino.

Slika 1: Indeksi proizvodnje kmetijskih proizvodov; 2011–2022 in ocena 2023 (2015 = 100)

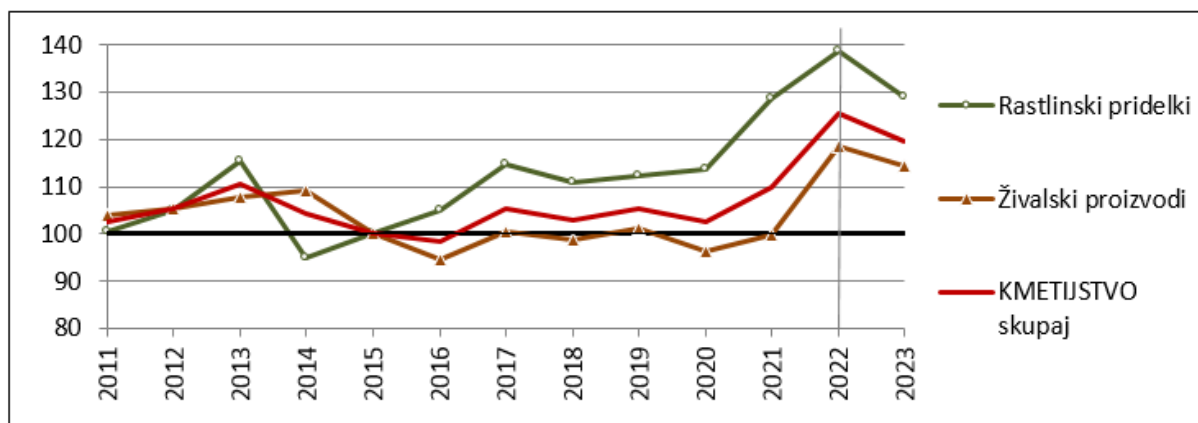

Vir: SURS, preračuni KIS

3 CENE V KMETIJSTVU

Cene kmetijskih pridelkov in proizvodov skupaj – Od leta 2020 so cene v kmetijstvu strmo naraščale in v letu 2022 dosegle rekordne ravni. V letu 2023 so cene realno nekoliko padle, a še vedno ostale na zelo visoki ravni in so druge najvišje odkar se spremljajo podatki. V letu 2023 bodo po prvih ocenah statistike cene kmetijskih pridelkov in proizvodov na skupni ravni nominalno višje za 2,5 %. Ker pa nominalna rast cen kmetijskih pridelkov in proizvodov ne bo dosegala višine rasti inflacije (napovedana inflacija: 7,6 %; UMAR, 2023) pa se bodo cene na agregatni ravni realno znižale, in sicer za 4,7 %. Realno znižanje cen se napoveduje pri rastlinskih pridelkih in v živinoreji.

Slika 2: Realni indeksi cen kmetijskih pridelkov in proizvodov pri pridelovalcih; 2011–2022 in ocena 2023 (2015 = 100)

Vir: SURS, preračuni KIS

Preglednica 6: Nominalni indeksi cen kmetijskih pridelkov in proizvodov na letni ravni 2021, 2022 in ocena za leto 2023

	2021/20	2022/21	Ocena 2023/22
Rastlinski pridelki	115,1	117,5	100,1
Žito	145,4	154,8	53,6
Pšenica in pira	123,9	172,3	-
Koruza za zrnje	170,0	139,7	-
Krompir	118,5	138,1	106,2
Oljnice	137,8	126,5	69,4
Zelenjadnice	110,3	115,8	114,2
Sveže sadje	118,1	97,0	111,3
Vino	104,4	110,0	106,5
Živali in živalski proizvodi	105,5	129,1	104,1
Govedo	110,4	128,7	104,2
Prašiči	92,0	122,2	119,0
Jagnjeta	103,6	106,6	107,8
Perutnina	104,2	117,8	112,0
Mleko, kravje	103,9	138,9	98,9
Jajca, jedilna	100,1	124,2	113,7
KMETIJSKI PRIDELKI IN PROIZVODI, skupaj	109,3	124,3	102,5

- ni podatka

Vir: SURS, preračuni KIS

Cene rastlinskih pridelkov – V letu 2023 bodo po napovedih cene rastlinskih pridelkov nominalno ostale na podobni ravni leta 2022 (+0,1 %), ob upoštevanju inflacije pa bodo cene realno nižje za približno 7 %; cene rastlinskih pridelkov pa bodo še vedno zelo nadpovprečne in na visoki ravni že tretje leto zapovrstjo. Pri tem se bodo v letu 2023 znižale cene žit (na

skupni ravni za –46 %) in oljnic (–31 %), pri ostalih pomembnejših rastlinskih pridelkih pa se napovedujejo višje cene. Cene zelenjadnic se bodo zvišale za približno 14 % in cene sadja za približno 11 %, za dobrih 6 % bodo cene višje pri krompirju in vinu.

Cene v živiloreji – V letu 2023 se napoveduje nominalno zvišanje cen za 4,1 %, ob upoštevanju inflacije pa realno znižanje cen (–3,3 %). Na skupni ravni cen v živiloreji bodo le-te nekoliko nižje od rekordnih v letu 2022 in druge najvišje od kar se spremljajo podatki. Po prvih ocenah se bodo z izjemo mleka (–1 %), nominalno povišale cene vseh živali in ostalih živalskih proizvodov. Najbolj izrazito se bodo zvišale cene prašičjega mesa (+19 %), jajc (+14 %) in perutninskega mesa (+12 %). Za cene govejega mesa se napoveduje okoli 4-odstotno povišanje cen.

Cene inputov za kmetijstvo – Na povprečni letni ravni so cene inputov v letu 2023 ostale nominalno na ravni leta 2022 (+0,1 %), ob upoštevanju inflacije pa so se realno znižale za 7 %. Znižale so se predvsem cene proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (inputi 1; nominalno za –2 %), predvsem cene gnojil (–29 %) in energije (–5 %). Ostale cene inputov za tekočo rabo v kmetijstvu pa so se povišale (sredstva za varstvo rastlin: +12 %, semena in sadike: +10 %, veterinarske storitve: +6 % in krmila: 5 %). Povišanje je zabeleženo tudi pri cenah inputov za investicije (inputi 2; nominalno za +6 %).

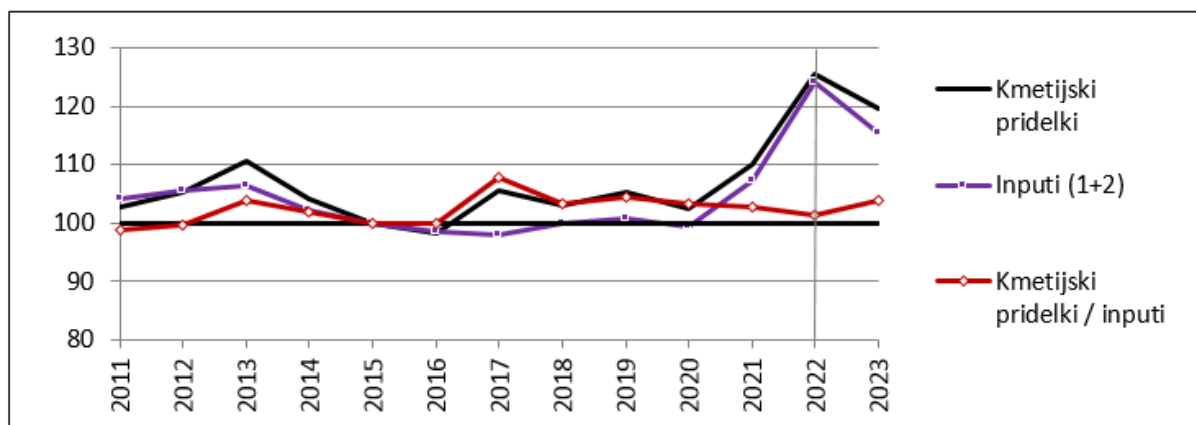
Preglednica 7: Nominalni indeksi cen inputov za kmetijstvo na letni ravni v letih 2021, 2022 ter ocena za leto 2023

	2021/20	2022/21	Ocena 2023/22
Inputi za tekočo porabo (1)	112,3	132,2	97,8
Semena in sadike	98,5	107,2	110,1
Energija; Maziva	117,3	127,7	95,4
Gnojila in sredstva za izboljšavo tal	142,7	211,9	71,0
Sredstva za varstvo rastlin	101,6	109,4	111,8
Veterinarske storitve	101,3	103,5	106,3
Krmila	114,0	131,6	104,8
Inputi za investicije (2)	104,7	112,7	106,1
INPUTI ZA KMETIJSTVO, skupaj (1+2)	109,8	126,0	100,1

Vir: SURS, preračuni KIS

Ker so se realne cene inputov za kmetijstvo bolj pocenile kot cene kmetijskih pridelkov in proizvodov, se bo v letu 2023 cenovno-stroškovno razmerje (primerjava indeksov cen kmetijskih pridelkov in cen inputov za kmetijstvo) na agregatu kmetijstva nekoliko izboljšalo.

Slika 3: Realni indeksi cen kmetijskih proizvodov, cen inputov v kmetijstvu in cenovno-stroškovna pariteta; 2011–2022 in ocena 2023 (2015 = 100)

Vir: SURS, preračuni KIS

4 UKREPI KMETIJSKE POLITIKE

Večina kmetijskih ukrepov v Sloveniji se izvaja v okviru skupne kmetijske politike (SKP), izvajajo pa se tudi nacionalni ukrepi, ki dopolnjuje ukrepe SKP. Nekateri od njih so redni in se izvajajo vsako leto (npr. sofinanciranje zavarovalnih premij), nekateri pa so izredni in se izvajajo v primeru nastanka izrednih dogodkov v kmetijstvu (npr. naravne nesreče). Po vzoru take delitve ukrepov, je strukturirano tudi to poglavje, kjer so za leto 2023 prikazani aktualni ukrepi in glavne spremembe.

Slika 4: Delitev ukrepov kmetijske politike v Sloveniji

UKREPI KMETIJSKE POLITIKE			
Skupna kmetijska politika EU		Nacionalni ukrepi	
Neposredna plačila in sektorske intervencije (I. steber)	Intervencije za razvoj podeželja (II. steber)	Redni ukrepi	Izredni ukrepi

4.1 Skupna kmetijska politika EU

Z letom 2023 se je začelo izvajanje novega Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023–2027 (SN 2023–2027) in s tem novih intervencij. Prvič do zdaj je v enotnem strateškem dokumentu opredeljena celotna kmetijska politika, in sicer I. steber (neposredna plačila in sektorske intervencije) in II. steber (intervencije za razvoj podeželja). Pri tem se sredstva za intervencije iz I. stebra izplačujejo iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS), sredstva za intervencije iz II. stebra pa iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP). Za oba stebra skupaj je za obdobje SN 2023–2027 namenjenih 1,8 milijard EUR, in sicer 0,7 milijarde EUR za I. steber in 1,1 milijarde EUR za II. steber. V letu 2023 pa se po večini še vedno izplačujejo sredstva za ukrepe iz prejšnjega obdobja skupne kmetijske politike 2014–2022.

I. Steber: Neposredna plačila – V letu 2023 so se neposredna plačila še zadnjič izplačala po prejšnji shemi neposrednih plačil, medtem ko so se zbirne vloge 2023 izpolnjevale že po pravilih nove sheme, pri čemer bodo prva plačila izvedena v letu 2024. Reforma neposrednih plačil 2023–2027 se izvaja na podlagi nove uredbe, sprejete v februarju 2023 (*Uredba o neposrednih plačilih iz strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023-2017*). Nova reforma prinaša številne novosti, med drugim odpravo plačilnih pravic, uvedena je nova dohodkovna prerazporeditev (skupaj z uvedbo plačila na hektar), med večjimi novostmi je tudi okrepljena pogojenost do plačil (do zdaj je bila to navzkrižna skladnost) in popolnoma nova intervencijska shema za podnebje in okolje (SOPO).

Kmetje prejmejo neposredna plačila pod pogojem, da upoštevajo pravila pogojenosti, ki predstavljajo minimalne zahteve iz področij podnebja in okolja (vključno z vodo, tlemi in biotsko raznovrstnostjo), javnega zdravja, zdravja rastlin in dobrega počutja živali. Podpora je namenjena vsem kmetom, ki oddajo zbirno vlogo, izvajajo kmetijsko dejavnost in so aktivni kmetje ter imajo najmanj 1 hektar upravičene kmetijske površine, pri čemer najmanjša ugotovljena upravičena površina kmetijske parcele znaša vsaj 0,1 hektara, ali, če gre za vlagatelje proizvodno vezanih plačil za živali, so upravičeni do najmanj 100 EUR neposrednih plačil.

Osnovna oblika neposrednih plačil je osnovno dohodkovno plačilo za trajnostnost na podlagi števila hektarov obdelanih kmetijskih zemljišč, pri čemer znesek prejetih podpor ni odvisen

od donosa kmetijske proizvodnje. To je tako imenovano osnovno plačilo, ki ga dopolnjujejo tudi druge oblike neposrednih plačil: dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnostnost, plačilo za mlade kmete, sheme za podnebje in okolje (11 različnih intervencij) in proizvodno vezana plačila (5 različnih intervencij: reja drobnice, reja govedi, reja krav dojilj, mleko v gorskih območjih in beljakovinske rastline).

Preglednica 8: Okvirna sredstva v letu 2023 in načrtovan znesek podpore na enoto v letu 2023, po vrstah neposrednih plačil

	Razdelitev ovojnice (leto 2023)	Okvirna sredstva (mio EUR)	Načrtovan znesek (EUR na ha/ glavo/GVŽ)**
Osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost (INP01)	63,02 %	82,9	184,20 / ha
Dopolnilna prerazporeditvena dohodkovna podpora za trajnostnost (INP02)	5 % + dodatek*	6,6	27,38 / ha
Proizvodno vezana plačila	15,00 %	19,7	
Reja drobnice (INP03)	1,00 %	1,3	18,52 / glavo
Reja govedi, ekološka reja ali izbrana kakovost / ni ekološke reje (INP04)	4,40 %	5,8	64,80; 49,84 / glavo
Krave dojilje, na OMD / izven OMD (INP05)	4,70 %	6,2	99,58; 76,60 / glavo
Mleko v gorskih območjih (INP06)	2,90 %	3,8	91,00 / glavo
Beljakovinske rastline (INP07)	2,00 %	2,6	292,00 / ha
Sheme za podnebje in okolje (SOPO)	15,48 %	20,4	
Ekstenzivno travinje (INP08.01)		3,2	45,65 / ha
Tradicionalna raba travinja (INP08.02)		2,1	129,03 / ha
Gnojenje z organskimi gnojili z majhnimi izpusti v zrak (INP08.03)		6,0	127,2 / ha
Dodatki za zmanjšanje emisij amonijaka in TGP (INP08.04)		/	60,00 / GVŽ
Naknadni posevki in podsevki (INP08.05)		3,1	137,60 / ha
Ozelenitev omih površin preko zime (INP08.06)		2,4	148,00 / ha
Konzervirajoča obdelava tal (INP08.07)		0,5	18,24 / ha
Zaplate neposejanih tal za poljskega škranca (INP08.08)		0,1	60,00 / ha
Varstvo gnezd pribe (<i>Vanellus vanellus</i>) (INP08.09)		0,02	200,00 / ha
Uporaba le organskih gnojil za zagotavljanje N v trajnih nasadih (INP08.10)		1,6	312,00 / ha
Ohranjanje biodiverzitete v trajnih nasadih (INP08.11)		1,4	273,20 / ha
Plačila za mlade kmete (INP09)	1,50 %	2,0	78,91 / ha
OVOJNICA ZA NEPOSREDNA PLAČILA	100 %	131,6	

* predviden dodatek v višini 1,2 milijona EUR na podlagi postopnega znižanja iz osnovne dohodkovne podpore za trajnostnost (znižanje plačil v primerih presežka > 60.000 EUR/upravičenca)

** Načrtovani zneski se lahko razlikujejo od realiziranega zneska, pri čemer so najnižji in najvišji zneski na enoto opredeljeni v Uredbi o neposrednih plačilih. V primerih majhnega zanimanja za intervencijo se lahko pričakuje višja plačila na enoto in obratno pri večjemu interesu (preprečitev preseganja porabe finančne ovojnice).

Vir: MKGP, preračuni KIS

Za izvajanje vseh oblik neposrednih plačil je Sloveniji za obdobje SN 2023–2027 namenjenih 657,6 milijona EUR oziroma okoli 131 milijonov EUR na leto; celotna sredstva so 100-odstotno sofinancirana iz EU. Zneski se izplačujejo na upravičeno enoto, in sicer na hektar, žival ali na GVŽ. Načrtovan znesek osnovnega plačila (osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost) znaša 184,20 EUR na hektar, pri čemer se nosilcu kmetijskega gospodarstva, ki v tekočem koledarskem letu preseže (pred uporabo upravnih sankcij) 60.000 EUR zniža izračunani znesek, in sicer po različnih stopnjah ali tranšah (za 35 % pri zneskih od 60.000 EUR do vključno 160.000 EUR, za 45 % pri zneskih od 160.000 EUR do vključno 260.000 EUR, za 55 % pri zneskih od 260.000 EUR do vključno 360.000 EUR in za 65 % pri zneskih večjih od 360.000 EUR). Pridobljene zneske iz naslova teh znižanj pa se prerazporedi na

dopolnilno prerazporeditveno dohodkovno podporo za trajnostnost (ocenjuje se, da bodo ti zneski znašali okoli 1,2 mio EUR).

I. Steber: Sektorske intervencije – V letu 2023 se ukrepi namenjeni urejanju kmetijskih trgov po večini še vedno izvajajo po predhodnih programih in obsegajo ukrepe za prestrukturiranje vinogradov, ukrepe v čebelarstvu, šolsko shemo za sadje, zelenjavo in mleko ter ukrepe za promocijo kmetijskih proizvodov in živil. Z letom 2024 se bodo ti ukrepi začeli izvajati po nekoliko preoblikovanih shemah iz SN 2023–2027, in sicer na področjih vina, čebelarstva ter sadja in zelenjave; za vse sektorske intervencije je namenjenih 683,5 milijona EUR. S sredstvi EU pa se bo še vedno nadaljevalo financiranje izvajanja šolske sheme za sadje, zelenjavo in mleko.

Sektorske intervencije na področju vina se v letu 2023 še vedno izvajajo na podlagi prejšnjega podpornega programa v vinskem sektorju 2019–2023. Z letom 2024 pa se tudi za vinski sektor začne nova finančna perspektiva in izvajanje intervencij v skladu s strateškim načrtom. Izvajale se bodo tri intervencije, ki bodo zelo podobne kot do zdaj: Prestrukturiranje in preusmeritev vinogradov, Promocije vina v tretjih državah in Ukrepi informiranja o vinih Unije v državah članicah. Za vse intervencije na področju vina bo v obdobju 2023–2027 namenjenih 19,4 milijona EUR in bodo 100-odstotno financirane iz EU.

Na področju sektorskih intervencij čebelarstva se v letu 2023 izvajajo še nekateri ukrepi v sklopu prejšnjega programa ukrepov v čebelarstvu 2020–2022, konec leta pa so se začele izvajati tudi intervencije iz SN 2023–2027. V strateškem načrtu je šest intervencij, ki so podobne kot do zdaj, za njih pa bo v obdobju 2023–2027 namenjenih 6,4 milijona EUR (50-odstotno sofinanciranje s strani EU): Prenos znanja v čebelarstvu, Podpora čebelarjem in čebelarskim društvom, Vzreja čebeljih matic, Raziskovalno delo na področju čebelarstva, Promocija in raziskava trga sektorja čebelarstva in Kakovost in varnost čebeljih pridelkov.

Večja novost SN 2023–2027 so intervencije na področju sadja in zelenjave. Upravičenci do teh podpor bodo organizacije proizvajalcev z odobrenimi operativnimi programi, izvajalo se bo 13 podintervencij (Naložbe in raziskave, Svetovanje in tehnična pomoč, Usposabljanje in izmenjava dobrih praks, Promocija, ozaveščanje in trženje, Umik s trga za brezplačno porazdelitev, Opustitev spravila, Zavarovanje letine in proizvodnje itd.).

Leta 2023 je bila sprejeta tudi nova Strategija za izvajanje šolske sheme v Sloveniji za obdobje naslednjih šestih šolskih let. Šolska shema je prav tako ukrep skupne kmetijske politike EU, namenjena razdeljevanju brezplačnega obroka sadja in zelenjave ter mleka in mlečnih izdelkov otrokom v izobraževalnih ustanovah. Višina sredstev sofinanciranja EU ni predpisana, okvirno pa znaša okoli 62-odstotkov. Za šest letno obdobje je skupaj predvidenih približno 9,5 milijona EUR (EU: 5,8 mio EUR, SLO: 3,7 mio EUR) oziroma okoli 1,6 milijona EUR letno. Od tega je približno 75 % sredstev namenjenih sadju in zelenjavi in okoli 25 % za mleko in mlečne izdelke.

II. Steber: Intervencije za razvoj podeželja – V okviru politike razvoja podeželja se je tudi leta 2023 nadaljevalo izvajanje ukrepov iz PRP 2014–2020, saj se je programsko obdobje izvajanja podaljšalo za dve leti. Evropska komisija je v letu 2023 potrdila tudi tri spremembe PRP 2014–2020. Trinajsta sprememba uvaja nov ukrep M22 (Izredna začasna podpora kmetom ter MSP, ki jih je vpliv ruske invazije na Ukrajino še posebej prizadel). Uvedel se je tudi nov podukrep M08.3 (Ureditev protipožarne infrastrukture, katerega cilj je prispevati k preventivni in protipožarni varnosti v jugozahodni Sloveniji). Odpravila se je tudi zahteva o opravljanju letnega programa usposabljanja pri ukrepih M10 (KOPOP) in M11 (Ekološko kmetovanje), če se izvaja v okviru PRP 2014–2020 ali pa je potrebno te obveznosti prenesti v SN 2023–2027. Pri ukrepu M16 (Sodelovanje) se je omogočilo izvedbo javnih razpisov tudi v letu 2023, medtem ko se bo ukrep M19 (LEADER) nadaljeval brez vmesnih prekinitev zaradi prehoda v novo programsko obdobje. Štirinajsta sprememba prinaša prerazporeditev ostanka sredstev iz posameznih podukrepov, kar bo omogočilo, da se bodo naložbeni ukrepi M04 lahko zaključili v SN 2023–2027. Zaradi spremembe načina plačila za podporo OMD (spremenjen prag površine na kmetijsko gospodarstvo za izračun postopnega zniževanja plačil in spremembe najvišjih zneskov plačil na hektar) je prišlo do zmanjšanja sredstev pri ukrepih M10 (KOPOP) in M11 (Ekološko kmetovanje) ter povečanje sredstev na M13 (OMD). Petnajsta sprememba prinaša nov podukrep M5.2 (Obnova kmetijskega potenciala kmetijske proizvodnje, prizadetega zaradi naravnih nesreč ali katastrofičnih dogodkov) kot odziv na poplave, ki so Slovenijo prizadele v avgustu 2023.

Glede na novo razdelitev sredstev je v obdobju PRP 2014–2022 za 16 ukrepov na voljo 1,5 milijarde EUR, pri čemer je 1,1 milijarde EUR zagotovljenih iz EKSRP, preostanek pa iz državnega proračuna. Stopnja sofinanciranja EKSRP za ukrepe Prenos znanja in dejavnosti informiranja, Pomoč za zagon dejavnosti za mlade kmete, Ustanovitev skupin in organizacij proizvajalcev, Sodelovanje in LEADER znaša 80 %, medtem ko je za ostale ukrepe stopnja sofinanciranja 75-odstotna. Od začetka programa pa do 31. avgusta 2023 je bilo za 16 ukrepov, tehnično pomoč in prenesene obveznosti za ukrep Zgodnje upokojevanje odobrenih 1,51 milijarde EUR. To predstavlja 100,4 % vseh razpoložljivih sredstev programa, pri čemer jih je bilo 1,22 milijarde EUR oziroma 81,3 % sredstev tudi že izplačanih. Samo v letu 2023 je bilo do konca avgusta izplačanih 115,3 milijona EUR.

Leta 2023 so se nadaljevale aktivnosti pri ukrepih Prenos znanja in dejavnosti informiranja ter Svetovanje, ki se izvajata na podlagi javnih naročil, kjer je bilo objavljeno eno javno naročilo za usposabljanja na področju gozdarstva za varno delo v gozdu v letu 2023.

Med ukrepi, ki se izvajajo preko objavljenih javnih razpisov, je bilo do konca avgusta 2023 objavljenih sedem razpisov v skupni vrednosti 56,6 milijonov EUR, medtem ko je bilo v tem obdobju zaprtih 11 javnih razpisov, na katerih je bilo skupaj razpisanih 70,9 milijonov EUR.

V letu 2023 so bili trije javni razpisi objavljeni pri ukrepu M04 Naložbe v osnovna sredstva. Za podukrep M04.1 Naložbe v kmetijska gospodarstva sta bila objavljena dva javna razpisa v skupni višini 30,0 milijonov EUR, kjer se bodo podpirale naložbe v nakup kmetijske mehanizacije in naložbe v zmanjšanje emisij toplogrednih plinov iz kmetijstva. En javni razpis (v višini 3,0 mio EUR) je bil objavljen tudi pri podukrepu M04.3 Podpora za naložbe v infrastrukturo, povezano z razvojem, posodabljanjem ali prilagoditvijo kmetijstva in gozdarstva, kjer se bo podpirala izvedba agromelioracij na komasacijskih območjih.

Znotraj ukrepa M08 Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje je bil v letu 2023 objavljen prvi javni razpis pri podukrepu M08.3 Podpora za preprečevanje škode v gozdovih zaradi gozdnih požarov, naravnih nesreč in katastrofičnih dogodkov. Za ta namen je bilo razpisanih 2,8 milijona EUR.

Preglednica 9: Izplačana sredstva PRP 2014–2020 po ukrepih (000 EUR) (do 31. 8. 2023)

Šifra	Ukrep	Razpoložljiva sredstva	Odobrena sredstva	Izplačana sredstva skupaj	Izplačana sredstva v letu 2022
M01	Prenos znanja in dejavnosti informiranja	5.845,1	5.418,9	4.017,6	777,5
M2.1	Pomoč pri uporabi svetovalnih storitev	5.890,0	6.911,7	5.696,9	246,8
M3.1	Podpora za sodelovanje v shemah kakovosti	2.911,0	2.976,7	2.781,2	242,0
M04	Naložbe v osnovna sredstva	333.409,9	347.712,6	201.305,3	28.523,4
M06	Razvoj kmetij in podjetij	142.992,4	143.294,5	107.998,6	6.907,8
M7.3	Podpora za širokopasovno infrastrukturo	10.928,0	10.344,8	416,8	0,0
M08	Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje gozdov	61.481,1	60.821,7	44.148,2	6.285,0
M09	Ustanovitev skupin in organizacij proizvajalcev	2.936,2	2.936,2	1.975,0	491,5
M10	Kmetijsko-okoljsko-podnebna plačila (KOPOP)	268.308,5	267.355,9	267.346,8	31.962,3
M11	Ekološko kmetovanje (EK)	87.053,2	86.896,3	86.896,3	10.930,9
M13	Območja z naravnimi ali drugimi omejitvami (OMD)	385.614,9	387.797,6	338.264,6	1.408,3
M14	Plačilo za dobrobit živali (DŽ)	50.960,3	50.691,5	50.691,5	7.431,9
M16	Sodelovanje	24.461,4	24.637,4	14.278,5	2.656,1
M19	Leader	67.660,3	65.341,8	49.547,4	5.838,5
M21	Izjemna podpora kmetom in MSP (covid-19)	1.686,0	1.686,0	1.686,0	0,0
M22	Izjemna podpora kmetom in MSP (Ukrajinska kriza)	9.601,2	8.805,5	8.805,5	8.805,5
	Tehnična pomoč	3.371,5	3.371,5	3.371,5	0,0
	Zgodnje upokojevanje 2007–2013	40.757,9	34.513,5	34.513,5	2.801,4
	Skupaj	1.505.868,8	1.511.514,0	1.223.741,1	115.309,0

Vir: MKGP

Pri ukrepu M16 Sodelovanje je bil v letu 2023 objavljen javni razpis pri podukrepu M16.2 Podpora za pilotne projekte ter za razvoj novih proizvodov, praks, procesov in tehnologij. Za ta namen je bilo razpisanih 2,3 milijona EUR.

Pri ukrepu M19 Podpora za lokalni razvoj v okviru pobude LEADER je bil v juliju 2023 pri podukrepu M19.1 Pripravljalna podpora zaključen javni poziv za oblikovanje lokalnih akcijskih skupin in pripravo strategij lokalnega razvoja do leta 2027. Nadaljuje se tudi izvajanje operacij v okviru podukrepov M19.2 Podpora za izvajanje operacij in M19.3 Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine. V letu 2023 (do konca avgusta) je bilo za podukrep M19.2 izplačanih 3,7 milijona EUR in 0,8 milijona EUR za podukrep M19.3. Za podukrep M19.4 Podpora za tekoče stroške in stroške animacije, ki je namenjen sofinanciranju stroškov nastalih pri upravljanju in delovanju LAS je bil do konca avgusta 2023 izplačan en milijon EUR.

S 13. spremembo PRP 2014–2020 je bil uveden ukrep M22 Izredna začasna podpora kmetom ter MSP, ki jih je vpliv ruske invazije na Ukrajino še posebej prizadel. Za ta ukrep je bilo na dveh javnih razpisih do konca avgusta 2023 izplačanih 8,8 milijona EUR.

V okviru tehnične pomoči se tudi v letu 2023 izvajajo razne študije in vrednotenja, zagotavljajo se sredstva za upravljanje programa in podpirajo aktivnosti Mreže za podeželje. Skupaj je bilo do konca avgusta 2023 za ta namen izplačanih približno 34,5 milijona EUR, od tega je bilo samo v letu 2023 izplačano 2,8 milijona EUR.

Realizacija ukrepov, ki se izvajajo v okviru kampanje zbirnih vlog in se nanašajo na vsakoletna izplačila za okoljske ukrepe, ekološko kmetovanje, dobrobit živali in težje pridelovalne razmere, še vedno predstavlja več kot 60 % izplačanih sredstev programa.

Na področju ukrepov razvoja podeželja, so se kot rečeno, začele izvajati tudi nove intervencije SN 2023–2027. Pri tem je v letu 2023 prišlo do dveh sprememb SN 2023–2027. Prva sprememba, potrjena julija 2023 prinaša: v okviru intervencije IRP24 Podpora za

vzpostavitev gospodarstev mladih kmetov, se zvišuje zgornji vstopni prag, zvišuje se dodatek za ekološko kmetovanje in povečuje se razpoložljivost javnih sredstev. Predvidena sredstva za intervencijo IRP01 Plačila za naravne in druge omejitve se zmanjšujejo za 5,6 milijona EUR, na 234,4 milijona EUR, vendar so predvidena za 4 leta izvajanja in ne več za 5 let; pri tem se sredstva za to intervencijo v letu 2023 zagotovijo iz PRP 2014–2020. Obveznosti za ukrep M10 KOPOP in M11 Ekološko kmetovanje iz PRP 2014–2020 so se prenesle v SN 2023–2027. Druga sprememba, potrjena septembra 2023, prinaša vključitev nove intervencije IRP23 Habitatni tipi in vrste na območjih Natura 2000, ki bo z letom 2024 nadomestila intervencijo IRP20 Plačila Natura 2000.

V primerjavi s prejšnjim programskim obdobjem se povečuje število intervencij politike razvoja podeželja, ki se uveljavljajo prek zbirne vloge. V subvencijski kampanji 2023 so kmetje lahko prijavili naslednje intervencije: IRP01 Plačilo za naravne ali druge omejitve, IRP19 Ekološko kmetovanje, IRP27 Biotično varstvo rastlin, IRP28 Dobrobit živali, IRP 18 KOPOP, IRP43 Ekološko čebelarjenje, IRP42 Lokalne pasme in sorte in IRP20 Natura 2000.

Intervencija IRP28 Dobrobit živali se bo izvaja v petih podintervencijah (na področju govedoreje, prašičereje, konjereje, perutninarstva in reje drobnice). Glede na predhodno obdobje sta novi intervenciji za rejo konj in perutninarstvo. Pri tem se dobrobit živali v letu 2023 izvaja v okviru štirih podintervencij. V okviru subvencijske kampanje 2023 je zahtevke za prašičerejo oddalo 242 KMG, kar je 5 % manj zahtevkov kot v subvencijski kampanji 2022. V govedoreji je bilo možno v primerjavi s predhodnim programskim obdobjem poleg paše uveljavljati tri nove zahteve - izpust, izkoreninjenje goveje virusne diareje in vzreja telet. Za govedorejo je zahtevke oddalo 8.915 KMG za 91.435 GVŽ. Pri tem je bilo za pašo vloženih 7.311 zahtevkov za 85.064 GVŽ; v primerjavi s subvencijsko kampanjo 2022 se je število zahtevkov zmanjšalo za 8 %, število GVŽ pa za 19 %. Pri zahtevi izpust, mora biti govedu zagotovljen stalni ali izmenični izpust; vloženih je bilo 207 zahtevkov za 6.371 GVŽ. Za izvajanje aktivnosti za pridobitev statusa črede, proste goveje virusne diareje, je bilo vloženih 790 zahtevkov. Pri zahtevi vzreja telet mora biti teletom mlajšim od treh mesecev v skupinskih boksih zagotovljeno najmanj 2 m² neovirane talne površine, starejšim od treh mesecev pa 2,5 m² neovirane talne površine. Za to zahtevo je bilo vloženih 607 zahtevkov. Za drobnico je v subvencijski kampanji zahtevke oddalo 995 KMG za 6.341 GVŽ. V primerjavi z letom 2022 se je število vključenih KMG povečalo za skoraj 12 %, število vključenih GVŽ pa povečalo za 10 %. Tudi pri reji drobnice je bilo možno v primerjavi s predhodno subvencijsko kampanjo poleg paše uveljavljati dve novi zahtevi - hlevska reja in izpust. Pri hlevski reji drobnice mora biti ovcam in kozam v skupinskih boksih zagotovljeno najmanj 1,5 m² neovirane talne površine na ovco ali kozo oziroma 0,35 m² neovirane talne površine na jagnje ali kozlička. Pri izbirni zahtevi izpust mora biti drobnici zagotovljen stalni ali izmenični dostop do izpusta. Živali morajo biti v izpustu najmanj po 2 uri na dan, površina izpusta pa mora obsegati najmanj 2,5 m² na ovco ali kozo oziroma 0,5 m² na jagnje ali kozlička. V konjereji je mogoče uveljavljati pašo konj in celoletni izpust. Konji se morajo pasti najmanj 120 dni v letu, v času izven obdobja paše pa mora biti konjem zagotovljen stalni ali izmenični dostop do izpusta. Za konjerejo je bilo vloženih 122 zahtevkov za 856 GVŽ.

Nadaljuje se tudi dodeljevanje plačil za območja z naravnimi in drugimi omejitvami (OMD). V okviru kampanje zbirnih vlog 2023 je zahtevke oddalo 45.693 KMG za 348.122 hektarjev površin. Število KMG, ki so oddale zahtevke se je zmanjšalo za okoli dva odstotka, prijavljene površine pa so se v primerjavi s predhodnim letom povečale za slaba dva odstotka. Sredstva za intervencijo IRP01 se v letu 2023 zagotovijo iz PRP 2014–2020.

IRP18 Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila se v SN 2023–2027 izvajajo v okviru treh intervencij:

- IRP18.01 Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - Podnebne spremembe (KOPOP_PS)
- RP18.02 Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - Naravni viri (KOPOP_NV)
- IRP18.03 Kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - Biotska raznovrstnost in krajina (KOPOP_BK)

Intervencija KOPOP_PS prispeva k blaženju in prilagajanju podnebnim spremembam s tremi operacijami: PS.1 Izboljšanje kakovosti krme in načrtno krmljenje goved, PS.2 Krmljenje z zmanjšano količino dušika pri prašičih pitancih, ter PS.3 Izboljšanje kakovosti krme in načrtno krmljenje ovc in koz. Glavni namen teh operacij je zmanjševanje izpustov toplogrednih plinov s spodbujanjem izboljšanja kakovosti krme in krmnih obrokov za govedo, prašiče pitance in drobnico. V okviru kampanje zbirnih vlog za KOPOP_PS v letu 2023 je bilo vloženih 376 zahtevkov, od tega je bila velika večina (91 %) vloženih za izboljšanje kakovosti krme in načrtno krmljenje goveda.

Intervencija KOPOP_NV prispeva k varovanju naravnih virov s 13 operacijami. V letu 2023 je zahtevke za to intervencijo vložilo 8.856 KMG za 194.222 hektarjev površin. Več kot četrtno vseh zahtevkov (28 %), ki obsegajo skoraj tretjino zaprosenih površin, je bilo vloženih za operacijo Vodni viri.

Preglednica 10: Vloženi zahtevki in zaprosene površine za kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - naravni viri v subvencijski kampanji 2023

Šifra	Operacije	Št. KMG	Površina (ha)
NV.1	Vodni viri	2.468	61.760
NV.2	Ohranjanje kolobarja	1.406	39.529
NV.3	Integrirana pridelava poljščin	177	6.309
NV.4	Integrirana pridelava zelenjave	101	410
NV.5	Integrirana pridelava hmelja	70	1.315
NV.6	Integrirana pridelava sadja in oljk	354	1.756
NV.7	Integrirana pridelava grozdja	683	5.578
NV.8	Uporaba biotehniških metod za obvladovanje škodljivih organizmov v trajnih nasadih	311	1.555
NV.9	Opustitev uporabe herbicidov v vinogradih	476	2.018
NV.10	Opustitev uporabe insekticidov v vinogradih	958	5.736
NV.11	Precizno gnojenje in škropljenje	995	52.657
NV.12	Senena prireja	856	15.598
NV.13	Varovalni pasovi ob vodotokih	1	2
Skupaj		8.856	194.222

Vir: MKGP

Intervencija KOPOP_BK prispeva k ohranjanju in izboljševanju biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti s 15 operacijami, pri subvencijski kampanji 2023 pa je bilo mogoče vložiti zahtevke za 13 operacij. Preostali dve operaciji (BK.5 Ohranjanje mokrišč in barij in BK.15 Ohranjanje suhih travišč) se bosta pričeli izvajati z letom 2024. V subvencijski kampanji 2023 je bilo za intervencijo KOPOP_BK vloženih 3.928 zahtevkov za 28.006 hektarjev površin. Skoraj polovica zahtevkov (46 %) je bilo namenjenih za operacijo Posebni traviščni habitati (stopnja I), ki obsega več kot tretjino (37 %) zaprosenih površin.

Preglednica 11: Vloženi zahtevki in zaprosene površine za kmetijsko-okoljska-podnebna plačila - biotska raznovrstnost in krajina v subvencijski kampanji 2023

Šifra	Operacije	Št. KMG	Površina (ha)
BK.1	Posebni traviščni habitati	1.932	11.005
BK.2	Traviščni habitati metuljev	252	634
BK.3	Steljniki	4	6
BK.4	Mokrotni traviščni habitati	64	113
BK.6	Suhi kraški travniki in pašniki	38	1.337
BK.7	Visokodebelni travniški sadovnjaki	720	799
BK.8	Strmi travniki	295	379
BK.9	Grbinasti travniki	14	38
BK.10	Ohranjanje mejic	35	24
BK.11	Obvladovanje invazivnih rastlinskih vrst	1	0
BK.12	Sobivanje z velikimi zvermi	155	3.875
BK.13	Planinska paša	134	8.342
BK.14	Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov	284	1.453
Skupaj		3.928	28.006

Vir: MKGP

Pri intervenciji IRP 19 Ekološko kmetovanje je v okviru kampanje 2023 zahtevke oddalo 3.597 KMG za 51.597 hektarjev površin. V primerjavi s subvencijsko kampanjo 2022 sta se število vključenih KMG in prijavljene površine povečale za dober odstotek. V okviru intervencije Ekološko kmetovanje je v letu 2023 možno tudi uveljavljati podporo za pridelavo semenskega materiala kmetijskih rastlin; za ta namen je bilo v letu 2023 vloženih 8 zahtevkov za 88 hektarjev površin.

Novost v letu 2023 je tudi intervencija IRP43 Ekološko čebelarjenje, katere namen je spodbujati kmetijska gospodarstva za izvajanje naravi prijaznega načina kmetovanja, ki prispeva k ohranjanju in izboljševanju biotske raznovrstnosti, ohranjanju in k varovanju okolja. V okviru subvencijske kampanje 2023 je zahtevke oddalo 106 KMG.

Z zbirno vlogo se uveljavlja tudi intervencija Biotično varstvo rastlin, namenjena zmanjšani uporabi kemičnih fitofarmacevtskih sredstev in s spodbujanjem nadstandardnih praks varstva rastlin pred škodljivimi organizmi prispeva k varovanju vodnih virov in tal. V subvencijski kampanji 2023 je bilo za ta namen vloženih 371 zahtevkov za 3.355 hektarjev površin.

V SN 2023–2027 se bo prvič kot samostojna intervencija izvajala tudi intervencija IRP42 Lokalne pasme in sorte, ki bo prispevala k ohranjanju genskih virov z operacijama Lokalne pasme in Lokalne sorte. Namen operacije lokalne pasme je ohranjanje lokalnih pasem domačih živali, ki jim grozi prenehanje reje, ohranjanja njihove genske raznovrstnosti in preprečevanje izgube biološkega materiala, prilagojenega določenemu okolju. Podporo je mogoče uveljavljati za govedo, prašiče, konje, perutnino in rejo drobnice. Za to operacijo je bilo v letu 2023 vloženih 1.137 zahtevkov za 8.163 GVŽ. Največ zahtevkov je bilo vloženih na področju konjereje (446 zahtevkov za 3.019 GVŽ). Namen operacije Lokalne sorte pa je varovanje in ohranjanje izvirnih lastnosti in genske variabilnosti lokalnih sort kmetijskih rastlin. V okviru kampanje zbirnih vlog 2023 je bilo za to operacijo vloženih 2.468 zahtevkov za 61.760 hektarjev površin.

Z letom 2023 se uvaja tudi Intervencija IRP20 Plačila NATURA 2000, ki upravičencem zagotavlja nadomestilo za omejitve, povezane z izvajanjem omrežja Natura 2000. V letu 2023 je bilo za to intervencijo vloženih 219 zahtevkov za 293 hektarjev površin. To intervencijo z letom 2024 nadomešča nova intervencija - IRP23 Habitatni tipi in vrste na območju Natura 2000.

4.2 Nacionalni ukrepi

Redni nacionalni ukrepi – Med redne ukrepe sodi sofinanciranje zavarovalnih premij za zavarovanje posevkov, nasadov in plodov pred nevarnostjo toče, požara, udara strele, pozebe, poplave in viharja ter zavarovanje živali pred nevarnostjo pogina, zakola ali usmrtnosti zaradi bolezni. V letu 2023 se višina sofinanciranja zavarovalnih premij za celotno kmetijsko proizvodnjo povečuje na 60-odstotkov obračunane zavarovalne premije (v letih 2021 in 2022 je bila stopnja sofinanciranja 55-odstotna).

Redno se izvajajo tudi različne oblike podpor za promocijske in tržne dejavnosti, za zemljiške operacije ter za številne splošne storitve za kmetijstvo (dejavnosti javnih služb in zavodov, strokovne naloge, izobraževanje in raziskovanje, nadzor kakovosti itd.). V skupino rednih ukrepov sodi tudi pomoč ob nepredvidljivih dogodkih (npr. pomoč kmetijskim gospodarstvom, prizadetim zaradi požara, strele, smrti, invalidnosti ipd.).

Izredne pomoči v kmetijstvu v letu 2023 – V primeru izrednih dogodkov v kmetijstvu (npr. naravne nesreče, nestabilne razmere na trgih itd.), država izvaja ukrepe, ki so namenjeni blažitvi poslabšanja dohodka v kmetijstvu. Ti ukrepi so izredni in njihovo izvajanje je odvisno od dogodkov v posameznem letu, finančna sredstva za nekatere ukrepe pa so lahko dopolnjena s sredstvi EU. Že tretje leto zapored je bilo kmetijstvu izplačanih veliko izrednih izplačil, in sicer v letu 2021 za težave, povezane z epidemijo covida, v letu 2022 za težave, povezane z gospodarsko krizo (druginja) in naravne nesreče, v letu 2023 pa se nadaljuje izvajanje ukrepov, povezanih z gospodarsko krizo, veliko izplačil pa je bilo namenjenih tudi posledicam naravnih nesreč (za sušo v letu 2022 in poplave v letu 2023).

Preglednica 12: Izredna plačila kmetijstvu v letu 2023

	Vir financiranja (SLO / EU)	Izplačilo (mio EUR)*
Finančna pomoč kmetijskim gospodarstvom, prizadetih zaradi gospodarske krize	SLO + EU	6,4
Finančna pomoč mikro, malim in srednjim podjetjem, prizadetih zaradi gospodarske krize	SLO + EU	2,4
Nadomestilo pridelovalcem jabolk in hrušk, prizadetih zaradi gospodarske krize	SLO	0,4
Finančna pomoč za sektor ribištva in akvakulture, prizadetih zaradi gospodarske krize	SLO + EU	0,7
Sanacija naravnih nesreč, suša v letu 2022	SLO	24,3
Sanacija naravnih nesreč, poplave v letu 2023	SLO + EU	3,7**
Skupaj		37,9

* Začasni podatki.

** Glavnina izplačil za posledice poplav bo izplačana v letu 2024. Izplačila v letu 2023 zajemajo odškodnino za premoženjsko škodo po poplavih (sredstva EU: 1,2 mio EUR, nacionalna sredstva: 2,5 mio EUR).

Vir: povzeto po MKGP

– *Finančna pomoč kmetijskim gospodarstvom in MPS, prizadetih zaradi gospodarske krize (vpliv ruske invazije na Ukrajino)*

Izredna podpora kmetijskim gospodarstvom, ki jih je vpliv ruske invazije na Ukrajino še posebej prizadel, je bila namenjena sektorjem sadja, vrtnin, prašičjega mesa in za zaključek naložb v okviru PRP podukrepa M4.1. Podlaga za izvedbo tega ukrepa je bila *Uredba o izvajanju ukrepa izredna začasna podpora kmetom in MSP, ki jih je vpliv ruske invazije na Ukrajino še posebej prizadel iz Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2014–2020 (Uradni list RS, št. 17/23)*. Na podlagi te uredbe se je izredna podpora namenila tudi mikro, malim in srednjim podjetjem (MPS), ki se ukvarjajo s predelavo, trženjem ali razvojem kmetijskih proizvodov, in sicer za zaključek naložb v okviru PRP podukrepa M4.2 in podukrepa 6.4. Osnovni cilj teh podpor je bil ohraniti ekonomsko sposobnost kmetijskih

gospodarstev in MPS, zaradi povečanja cen električne energije, mineralnih gnojil, živalske krme in gradbenega materiala.

Za oba ukrepa skupaj (kmetijska gospodarstva in MPS) je bilo namenjenih 12 milijonov EUR (9 mio EUR iz EKSRRP in 3 mio EUR nacionalnih sredstev). Pri tem najvišji znesek podpore ni smel presegati 15.000 EUR na kmetijsko gospodarstvo in 100.000 EUR na MPS. Za oba ukrepa skupaj je bilo izdanih 2.796 odločb in izplačanih 8,8 milijona EUR. Od tega je bilo za kmetijska gospodarstva izdanih 2.729 odločb v višini 6,4 milijona EUR (sektor sadja: 2,4 mio EUR, sektor vrtnin: 1,9 mio EUR, sektor prašičjega mesa: 0,3 mio EUR in zaključek naložb: 1,8 mio EUR). Za MPS pa je bilo izdanih 67 odločb v višini 2,4 milijona EUR.

– *Nadomestilo pridelovalcem jabolk in hrušk*

Zaradi posledic vpliva ruske invazije na Ukrajino je bila finančna podpora namenjena tudi pridelovalcem jabolk in hrušk, ki so utrpeli povišanje stroškov zaradi naraščajočih cen energije, višjih stroškov repro materiala ter višjih stroškov pridelave, prevoza, skladiščenja in hlajenja v hladilnicah. Podlaga za ta ukrep je bil *Odlok o finančnem nadomestilu zaradi višjih stroškov pridelave jabolk in hrušk*. Nadomestilo je znašalo 1.300 EUR na hektar intenzivnega sadovnjaka jablan ali hrušk, v letu 2023 pa je bilo izplačanih 0,4 milijona EUR za okoli 45 upravičenih kmetijskih gospodarstev. Ta ukrep bo predvidoma del načrta razvojnih programov 2023–2026, imenovan projekt »Nadomestilo pridelovalcem jabolk, hrušk – draginja«, za katerega se skupaj načrtuje 1,7 milijona EUR.

– *Finančna pomoč za sektor ribištva in akvakulture*

Finančna pomoč je bila v letu 2023 izplačana tudi gospodarskim subjektom v sektorju ribištva in akvakulture zaradi povečanja stroškov izvajanja ribolovnih aktivnosti (nadomestilo izpada dohodka zaradi povišanja cen hrane za ribe). Upravičenci do nadomestila so pravne osebe, samostojni podjetniki, posamezniki in ribiči - fizične osebe, ki so uporabniki ribiških plovil z veljavnim dovoljenjem za gospodarski ribolov. Višina nepovratnih sredstev znaša 0,7 milijona EUR (sredstva EU: 0,5 mio EUR, nacionalna sredstva: 0,2 mio EUR).

– *Sanacija naravnih nesreč, suša v letu 2022*

V letu 2023 je bila upravičencem, dejavnim v primarni kmetijski proizvodnji, izplačana tudi finančna pomoč za posledice suše, ki je kmetijsko proizvodnjo prizadela v letu 2022. Suša je v 211 občinah prizadela 23.570 oškodovancev, na 235.182,5 hektarja kmetijskih površin. Upravičencem je bilo skupaj izplačanih 24,3 milijona EUR za 15.157 pozitivnih odločb.

– *Sanacija naravnih nesreč, poplave v letu 2023*

Slovenijo so v letu 2023 prizadele katastrofalne poplave in gre za najhujšo naravno nesrečo v zgodovini Slovenije. Škodo je utrpelo zelo veliko kmetijskih gospodarstev širom celotne Slovenije, obsežna škoda je bila tudi na kmetijskih zemljiščih, poškodovane so bile kmetijske zgradbe in infrastruktura, zaradi poplav pa so poginile tudi nekatere rejne živali. Ocenjuje se, da skupna ocenjena škoda v kmetijstvu znaša okoli 237 milijonov EUR. Zaradi poplav so bili oblikovani številni ukrepi, glavšina izplačil za nastalo škodo pa bo potekala v letu 2024. Pomoč bo izplačana upravičencem, ki se ukvarjajo s primarno kmetijsko proizvodnjo (škoda se bo ocenjevala za: izpad pridelka, premičnine, živali in zaloge), čebelarstvu in ribogojstvu. Kmetje so lahko zaprosili tudi za enkratno solidarnostno pomoč.

Eden od ukrepov za sanacijo po poplavah je nov ukrep Obnova potenciala kmetijske proizvodnje, prizadetega zaradi naravnih nesreč ali katastrofičnih dogodkov (podukrep M5.2; sprejet s 15. spremembo programa PRP 2014–2020). Upravičene naložbe bodo: gradnja in

obnova kmetijskih objektov, trajni nasadi, živali, mehanizacija, zasebna infrastruktura ter poškodovana oprema in zemljišča. Ta ukrep bo pomembno dopolnjeval ostale mehanizme, ki bodo na voljo prizadetim v poplavih.

Za sanacijo po poplavih pa bodo na voljo tudi ukrepi in sredstva iz SN 2023–2027. Za sanacijske ukrepe znotraj politike razvoja podeželja se bodo predvidoma zagotovila sredstva v višini 19 milijonov EUR. Sredstva pa bodo na voljo tudi iz nacionalne rezerve in kmetijske rezerve EU. Do zdaj je Slovenija iz kmetijske rezerve EU za leto 2023 prejela sredstva v višini 1,2 milijona EUR (izplačana pridelovalcem v letu 2023 – premoženjska škoda po poplavih; skupaj z nacionalnimi sredstvi je bilo za premoženjsko škodo po poplavih izplačanih 3,7 mio EUR). Za leto 2024 pa je potrjeno, da bo lahko Slovenija iz kmetijske rezerve EU dobila sredstva v višini 8,6 milijona EUR.

5 PRVA OCENA EKONOMSKIH REZULTATOV KMETIJSTVA

Dohodki v kmetijstvu bodo v letu 2023 po prvih ocenah ekonomskih računov za kmetijstvo (ocena KIS na podlagi razpoložljivih statističnih podatkov in ekspertnih ocen) ostali na podobni ravni leta prej, bodo pa občutno slabši od dolgoletnega povprečja. Kljub vremensko zelo neugodnemu letu za slovensko kmetijstvo bodo letošnji ekonomski rezultati po prvih ocenah podobni lanskim, in sicer zaradi nekoliko večjega obsega proizvodnje, predvsem rastlinske pridelave, ob nekoliko nižjih cenah kmetijskih proizvodov na agregatni ravni², nižji vrednosti vmesne potrošnje in manjših proračunskih podporah.

Po prvih ocenah bo k nekoliko večjemu obsegu kmetijske proizvodnje prispeval večji obseg rastlinske pridelave (za približno 5 %), medtem ko bo obseg živinoreje le malce manjši v primerjavi z letom prej. Vrednost kmetijske proizvodnje bo nekoliko nižja, predvsem zaradi nižjih cen v rastlinski pridelavi. V primerjavi z letom prej se bo zmanjšala vrednost vmesne porabe (stroškov pridelave) kljub večjemu obsegu, in sicer zaradi nižjih cen inputov; zelo so se pocenila mineralna gnojila, cenejši pa so tudi energenti. Skupni stroški za dokupljeno krmo bodo občutno manjši zaradi manjših potreb po njej, saj bo razpoložljivost doma pridelane krme letos dobra (večja količina silažne koruze, podaljšanje košnje travinja v pozno jesen). Zato bodo po prvih ocenah potrebe po dokupljeni močni krmi manjše kot v letu prej. Faktorski dohodek kmetijstva (ocena KIS) bo po trenutnih ocenah v letošnjem letu verjetno na podobni ravni kot v lanskem letu, v daljšem časovnem obdobju pa bo opazno podpovprečen, kar bo uvrščalo leto 2023 med ekonomsko manj uspešne.

V okviru rastlinske pridelave bodo po prvih ocenah kazalci dohodka na agregatni ravni ugodnejši pri zelenjadnicah (višje cene, nekoliko manjša pridelava), krompirju in hmelju (večji pridelki, višje cene) ter pri krmnih rastlinah (občutno večji pridelki). Veliko slabši ekonomski rezultati kot v letu prej pa so v letu 2023 ocenjeni za pridelavo žit (sicer veliko večji pridelki, predvsem koruze za zrnje) zaradi zelo velikega padca cen. Podobno so slabši ekonomski rezultati v primerjavi z letom prej ocenjeni tudi za pridelavo sadja, in sicer zaradi velikega izpada pridelka (pozeba, neurja in druge naravne nesreče) navkljub višjim cenam.

V živinoreji so na agregatni ravni boljši ekonomski rezultati kot v letu prej ocenjeni za vse pomembnejše skupine živali in živalskih proizvodov, razen za prirejo mleka. Potrebno je dodati, da bo lahko ekonomski položaj rejcev, ki ga ponazarjamo s prihodkovno-stroškovno pariteto, letos vseeno slabši kot lani, ker se bo učinek manjših potreb po dokupljeni krmi, ocenjen v okviru ekonomskih računov za kmetijstvo, realno odrazil šele v prihodnjem letu. Za rejo živali so ocenjeni višji prihodki kot v letu prej, zaradi večje prireje (razen pri govedu) in višjih cen. Za prirejo jajc je ocenjeno občutno izboljšanje ekonomskih rezultatov glede na leto prej (višje cene, malce večja prireja), medtem ko bo vrednost prireje mleka manjša zaradi manjše prireje in malce nižjih cen kot v lanskem letu. Ekonomski rezultati pridelave medu bodo slabši zaradi občutno manjše pridelave v primerjavi z lansko rekordno visoko, kljub nekoliko višjim cenam.

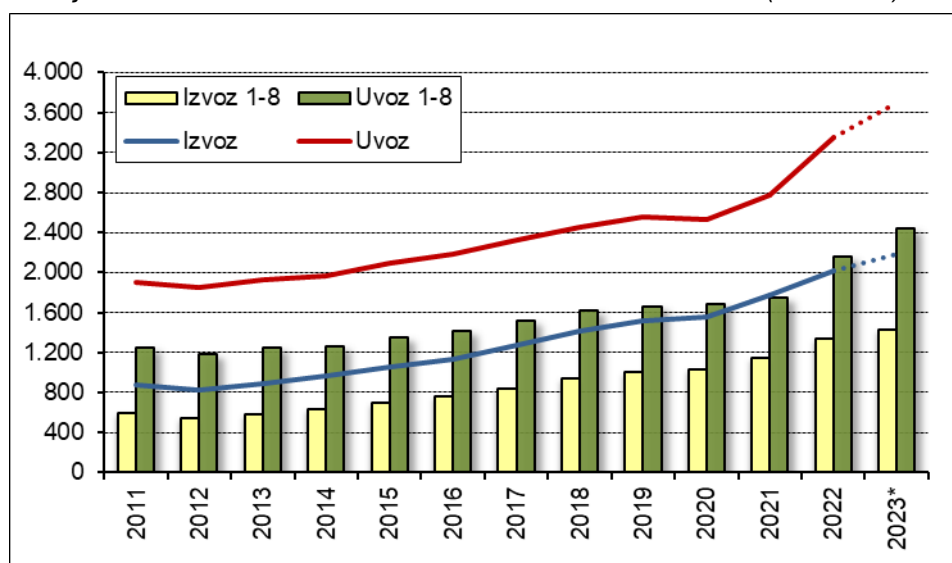
Proračunske podpore, ključne za stabilizacijo kmetijskih dohodkov, bodo v letu 2023 po prvih ocenah nižje kot leto prej (ocena KIS), kar bo predvsem posledica nižjih izplačil iz naslova izrednih ukrepov za blaženje posledic različnih kriz (energetska, gospodarska itd.) in naravnih nesreč (kljub temu, da bo veliko izplačil namenjenih sanaciji poplav v letu 2023).

² Agregatni indeksi cen, ki izhajajo iz podatkov ekonomskih računov za kmetijstvo, niso povsem primerljivi z indeksi cen, ki jih izkazuje statistika cen in so podani v poglavju 4. Razlike so predvsem v utežeh, ki so uporabljene za izračun agregatnih indeksov.

6 ZUNANJA TRGOVINA Z AGROŽIVILSKIMI PROIZVODI

Na podlagi začasnih podatkov bo vrednost skupne blagovne menjave agroživilskih proizvodov s tujino nadaljevala intenzivno rast in tako v letu 2023 presegla vrednost iz predhodnega leta, kar je posledica še vedno visokih cen hrane in vhodnih surovin. V obdobju prvih osmih mesecev, od januarja do avgusta 2023 je Slovenija izvozila za 1.434 milijonov EUR (+7 % glede na preteklo leto), uvozila pa za 2.441 milijonov EUR agroživilskih proizvodov (+13 % glede na preteklo leto), pri tem je bila pokritost uvoza z izvozom 59-odstotna. Po oceni se bo rast obeh trgovinskih tokov nadaljevala tudi v preostalih mesecih leta, pri čemer se bo zunanjetrgovinska bilanca poslabšala zaradi hitrejše rasti uvoza.

Slika 5: Izvoz in uvoz agroživilskih proizvodov v obdobju januar–avgust 2011–2023 in januar–december 2011–2022 ter ocena za leto 2023 (mio EUR)

* Začasni podatki.

Vir: SURS, KIS (obdelava in ocena 2023)

Izvoz – Povečanje vrednostnega izvoza bo tudi v letu 2023 odraz višjih izvoznih cen, saj se je količinski izvoz na agregatu agroživilstvo v obdobju januar–avgust zmanjšal, in sicer za slabih trinajst odstotkov. Vrednostni izvoz se je v primerjavi s predhodnim letom povečal v vseh pomembnejših skupinah agroživilskih proizvodov, razen pri sadju, kjer je padel za 31 % (količinski izvoz sadja se je skoraj prepolovil). Najbolj izrazito se je povečal izvoz raznih živil (+29 %) ter izdelkov iz mesa (+11 %), opaznejše povečanje vrednosti izvoza pa je bilo zabeleženo še pri mesu (+8 %) in mleku, mlečnih proizvodih, jajcih ter medu (+7 %). Od vseh omenjenih skupin proizvodov se je izvoz povečal tudi količinsko. V prvih osmih mesecih leta se je vrednostno povečal tudi izvoz večine ostalih skupin agroživilskih proizvodov, ki so v strukturi izvoza manj pomembne. Bistvenih sprememb v vrednostni strukturi izvoza ni bilo. Največji delež so v obdobju od januarja do avgusta z 21 % ponovno predstavljala razna živila, katerih delež se je v primerjavi s preteklim letom povečal za nekaj odstotnih točk. Drugo mesto je zasedalo mleko in mlečni proizvodi, jajca ter med (delež v izvozu 13 %); delež te skupine je ostal na enaki ravni. Na tretjem mestu so sledile pijače, alkoholi in kis (delež v izvozu 9 %), ki so prav tako ohranile podoben delež v strukturi.

Uvoz – Tako kot pri izvozu, je bilo tudi povečanje vrednostnega uvoza v prvih osmih mesecih leta 2023 odraz višjih uvoznih cen, ne pa tudi večjega fizičnega obsega uvoženih agroživilskih proizvodov (zmanjšanje za 10 % na skupni ravni agroživilstva). Vrednostno se je uvoz povečal pri vseh pomembnejših skupinah proizvodov, in sicer najbolj pri vrtninah

(+35 %) in izdelkih iz žit, moke, škroba ali mleka (+25 %), katerih uvoz se je povečal tudi količinsko, vendar ne s tako intenzivnostjo (vrtnine: +30 %, izdelki iz žit, moke, škroba ali mleka: +6 %). V letu 2023 se je opazneje povečala tudi vrednost uvoza mesa, raznih živil, pijač, alkohola in kisa (vse tri skupine: +16 %), krme (+ 15 %) ter mleka in mlečnih izdelkov (+14 %). Tudi pri večini ostalih skupin agroživilskih proizvodov, ki v strukturi uvoza zasedajo manjše deleže, se je uvoz v prvih osmih mesecih leta vrednostno povečal v primerjavi s predhodnim letom. Največji delež v vrednostni strukturi uvoza so po začasnih podatkih zasedali agroživilski proizvodi iz skupin meso, sadje, izdelki iz žit, moke škroba ali mleka, razna živila ter pijače, alkoholi in kis, vsi z 8-odstotnim deležem v strukturi.

Preglednica 13: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah blaga; leto 2022 ter obdobje januar–avgust v letih 2022 in 2023

CT	Ime	IZVOZ				UVOZ			
		000 EUR			Indeks 1-8 2023*	000 EUR			Indeks 1-8 2023*
		1-8		1-8		1-8		1-8	
		2022	2022	2023*	1-8 2022	2022	2022	2023*	1-8 2022
01	Žive živali	96.684	61.072	64.235	105,2	40.732	22.596	24.950	110,4
02	Meso in drugi užitni klavn. proizv.	147.181	94.721	102.289	108,0	281.940	175.110	203.942	116,5
03	Ribe, raki	23.350	17.121	18.071	105,5	91.068	64.885	71.628	110,4
04	Mlečni izdelki, jajca, med	253.342	168.297	180.494	107,2	243.323	152.219	173.006	113,7
05	Proizvodi živalskega porekla	4.803	2.980	2.360	79,2	9.358	5.681	5.547	97,6
06	Živo drevje, čebulnice, cvetje	14.426	11.082	12.865	116,1	65.456	45.957	48.823	106,2
07	Užitne vrtnine	30.667	22.343	29.059	130,1	145.853	104.439	140.565	134,6
08	Užitno sadje	122.479	87.734	60.451	68,9	265.548	185.943	194.059	104,4
09	Kava, čaj, začimbe	53.137	34.042	39.126	114,9	105.144	65.016	73.155	112,5
10	Žita	99.657	59.997	63.607	106,0	135.314	90.195	89.140	98,8
11	Proizvodi mlinске industrije	12.835	8.410	10.166	120,9	54.901	34.661	41.790	120,6
12	Oljna semena in plodovi	52.227	29.453	27.131	92,1	57.089	35.507	35.972	101,3
13	Šelak, gume, rastl. sok, ekstrakti	19.899	12.882	9.242	71,7	22.727	15.147	13.735	90,7
14	Rastlinski material za pletarstvo	54	22	79	357,0	954	586	867	148,0
15	Masti in olja	91.133	66.131	36.627	55,4	169.995	114.512	77.309	67,5
16	Izdelki iz mesa	160.638	105.422	117.133	111,1	120.660	76.191	85.792	112,6
17	Sladkor in sladk. proizvodi	43.181	22.694	49.018	216,0	114.176	59.601	98.952	166,0
18	Kakav in kakavovi izdelki	46.638	29.116	27.592	94,8	139.425	78.310	84.868	108,4
19	Izd. iz žit, moke, škroba ali mleka	95.147	61.243	71.975	117,5	248.134	151.833	189.943	125,1
20	Izdelki iz vrtnin, sadja	29.840	21.631	19.456	89,9	138.692	91.034	106.247	116,7
21	Razna živila	337.354	228.331	295.275	129,3	257.854	172.100	199.831	116,1
22	Pijače, alkoholi in kis	189.670	128.913	134.984	104,7	237.488	158.196	183.334	115,9
23	Ostanki in odpadki živil, krma	93.820	59.548	59.645	100,2	249.510	153.614	177.114	115,3
24	Tobak	2.613	1.415	3.342	236,1	155.450	100.360	120.159	119,7
Skupaj agroživilski proizvodi		2.020.774	1.334.599	1.434.222	107,5	3.350.789	2.153.694	2.440.730	113,3

* Začasni podatki.

Vir: SURS, obdelava KIS

Trgovinska bilanca in regionalna struktura – Na podlagi začasnih podatkov za prvih osem mesecev Slovenija tudi leta 2023 na agregatu agroživilstva ostaja neto uvoznica, saj pri večini agroživilskih proizvodov izkazuje trgovinski primanjkljaj. Pozitivna zunanjetrgovinska bilanca (izvoz presega uvoz) pa se beleži pri skupinah razna živila, žive živali, izdelki iz mesa, ter mleko in mlečni proizvodi (vključena tudi jajca in med); pri vseh teh skupinah se je z izjemo mleka in mlečnih proizvodov pozitivna zunanjetrgovinska bilanca še izboljšala. V obdobju od januarja do avgusta 2023 je Slovenija pretežno trgovala z državami članicami EU. Pri izvozu so bile najpomembnejše trgovinske partnerice Hrvaška, Italija in Avstrija; izvoz v te tri države je obsegal 50 % celotnega izvoza agroživilstva. Na strani uvoza pa so bile najpomembnejše partnerice Italija, Hrvaška in Nemčija, skupni delež teh držav v celotnem uvozu je znašal 43 %.

7 STRUKTURA KMETIJSKIH GOSPODARSTEV V SLOVENIJI IN EU

Število kmetijskih gospodarstev in raba zemljišč

V drugi polovici leta 2022 so na Eurostatu pričeli objavljati podatke Popisa kmetijskih gospodarstev o rabi zemljišč, številu živine in tipologiji v državah EU-27, ki je bilo izvedeno v mesecu juniju 2020. Objavljeni podatki za Slovenijo na Eurostatu so nekoliko drugačni kot jih objavlja SURS v podatkovni bazi Si-stat, saj EU upošteva drugačen prag za zajem kmetijskih gospodarstev (KMG). Prav tako neposredna primerjava Popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2020 s preteklimi raziskovanji strukture kmetijskih gospodarstev ni mogoča, saj je bil v letu 2020 upoštevan drugačen prag za zajem kmetijskih gospodarstev na nivoju EU.

Ob Popisu kmetijskih gospodarstev leta 2020 je bilo v državah EU-27 nekaj več kot 9 milijonov KMG. Skoraj tretjina vseh KMG je v Romuniji (2,9 mio), sledi pa ji Poljska z 1,3 milijona KMG. Po podatkih Eurostata je bilo v Sloveniji nekaj več kot 72 tisoč KMG.

Kmetijska gospodarstva v EU-27 so leta 2020 upravljala s 157 milijoni ha kmetijskih zemljišč v uporabi (KZU). Največ KZU obdelujejo v Franciji (27,3 mio ha) in Španiji (23,9 mio ha). V teh dveh državah se nahaja tretjina vseh KZU.

Povprečno KMG v EU-27 obdeluje 17,4 ha KZU. Največja KMG imata Češka (120,8 ha KZU/KMG) in Slovaška (94,9 ha KZU/KMG), najmanjša KMG pa so na Malti (1,3 ha KZU/KMG) ter na Cipru in v Romuniji, kjer obdelujejo okoli 4 ha KZU/KMG. Slovenija s 6,7 ha KZU/KMG prav tako sodi v krog držav z majhno povprečno velikostjo gospodarstev.

Preglednica 14: Kmetijska gospodarstva po rabi kmetijskih zemljišč v Sloveniji in EU-27; leto 2020

Kmetijska gospodarstva	SLOVENIJA			EU-27		
	Število KMG	Površina (ha)	Povprečna velikost	Število KMG	Površina (ha)	Povprečna velikost
	2020	2020		2020	2020	
KMG s KZU	72.470	483.440	6,7	9.070.950	157.414.160	17,4
KMG z njivami	50.570	173.050	3,4	6.095.710	98.093.810	16,1
KMG s trajnimi nasadi	38.420	28.300	0,7	3.507.790	11.137.950	3,2
KMG s travniki in pašniki	58.600	279.600	4,8	3.884.490	47.963.710	12,3

Vir: EUROSTAT

Deleži posameznih vrst rabe KZU se pomembno razlikujejo med državami članicami EU-27. V povprečju skoraj dve tretjini (62,3 %) vse KZU obsegajo njive, trajnih travnikov in pašnikov je dobrih 30 %, medtem ko trajni nasadi obsegajo dobrih 7 %. Slovenija sodi skupaj z Irsko in Portugalsko v krog držav, ki imajo najmanjši delež njiv. Največji delež njiv v strukturi rabe kmetijskih zemljišč pa imajo v skandinavskih državah (Finska, Švedska in Danska), kjer znaša delež njiv več kot 85 %.

Nasprotno imata Irska s 76 % in Slovenija s 57 % največji delež travinja, medtem ko imajo na Malti, Finskem in na Cipru v strukturi rabe manj kot 2 % trajnih travnikov in pašnikov.

Po deležu trajnih nasadov izstopajo predvsem sredozemske države (Ciper, Portugalska, Grčija, Španija in Italija), v katerih trajni nasadi obsegajo okoli petino vse KZU. Slovenija s 5,9 % nekoliko zaostaja za povprečjem EU-27, medtem ko v baltskih državah (Litva, Latvija in Estonija) in na Irskem trajni nasadi obsegajo manj kot odstotek vse KZU.

Živinoreja

Z živinorejo se je v državah EU-27 v letu 2020 ukvarjalo nekaj več kot 4,1 milijona KMG oziroma 45 % vseh, ki se ukvarjajo s kmetijsko proizvodnjo. Skupaj so redila nekaj več kot 113 milijonov glav velike živine (GVŽ).

Med posameznimi državami po deležu živinorejskih gospodarstev z 91 % izstopa Irska, sledita pa ji Luksemburg (72 %) in Avstrija (71 %). Najmanjši delež imajo Italija, Španija, Malta, Grčija in Ciper, kjer se z živinorejo ukvarja manj kot četrtnina vseh KMG. Slovenija ima z 61 % nadpovprečni delež živinorejskih gospodarstev.

V letu 2020 so živinorejska KMG v EU-27 v povprečju redila 27,8 GVŽ. Po stopnji koncentracije so v ospredju predvsem tradicionalne živinorejske države, kot so Danska (243,1 GVŽ/KMG), Nizozemska (198,9 GVŽ/KMG) in Belgija (167,3 GVŽ/KMG), medtem ko imajo najmanjša živinorejska gospodarstva v Romuniji, kjer v povprečju redijo le 2,4 GVŽ/KMG. Slovenija z 10,3 GVŽ/KMG spada v krog držav, ki imajo najmanjše povprečno število GVŽ na gospodarstvo.

Preglednica 15: Struktura KMG z živino v Sloveniji in EU-27 v letu 2020

Kategorija živali	SLOVENIJA		Število živali/KMG	EU-27		Število živali/KMG
	Število KMG	Število glav		Število KMG	Število glav	
	2020	2020		2020	2020	2010
GVŽ	44.030	454.600	10,3	4.071.480	113.350.960	27,8
Govedo	28.600	476.690	16,7	1.502.520	76.976.770	51,2
Prašiči	12.310	235.930	19,2	1.181.040	143.002.460	121,1
Ovce	5.050	114.760	22,7	574.840	63.818.680	111,0
Koze	3.390	27.590	8,1	291.990	11.615.450	39,8
Perutnina (000 glav)	27.120	7.050	260,0	2.659.260	1.629.670	612,8

Vir: EUROSTAT

V strukturi živinorejske proizvodnje sta v EU-27 vodilni proizvodni usmeritvi govedoreja in prašičereja. Z rejo govedi se je v letu 2020 ukvarjalo 37 % vseh živinorejskih gospodarstev. Ta gospodarstva v povprečju redijo 51 glav govedi. Koncentracija govedorejske proizvodnje je po posameznih državah zelo različna. Največ goveda na gospodarstvo redijo na Cipru (270 glav/KMG), sledita Luksemburg (161 glav/KMG) in Nizozemska (160 glav/KMG). V Sloveniji so v letu 2020 govedorejska gospodarstva v povprečju redila 17 glav goveda. To jo uvršča na predzadnje mesto, in sicer pred Romunijo, kjer imajo najmanjša govedorejska gospodarstva (v povprečju redijo 5 glav govedi).

Prašiče v EU-27 redi 29 % vseh živinorejskih gospodarstev. V povprečju redijo 121 glav na gospodarstvo, zaradi pestrosti načinov reje pa je koncentracija po posameznih državah precej različna. Največja prašičerejska gospodarstva so na Danskem, kjer v povprečju redijo 4.432 glav na gospodarstvo, najmanjša pa v Romuniji, kjer redijo nekaj več kot štiri prašiče na gospodarstvo, kar kaže na pretežno samooskrbni značaj proizvodnje. V Sloveniji so v letu 2020 prašičerejska gospodarstva v povprečju redila 19 glav prašičev. To jo skupaj s Hrvaško (25 glav/KMG) in že omenjeno Romunijo uvršča povsem na rep med državami EU-27 po številu prašičev na gospodarstvo.

Tipologija in ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev

Z vidika specializacije proizvodnje je kmetijstvo v EU-27 zelo raznoliko in pestro. Z določeno vrsto kmetijske proizvodnje se je v letu 2020 ukvarjalo 80 % vseh KMG, pri čemer znaša delež KMG, ki so specializirana v rastlinsko pridelavo 58 %, delež specializiranih živinorejskih gospodarstev pa 22 %. Največji delež KMG specializiranih v rastlinsko

proizvodnjo imajo v nekaterih mediteranskih državah (Grčija, Ciper, Španija in Italija), kjer je več kot tri četrtine takšnih KMG, medtem ko imajo najnižji delež na Irskem (10 %). Nasprotno ima Irska z 88 % daleč največji delež specializiranih živinorejskih gospodarstev, medtem ko je v Grčiji, Italiji in na Cipru ta delež manjši od 10 %. V Sloveniji je v letu 2020 delež specializiranih KMG znašal 76 %, pri čemer je bilo v rastlinsko pridelavo specializiranih 45 % KMG, 31 % gospodarstev pa se je ukvarjalo z eno od živinorejskih usmeritev. Največji delež mešanih KMG imajo v Litvi in na Hrvaškem, kjer je več kot tretjina KMG z mešano proizvodnjo.

Preglednica 16: KMG in ekonomska velikost po tipu kmetovanja v Sloveniji in EU-27 v letu 2020

Tip kmetovanja	SLOVENIJA		EU-27	
	Število KMG	Standardni prihodek (EUR)	Število KMG	Standardni prihodek (EUR)
	2020		2020	
Poljedelstvo	17.190	126.993.360	3.082.450	68.586.899.200
Vrtnarstvo	440	23.315.600	204.430	36.021.677.930
Trajni nasadi	14.920	198.442.890	2.002.560	51.698.068.120
Pašna živinoreja	22.010	469.328.260	1.244.700	92.287.316.170
Prašiči in perutnina	560	108.598.520	712.360	66.782.478.770
Mešana rastlinska pridelava	5.990	63.197.110	463.950	11.898.597.660
Mešana živinoreja	2.240	31.656.140	208.760	8.289.150.160
Mešana rastlinska pridel. in živinoreja	9.160	132.835.270	1.076.130	24.203.136.040
Nerazvrščeno	10	0	75.640	0
Skupaj	72.470	1.154.367.140	9.070.970	359.767.324.060

Vir: EUROSTAT

KMG v EU-27 so v letu 2020 dosegla skupni standardni prihodek v višini 360 milijard EUR. Od tega so specializirana KMG dosegla kar 88 % vsega prihodka. Med državami EU-27 sta Francija in Italija ustvarili tretjino vsega prihodka, Slovenija pa z 1,15 milijarde EUR predstavlja 0,3-odstotni delež. Glede na tip kmetovanja so največ prihodka v Sloveniji in v državah EU-27 prispevala KMG usmerjena v pašno živinorejo.

Povprečni standardni prihodek na KMG je leta 2020 v državah EU znašal 39.661 EUR. Najvišji standardni prihodek imajo gospodarstva na Nizozemskem, ki v povprečju ustvarijo skoraj 473 tisoč EUR standardnega prihodka na KMG, najnižjega pa v Romuniji, kjer znaša le nekaj več kot 4 tisoč EUR/KMG. Slovenija sodi skupaj z Romunijo, Hrvaško, Litvo, Latvijo, Malto in Grčijo v krog držav, ki v povprečju ustvarijo manj kot 20 tisoč EUR na KMG.

Analiza nekaterih osnovnih podatkov raziskovanja strukture KMG kaže, da Slovenija kljub kar precejšnjim spremembam v velikostni in socio-ekonomski strukturi še vedno precej zaostaja za povprečjem držav EU-27.

Povprečno KMG v Sloveniji še vedno obdeluje skoraj trikrat manj KZU kot znaša povprečje držav EU-27. Razlike v živinoreji so še nekoliko večje, saj v povprečju redimo trikrat manj goveda, šestkrat manj prašičev ter petkrat manj ovc in koz na KMG.

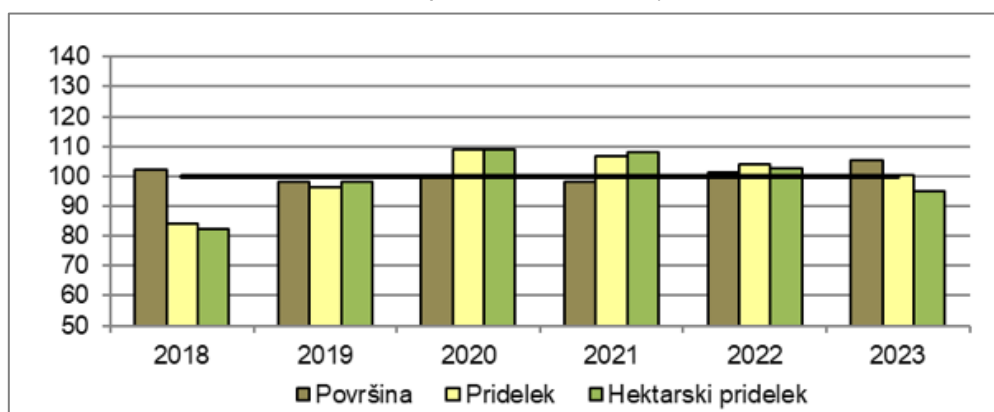
Slovenija tudi z vidika specializacije proizvodnje nekoliko zaostaja za povprečjem EU-27, kmetijska gospodarstva pa dosegajo tudi več kot dvakrat manjši standardni prihodek kot je povprečje v državah EU-27.

8 PREGLED PO POMEMBNEJŠIH KMETIJSKIH TRGIH

8.1 Pšenica

Domača pridelava – Pšenica je bila v letu 2023 požeta s približno 28,3 tisoč ha njiv, kar je skoraj 5 % več kot v letu 2022 in največ po letu 2016. Hektarski pridelek je bil s 5,1 t/ha 5 % pod povprečjem obdobja 2018–2022. Zaradi slabe letine 2023 je bil pridelek pšenice v skupnem obsegu s približno 144,3 tisoč tonami za 3 % manjši od lanskega in na ravni zadnjega petletnega obdobja.

Slika 6: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi pšenice (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: SURS (preračuni KIS)

V času žetve 2023 so po podatkih Tržnih poročil na ARSKTRP v Sloveniji odkupili 70,9 tisoč ton pšenice, kar je 24 % več kot ob žetvi predhodne letine, ko je bila odkupljena ena izmed manjših količin do zdaj. Kakovost požete pšenice je bila podpovprečna, krušne pšenice je bilo 61 % odkupljenih količin, kar je 10 odstotnih točk manj kot v letu 2022.

Preglednica 17: Odkup in kakovost pšenice v času žetve; 2018–2023

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Indeks 2023/22
SKUPAJ (t bruto)*	56.426	79.282	57.948	66.210	57.428	70.914	123,5
Prezeto (t bruto)**	32.359	50.530	40.846	44.783	40.839	43.535	106,6
Odkupna cena (EUR/t)	161,4	168,4	153,7	189,1	336,4	196,1	58,3
Surove beljakovine (%)	13,89	14,55	13,18	13,16	13,33	12,53	94,0
Hektolitrska masa (kg/100 l)	77,0	77,4	80,3	79,8	79,2	73,9	93,3
Število padanja (FN)	309,08	325,94	362,31	327,02	285,10	206,37	72,4
Sedimentacijska vrednost	51,00	51,00	42,00	44,00	38,00	29,57	77,8
Vlaga (%)	13,07	12,94	13,18	12,84	12,60	12,07	95,8
Primesi (%)	2,9	2,5	2,5	3,2	2,5	1,9	74,8

* Skupna količina prevzete/odkupljene pšenice v času žetve.

** Podatki se nanašajo na poročevalce, ki so v preteklem letu prevzeli oziroma odkupili več kot 1.000 t pšenice v času žetve, z izvedenimi analizami kakovosti za krušno pšenico.

Vir: ARSKTRP

Mednarodni trgi – Svetovni pridelek pšenice 2023/24 bo po trenutnih napovedih za 2,1 % manjši od rekordnega v letu prej, kar je približno 786,6 milijona ton, največje izvoznice pa naj bi pridelale 5,3 % pšenice manj (382,1 mio t). Med pomembnejšimi pridelovalkami pričakujejo večji pridelek pšenice kot v letu 2022 v ZDA, Ukrajini in Argentini, po novembrskih ocenah pa bodo manj pšenice pridelali v Rusiji, Kazahstanu in Avstraliji, v državah EU pa bo

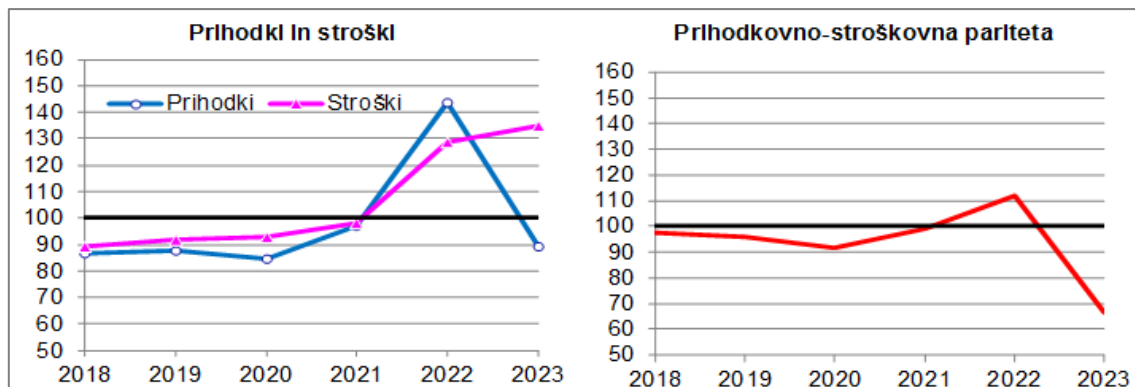
pridelek skoraj na ravni lanskega (IGC, 2023). Po napovedih bo pridelek pšenice v Evropi (EC, 2023; DG AGRI, 2023) zaradi majhnih sprememb v površini in v letini za 0,2 % manjši kot v letu prej. Med pomembnejšimi pridelovalci naj bi pridelali več pšenice v Franciji (+4 %), Romuniji (+22 %) in Bolgariji (+6 %), za 5 % manj pa v Nemčiji in na Poljskem. V primerjavi z letom prej so v sosednjih državah več pšenice pridelali na Madžarskem (+36 %) in v Italiji (+11 %), manj na Hrvaškem (−14 %), približno enako pa v Avstriji. V državah članicah EU so bile površine pšenice manjše kot leto prej za 0,8 %, povprečni hektarski pridelek pa je bil večji za 0,6 %.

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Cene žita so se po rekordnih ravneh v letu 2022 intenzivno znižale. Cene pšenice na mednarodnih trgih so v primerjavi z letom prej nižje za tretjino, trenutno se gibajo na ravni 220–225 EUR/t. Po podatkih Evropske komisije je bila cena pšenice na ravni EU v prvih desetih mesecih leta 2023 v primerjavi s povprečjem leta 2022 za 26 % nižja, podobno gibanje je imela cena pšenice v tem obdobju tudi v Sloveniji (−25 %) (Agri–food markets, 2022). Po podatkih ARSKTRP so bile odkupne cene slovenske krušne pšenice v devetih tednih žetve (27.–35. teden) za 42 % nižje od rekordne v letu 2022 in so se gibale od 181 do 195 EUR/t. Povprečna odkupna cena krušne pšenice v času žetve v letu 2023 je po podatkih Tržnih poročil 196 EUR/t.

Na podlagi modelnih kalkulacij, ki veljajo za čas spravila letine pri nespremenjenem pridelku in enaki tehnologiji ter ne upoštevajo stroškov skladiščenja, ocenjujemo, da so se skupni stroški pridelave pšenice zvišali za 5 %, odkupna cena pšenice po podatkih SURS (julij–september) pa je bila v času spravila letine 2023 kar za 43 % nižja (183 EUR/t) od rekordne odkupne cene ob enakem času leta 2022 (322 EUR/t).

Proračunske podpore naj bi bile po ocenah na podlagi trenutno znanih podatkov v letu 2023, zaradi novega programskega obdobja kmetijske politike in spremembe trošarin pri uporabi goriva v kmetijstvu, nižje za 45 %. V letu 2023 se v vrednost subvencij šteje osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost in dopolnilna prerazporeditvena osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost (intervencije iz programskega obdobja kmetijske politike 2023–2026), v letu 2022 pa je bilo vključeno osnovno plačilo, plačilo za zeleno komponento, proizvodno vezano plačilo za strna žita (plačila iz programskega obdobja kmetijske politike 2014–2020) in vračilo trošarine. Ocenjujemo, da naj bi se vrednost pridelave (tržna vrednost in proračunske podpore) pri pšenici v primerjavi z letom prej znižala za 38 % in je za dobrih 10 % pod povprečjem zadnjih petih let.

Slika 7: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi pšenice (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS, SURS (preračuni KIS)

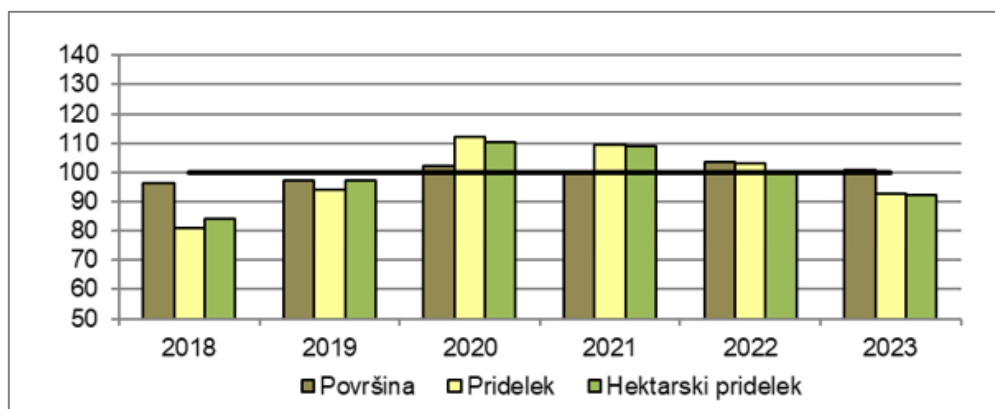
Modelno ocenjeni stroški pridelave pšenice so se zvišali za 5 %, stroški na enoto proizvoda, zmanjšani za subvencije, pa zaradi velikega zmanjšanja proračunskih podpor, za 18 %. Med pomembnejšimi skupinami stroškov so se v povprečju zvišali stroški sredstev za varstvo rastlin za 12 %, stroški semena pšenice za 42 % in stroški gnojil za 6 %. Cene NPK gnojil so bile ob setvi ozimnega žita jeseni 2022 še vedno zelo visoke, v zadnjih mesecih leta 2022 pa so začele padati, do večjega znižanja cen NPK gnojil in še intenzivnejšega zniževanja dušičnih gnojil pa je prišlo šele v prvih mesecih leta 2023. Zaradi tega so stroški gnojil na sezonski ravni 2023 še vedno višji kot v sezoni pridelave 2022, kljub predvidenemu 29-odstotnemu znižanju cen gnojil na letni ravni (SURS, 2023). Gibanje stroškov gnojil za pridelavo letine 2023 je odvisno predvsem od časa nakupa gnojil in tudi od razmerja med hranili N, P in K v gnojilnem odmerku, saj so se NPK gnojila v letu 2023 pocenila manj od dušičnih gnojil. Nekaj odstotkov nižji (–2 %) so bili stroški najetih storitev (kombajniranje in sušenje) in zaradi nižjih cen goriva in načina obračuna trošarine pri uporabi goriva v kmetijstvu, tudi stroški domačih strojnih storitev (–5 %). Po trenutnih ocenah so obračunani stroški domačega dela, ocenjeni na podlagi povprečne plače v Sloveniji, višji za 9 %. Enaki kot v letu 2022 pa so po trenutni oceni ostali stroški zavarovanja pridelka, ki imajo pri žitih le odstotek v skupnih stroških.

Ocenjujemo, da so se pri ocenjenem 5-odstotnem zvišanju stroškov pridelave, predvideno 43 % nižjih odkupnih cenah in ob 45-odstotnem predvidenem zmanjšanju proračunskih podpor, cenovno-stroškovna razmerja pri pridelavi pšenice v letu 2023 izrazito poslabšala. Cenovno-stroškovna pariteta se je znižala za 40 odstotnih točk in je kar 33 % pod povprečjem zadnjih petih let. Na podlagi trenutno znanih podatkov ocenjujemo, da so ekonomske razmere pridelave pšenice v letu 2023 najslabše do zdaj. Ekonomski rezultati pri pridelavi pšenice pa so, če vzamemo povprečje zadnjih dveh let (izrazito dobro leto 2022 in zelo slabo leto 2023), pod povprečjem obdobja 2017–2021, vendar ne tako izrazito slabi kot samo v letu 2023.

8.2 Ječmen

Domača pridelava – Površina z ječmenom, ki ima od začetka stoletja močan trend rasti, se je v letu 2023 zmanjšala za 3 %, na približno 21,9 tisoč ton. Tudi zaradi slabe letine je bilo pridelanega 10 % manj ječmena kot v letu prej in tudi za 8 % manj od povprečja zadnjega petletnega obdobja. Pridelanega je bilo skoraj 101 tisoč ton ječmena, hektarski pridelek, ki je dosegel 4,6 t/ha pa je bil podpovprečen.

Slika 8: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi ječmena (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: SURS (preračuni KIS)

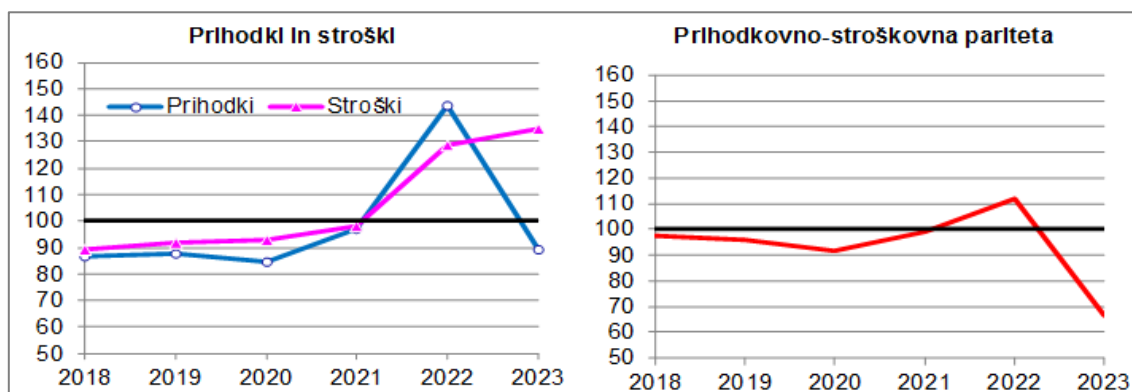
Mednarodni trgi – Na povprečni ravni EU se je pridelava ječmena v letu 2023 zmanjšala. Po ocenah trenutno znanih podatkov Evropske komisije je pridelava zaradi slabše letine (–8,0 %) kljub malenkost večji površini (+0,2 %) manjša za 7,7 % (EC, 2023; DG AGRI, 2023).

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Smer gibanja cen ječmena na ravni EU je bila v letu 2023 podobna kot pri pšenici, v povprečju prvih desetih mesecev leta 2023 so se v primerjavi s povprečjem leta prej cene v povprečju znižale za 27 % (Agri–food markets, 2023). Po trenutnih podatkih SURS so se cene ječmena v Sloveniji znižale še nekoliko bolj in naj bi bile na letni ravni nižje za 45 %. V času žetve in največjega odkupa v obdobju julij–september 2023 so odkupne cene ječmena znašale v povprečju 143 EUR/t in so bile v primerjavi z letino 2022 nižje za 49 %.

Ekonomske razmere pri pridelavi ječmena so se v letu 2023, podobno kot pri pšenici, zaradi nizkih odkupnih cen, zvišanja stroškov in znižanja proračunskih podpor, po izrazito dobrem letu 2022 zelo poslabšale.

Kot pri pšenici so se tudi modelno ocenjeni skupni stroški pridelave ječmena zvišali. Višji so bili za 7 %, stroški na enoto proizvoda, zmanjšani za subvencije, pa zaradi velikega zmanjšanja proračunskih podpor (–45 %), za 22 %. Med pomembnejšimi skupinami stroškov so se v povprečju zvišali stroški sredstev za varstvo rastlin (za 16 %), stroški semena ječmena (za 45 %) in stroški gnojil (za 13 %). Zvišanje stroškov gnojil pri ječmenu na sezonski ravni 2023 je posledica gibanja cen gnojil v zadnjih dveh letih, ki je podrobneje opisano pri pšenici. Nekoliko nižji (–3 %) pa so bili stroški najetih storitev (kombajniranje in sušenje) in zaradi nižjih cen goriva in načina obračuna trošarine pri uporabi goriva v kmetijstvu, tudi stroški domačih strojnih storitev (–5 %). Po trenutnih ocenah so obračunani stroški domačega dela, ocenjeni na podlagi povprečne plače v Sloveniji, višji za približno 9 %. Enaki kot v letu 2022 pa so po trenutni oceni ostali stroški zavarovanja pridelka, ki imajo pri žitih v skupnih stroških le en-odstotni delež.

Slika 9: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi ječmena (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS, SURS (preračuni KIS)

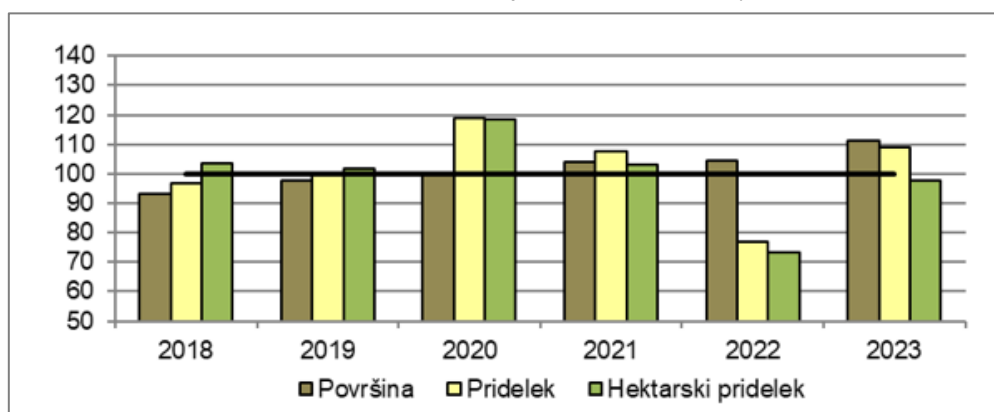
Na podlagi gibanja odkupnih cen, znižanja proračunskih podpor ter prvih ocen stroškov po modelnih kalkulacijah pričakujemo, da bo vrednost pridelave ječmena nižja za 42 %, modelno ocenjeni stroški pridelave pa so po trenutnih ocenah višji za 7 %. Cenovno-stroškovna pariteta pri pridelavi ječmena se bo v letu 2023 poslabšala in bo po trenutnih ocenah 40 % pod ravniyo zadnjega petletnega obdobja. Podobno kot pri pšenici so tudi ekonomske razmere pri pridelavi ječmena v letu 2023 najslabše do zdaj.

8.3 Koruza za zrnje

Domača pridelava – Koruza za zrnje je bila v letu 2023 pospravljena s 44,3 tisoč ha njiv, kar je za 7 % več kot v letu 2022 (povečanje za 2.704 ha) in za dobro desetino več od povprečja zadnjega petletnega obdobja (2018–2022). Vremenske razmere so pridelavi koruze v letu 2023 veliko bolj ustrezale kot v sušnem letu prej, po začasnih podatkih SURS je hektarski pridelek koruze za zrnje ocenjen na 8,9 t/ha, kar je za 33 % več kot v skromnem letu 2022 in dva odstotka pod povprečjem obdobja 2018–2022. Skupni pridelek koruze za zrnje je zaradi večje površine in boljše letine za 42 % večji kot v letu 2022 in s 394,3 tisoč tonami za 9 % presega povprečje zadnjega petletnega obdobja. V zadnjih desetih letih smo pridelali več koruze za zrnje le v letu 2020.

Mednarodni trgi – Napovedi kažejo, da naj bi bil svetovni pridelek koruze za zrnje v letu 2022/23 za 5 % večji kot v letu prej in drugi največji do zdaj (IGC, 2023). Večje pridelke kot v letu prej pričakujejo skoraj v vseh pomembnejših pridelovalkah, z izjemo Argentine. V državah EU bo po trenutnih ocenah pridelane za skoraj 13 % več koruze za zrnje kot v izredno slabi letini 2022, pridelek pa naj bi bil kljub povečanju za 13 % pod povprečjem obdobja 2018–2022. Na ravni EU-27 so bile v letu 2023 površine koruze za zrnje manjše za 4 %. V pomembnejših pridelovalkah so pridelali več koruze v Franciji (+10 %), Romuniji (+15 %), Nemčiji (+11 %), pa tudi v vseh naših sosednjih državah. Pridelek koruze je bil večji v Italiji (za 10 %) in Avstriji (za 6 %) ter na Madžarskem (za 117 %) in Hrvaškem (za 22 %) (EC, 2023; DG AGRI, 2023).

Slika 10: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi koruze za zrnje (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

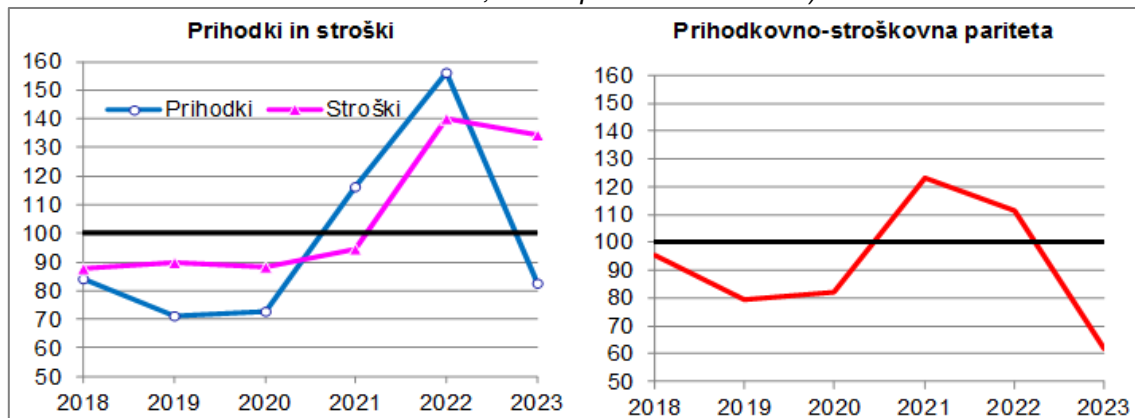

Vir: SURS (preračuni KIS)

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Padanje cen koruze za zrnje z rekordnih ravni, ki se je začelo v sredini leta 2022, se je na svetovnih trgih nadaljevalo tudi v letu 2023. Po podatkih Evropske komisije so bile cene koruze na ravni EU v prvih desetih mesecih leta 2023 v primerjavi z letom 2022 v povprečju za 22 % nižje. Padec cen koruze za zrnje v Sloveniji je bil v prvih desetih mesecih leta 2023 nekoliko manjši (–14 %), ker so bile cene na slovenskem trgu v letu 2022 v povprečju 8 % nižje od ravni EU (Agri-food markets, 2023). Podatki SURS kažejo, da se odkupne cene koruze za zrnje v Sloveniji od pozne jeseni leta 2022, ko so znašale približno 300 EUR/t, znižujejo in naj bi bile po trenutnih ocenah na letni ravni 2023 nižje za približno polovico. V septembru in oktobru so se cene koruze za zrnje po informacijah iz različnih virov (SURS, odkupovalci) gibale med 140 in 150 EUR/t.

Modelne ocene na podlagi modelnih kalkulacij, ki veljajo za čas spravila letine pri nespremenjenem pridelku in enaki tehnologiji ter ne upoštevajo stroškov skladiščenja, kažejo, da so bili v času spravila letine 2023 stroški pridelave koruze za zrnje nižji za 4 %.

Slika 11: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi koruze za zrnje (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS, SURS (preračuni KIS)

Na nižjo košarico stroškov pri pridelavi koruze za zrnje v letu 2023 so vplivali za 15 % nižji stroški najetih storitev (sušenje in kombajniranje) in za 5 % nižji stroški domačih strojnih storitev, ob višjih ravneh ostalih skupin stroškov. Po modelnih ocenah v primerjavi s predhodno letino so se zvišali stroški sredstev za varstvo rastlin za 15 %, semena za 11 % in gnojil za 2 %. Rast stroškov gnojil pri koruzi za zrnje je bila na sezonski ravni 2023 nekoliko nižja kot pri prezimnih posevkih, kar je predvsem posledica večjega deleža dušika v gnojilnem odmerku in nekoliko drugačnega upoštevanega časovnega obdobja nakupa dušičnih gnojil za dognojevanje.

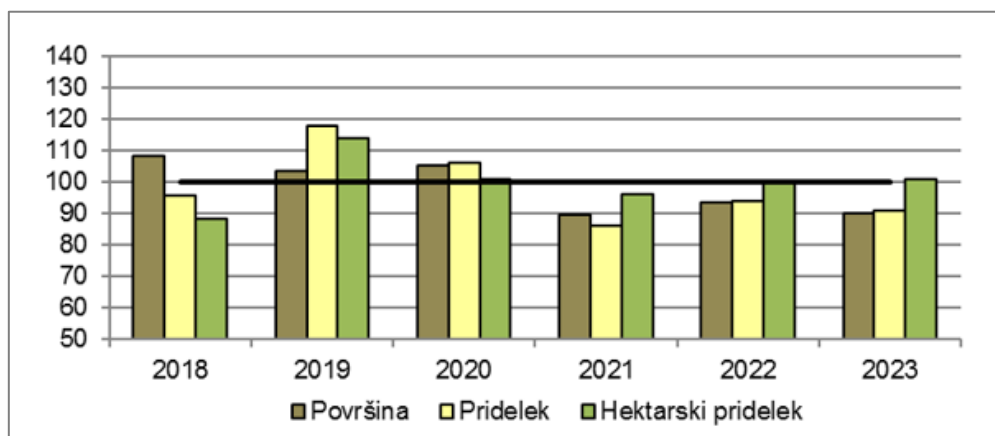
Ocene na podlagi trenutno dostopnih podatkov o odkupnih cenah za leto 2023 kažejo na znižanje sezone odkupne cene v jesenskem času (september–november) za približno polovico. Ob sočasnem velikem predvidenem znižanju proračunskih podpor in 4-odstotnem znižanju stroškov pridelave se bo cenovno-stroškovna pariteta pri pridelavi koruze za zrnje znižala globoko pod povprečje obdobja let 2018–2022 (–38%). Proračunske podpore (upoštevana osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost in dopolnilna prerazporeditvena osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost) naj bi bile po trenutno znanih podatkih v letu 2023, zaradi novega programskega obdobja kmetijske politike in spremembe trošarin pri uporabi goriva v kmetijstvu, nižje za skoraj četrtino (–23 %).

Ocenjujemo, da naj bi bili v povprečju ekonomski rezultati pridelovalcev koruze v letu 2023, kljub precej boljši letini, slabši kot v letu 2022.

8.4 Oljna ogrščica

Domača pridelava – Površina oljne ogrščice je v letu 2023 obsegala 2,8 tisoč ha njiv, kar je 4 % manj kot v letu prej in desetino pod povprečjem zadnjih petih let (2018–2022). Po prvih ocenah SURS je bila letina oljne ogrščice povprečna, s pridelkom 2,6 t/ha je bila na ravni leta prej. Zaradi manjše površine je bilo pridelanih okoli 7,3 tisoč ton oljne ogrščice, kar je 3 % manj kot v letu prej in 9 % pod povprečjem zadnjega petletnega obdobja.

Slika 12: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi oljne ogrščice (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: SURS (preračuni KIS)

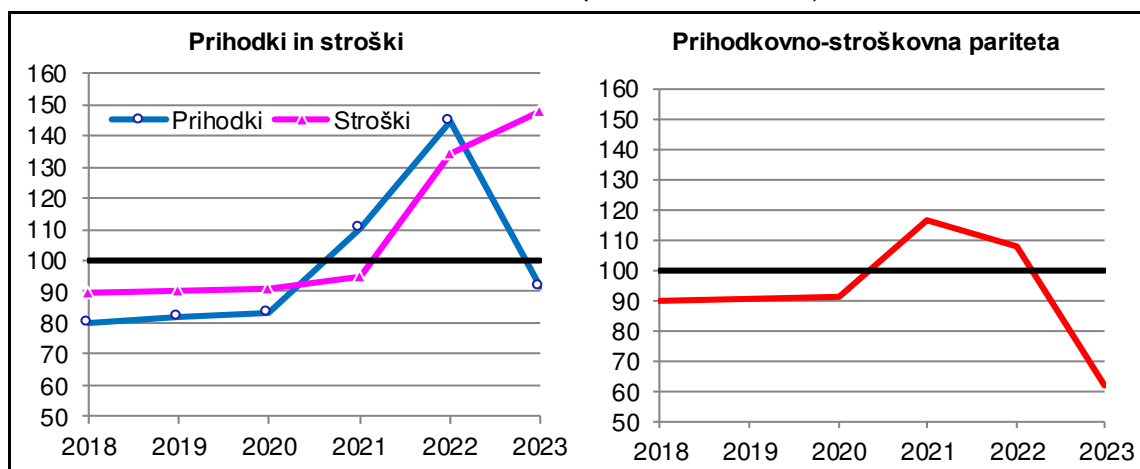
Mednarodni trgi – Svetovni pridelék oljne ogrščice naj bi se zaradi neugodnih vremenskih razmer nekoliko zmanjšal (–4 %), kljub temu pa bo še vedno drugi največji v zgodovini. V državah EU pa bo ob večjih površinah (+5 %) in nekoliko slabši letini (–4 %) pridelék oljne ogrščice na ravni leta prej (+1 %). Cene oljne ogrščice, ki so leta 2022 dosegale rekordne vrednosti, so se na svetovnem in tudi na evropskem trgu v letu 2023 močno znižale (Oilseeds and Protein Crops market situation..., 2023). V času spravila 2023 (julij–avgust) so po podatkih statistike v Sloveniji oljno ogrščico odkupovali v povprečju po 39 % nižjih cenah (378 EUR/t) v primerjavi z enakim obdobjem leta 2022, ko so odkupne cene dosegale rekordne vrednosti na sezonski in letni ravni (618 EUR/t).

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Trenutne ocene na podlagi modelnih kalkulacij kažejo, da so bili stroški pridelave oljne ogrščice v času spravila letine 2023 opazno višji. Prve ocene stroškov kažejo, da so bili višji za 10 %, pri tem pa so bile spremembe cen inputov obojesmerne. Zvišali so se stroški sredstev za varstvo rastlin (+10 %) in stroški semena (+8 %), ki pa imajo v strukturi stroškov le približno 4-odstoten delež. Na sezonski ravni so bili še vedno višji tudi stroški gnojil (+22 %), ki so bili ob setvi jeseni leta 2022 (predvsem fosforjeva in kalijeva gnojila) še vedno na zelo visoki ravni. Višji so tudi stroški domačega dela, obračunani na podlagi plač v RS, ki naj bi po jesenskih napovedih UMAR v letu 2023 porasli za 9 %. Nižji kot v letu prej so bili zaradi nižjih cen goriva stroški domačih strojnih storitev (–5 %), medtem ko so stroški najetih storitev in stroški zavarovanja ostali blizu ravni leta prej.

Prihodkovno-stroškovna pariteta se je zaradi pomembno nižjih odkupnih cen in višjih stroškov pridelave izrazito poslabšala in je močno pod povprečjem zadnjega petletnega obdobja. Ocenjujemo, da bodo ekonomski rezultati pridelovalcev oljne ogrščice zaradi nižjih odkupnih cen, višjih stroškov pridelave in v povprečju 22 % nižjih proračunskih podpor (upoštevani ukrepi novega programskega obdobja kmetijske politike 2023–2027: osnovna

dohodkovna podpora za trajnostnost in dopolnilna prerazporeditvena osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost) slabši kot v predhodnem letu.

Slika 13: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi oljne ogrščice (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

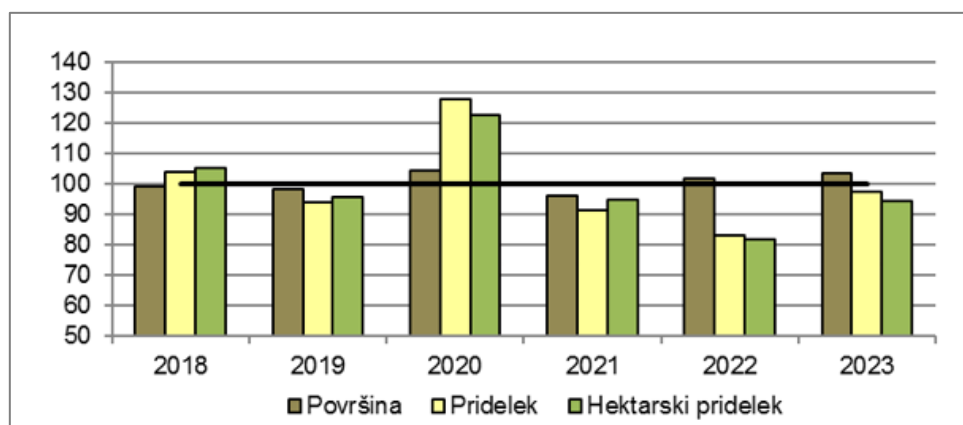

Vir: KIS, SURS (preračuni KIS)

8.5 Krompir

Domača pridelava – Površina, namenjena pridelavi krompirja, se je v letu 2023 že drugo leto zapored povečala. Po prvih ocenah SURS je bilo s krompirjem posajenih 2.945 ha njiv, kar je 2 % več kot v letu prej in 4 % nad povprečjem obdobja 2018–2022. Po prvih podatkih je bila letošnja letina boljša od lanske, zelo skromne letine. Hektarski pridelek naj bi bil s 23,3 t/ha za 15 % večji od majhnega lanskega, vendar je še vedno za 6 % zaostal za povprečjem zadnjega petletnega obdobja. Zaradi večjih površin in boljše letine bo po prvih ocenah skupni pridelek krompirja v letu 2023 (okoli 69 tisoč ton) za 18 % večji kot v letu prej, vendar še vedno nekoliko pod povprečjem let 2018–2022 (–2 %).

Slika 14: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi krompirja (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023 predhodna ocena)

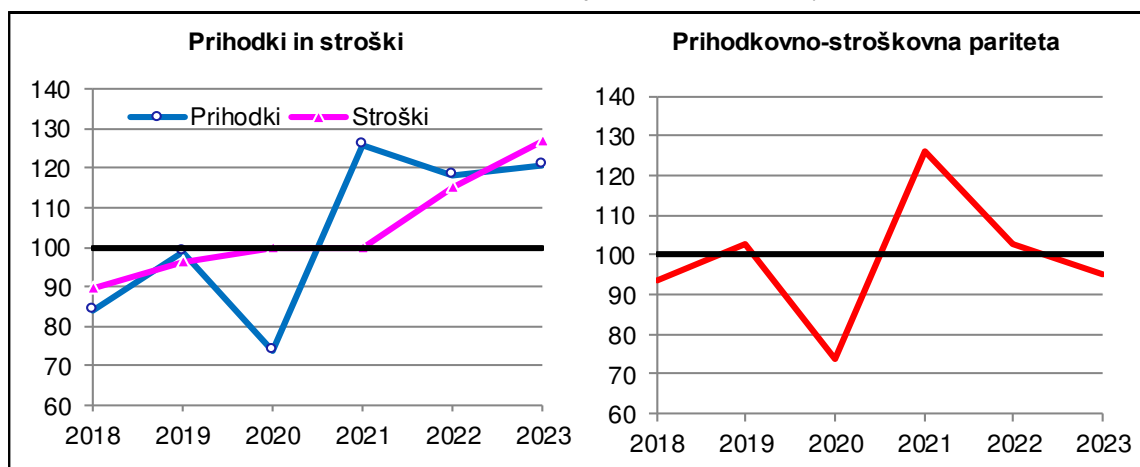
Vir: SURS (preračuni KIS)

Mednarodni trgi – Drugje po Evropi bo letina krompirja boljša od lanske, slabše letine. Po napovedih NEPG (2023), ki se osredotočajo na trge štirih največjih pridelovalk v SZ Evropi (Belgija, Francija, Nizozemska in Nemčija) bo pridelek v letu 2023 boljši kot v letu prej in primerljiv z letom 2021.

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Odkupne cene krompirja v Sloveniji so bile v letih 2021 in 2022 na visoki ravni in v primerjavi z leti pred tem nadpovprečne, take pa ostajajo tudi v letu 2023. Po podatkih SURS so bile cene zgodnjega krompirja v mesecih junij–avgust 2023 v primerjavi z enakim obdobjem leta 2022 višje za četrtno. Tudi cene poznega krompirja, ki predstavlja glavino pridelka v Sloveniji, naj bi bile, glede na raven pridelave v Sloveniji in drugje po Evropi, v zadnjih mesecih leta 2022 višje kot v enakem obdobju lani.

Po trenutnih ocenah modelnih kalkulacij so se stroški pridelave v povprečju zvišali za desetino. Na precejšnje zvišanje stroškov so vplivale predvsem višje cene sredstev za varstvo rastlin (+21 %), pa tudi stroški semena (+9 %), ki imajo v strukturi skupnih stroškov dobrih 30 % in še vedno tudi višji stroški gnojil (+26 %). Kljub predvidenemu povprečnemu znižanju cen gnojil na letni ravni so bili stroški kalijevih gnojil, ki imajo pomemben delež pri osnovnem gnojenju, v prvih mesecih leta 2023 še vedno višji kot v letu 2022. Višji kot v letu prej so tudi predvideni stroški domačega dela, obračunani na podlagi predvidene rasti plač v RS v letu 2023 (+9 %). Nižji kot v letu prej so bili, zaradi nižjih cen energentov, le stroški domačih strojnih storitev (–5 %).

Slika 15: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi krompirja (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS, SURS (preračuni KIS)

Ocenjujemo, da bodo zelo verjetno ekonomski rezultati pridelovalcev krompirja, kljub višjim odkupnim cenam in nekoliko boljši letini krompirja, zaradi rasti stroškov pridelave (+10 %), pri upoštevanem 22-odstotnem znižanju proračunskih podpor³, slabši in podpovprečni.

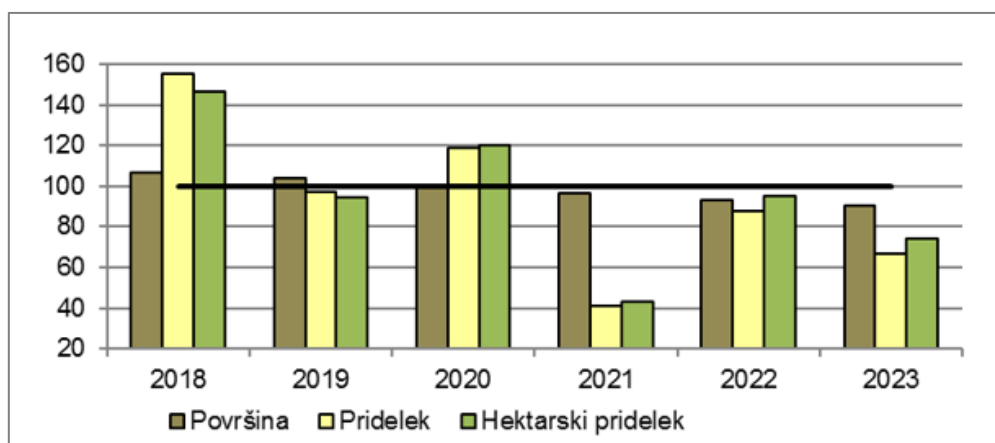
³ Upoštevanji ukrepi novega programskega obdobja kmetijske politike 2023–2027 (osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost in dopolnilna prerazporeditvena osnovna dohodkovna podpora za trajnostnost) in spremembe pri trošarinah pri uporabi goriva v kmetijstvu.

8.6 Jabolka, hruške in breskve

Domača pridelava – V Sloveniji je bila letina sadja v intenzivnih in ekstenzivnih nasadih zaradi pomladanske pozebe in drugih vremenskih ujm zelo slaba in med manjšimi v zadnjih petih letih (2018–2022) in tudi v zadnjem desetletju. Po prvih ocenah so bili v intenzivnih nasadih v letu 2023 pri vseh pomembnejših sadnih vrstah doseženi v povprečju pomembno manjši hektarski pridelki. V ekstenzivnih nasadih je bil izpad pridelka poleg neugodnih vremenskih razmer manjši tudi zaradi izmenične rodnosti dreves.

Ekonomske razmere v sadjarški panogi so zelo spremenljive, saj si že nekaj let sledijo slabe letine. Odkupne cene različnih vrst sadja pa med posameznimi leti in sezonsko zelo nihajo. Na stanje v sadjarstvu najbolj vplivajo jabolane, ki imajo še vedno največji delež v strukturi sadovnjakov. V prvih osmih mesecih leta 2023 so se pri jabolkih odrazile nekoliko nižje odkupne cene letine 2022. Zaradi manjše ponudbe jabolk letine 2023 pa so cene v jesenskih mesecih narasle in bodo v primerjavi z enakimi meseci leta 2022 najverjetneje pomembno višje (po trenutnih ocenah za približno 20 %). Značilnost letošnjega leta so tudi manjši plodovi, ki zaradi pozebe in drugih neugodnih vremenskih razmer pri nekaterih sortah niso dosegali predpisanih standardov kakovosti.

Slika 16: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi jabolk (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: SURS (preračuni KIS)

Povprečni hektarski pridelek namiznih jabolk (intenzivni nasadi sadja) je bil po prvih ocenah v letu 2023 majhen, znašal je 18,9 t/ha, kar je drugi najmanjši pridelek v obdobju 2018–2022 (2021: 11,0 t/ha). V primerjavi z letom prej je bil hektarski pridelek za približno petino manjši. Sadjarji naj bi v intenzivnih nasadih ob še nekoliko manjši površini (–3 %) obrali le približno 37 tisoč ton jabolk, kar je približno četrtino manj kot v letu prej in za tretjino pod povprečjem zadnjih petih let, ki pridelavi sadja večinoma niso bila naklonjena.

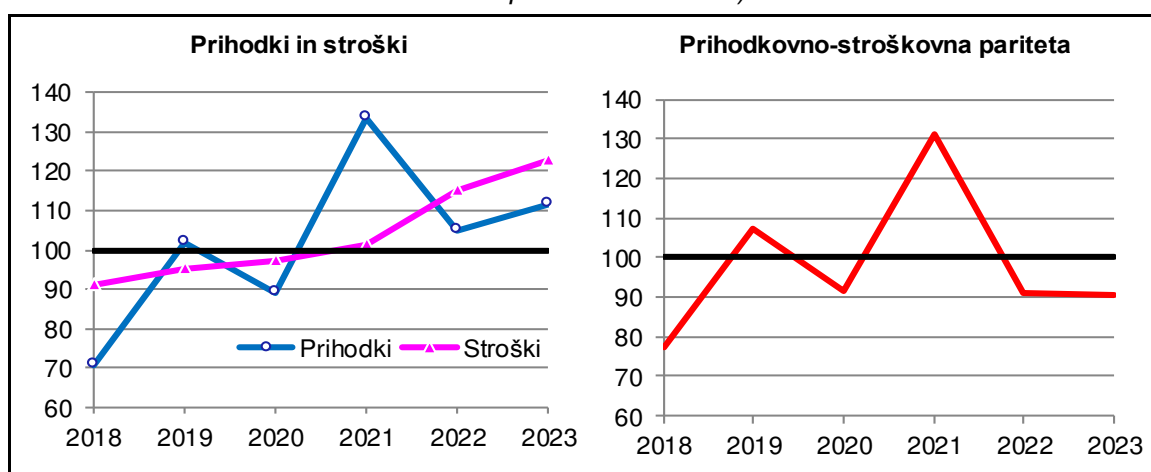
Mednarodni trgi – V državah EU bo po napovedih Evropske komisije (EC, 2023) skupni pridelek jabolk nekoliko manjši kot v letu prej (–2 %). Po rekordni letini 2023 pričakujejo manjši pridelek na Poljskem, slabša letina se obeta tudi v Italiji in Nemčiji, le v Franciji bo po prvih ocenah letošnja letina boljša. Manjši pridelek in skoraj prazne zaloge jabolk po EU naj bi pozitivno vplivale na trg z jabolki in na odkupne cene širše po Evropi in tudi v Sloveniji.

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Odkupne cene namiznih jabolk so bile v prvih osmih mesecih leta 2023 v povprečju za 6 % nižje kot v enakem obdobju leta prej. Statistične ocene za prvi jesenski mesec pa kažejo, da naj bi bile odkupne cene namiznih jabolk pomembno višje kot jeseni 2022. Cena namiznih jabolk je bila v prvem reprezentativnem

mesecu za tekočo letino (september) za dobro tretjino višja v primerjavi z enakim mesecem leta prej. Odkupne cene v zadnjih mesecih leta 2023 naj bi ostale na podobni ravni kot meseca septembra, vendar so napovedi do konca leta precej nepredvidljive.

Po ocenah na podlagi modelnih kalkulacij se je košarica cen pri pridelavi jabolk (pri enakem pričakovanem pridelku) v povprečju dvignila za 7 %. Na dvig stroškov pridelave so najbolj vplivali stroški naprave sadovnjakov (+7 %), stroški sredstev za varstvo rastlin (+2 %), pa tudi obračunani stroški domačega dela, ocenjeni na podlagi povprečne plače v Sloveniji, ki naj bi bile na letni ravni višje za 9 %, ter stroški najetega dela, ocenjeni na podlagi rasti minimalne plače (+12 %). Pomembno višji so bili tudi stroški gnojil (+21 %), ki pa imajo v strukturi stroškov le približno 2-odstoten delež. Blizu ravni leta prej so ostali stroški zavarovanja, nižji pa so bili, zaradi nižjih cen energentov, stroški domačih strojnih storitev (–7 %).

Slika 17: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi jabolk (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS, SURS (preračuni KIS)

Cenovno-stroškovna pariteta, ki odraža razmerje med spremembami odkupnih cen in spremembami cen inputov, je v zadnjih letih zelo spremenljiva. Gibanje stroškov pridelave jabolk, ki so v zadnjih letih v porastu, je manj intenzivno od gibanja odkupnih cen. Pričakuje se, da bo ekonomski položaj pri pridelavi jabolk letos, kljub pričakovanemu porastu odkupnih cen zaradi izredno slabe letine, v povprečju nižjih proračunskih podpor (podrobnosti navedene pri krompirju) in rasti stroškov pridelave, slab in podpovprečen.

Tudi letina hrušk v intenzivnih nasadih je bila v letu 2023 po ocenah SURS slabša od lanske. Hektarski pridelek hrušk je bil za približno 15 % manjši tako v primerjavi z letom prej kot tudi v primerjavi z zadnjim petletnim obdobjem. Površina intenzivnih nasadov hrušk se je v primerjavi s predhodnim letom zmanjšala (–8 %), v njih so obrali približno 2,6 tisoč ton hrušk, kar je za približno petino manj kot v letu prej.

Po ocenah na podlagi modelnih kalkulacij je bilo pri pridelavi namiznih hrušk gibanje stroškov v letu 2023 podobno kot pri jabolkih (+8 %), medtem ko so bile odkupne cene namiznih hrušk v jesenskih mesecih leta 2023 višje za približno tretjino. Ekonomski rezultati pri pridelavi namiznih hrušk pa naj bi bili predvsem zaradi slabe letine, rasti stroškov pridelave in tudi v povprečju nižjih proračunskih podpor (podrobnosti navedene pri krompirju), kljub višjim odkupnim cenam, letos slabši.

Letina breskev 2023 je bila po ocenah statistike zelo slabša od lanske. Po prvih ocenah je bil hektarski pridelek v intenzivnih nasadih s 3,4 t/ha za 60 % manjši kot v letu prej in drugi

najmanjši do sedaj (2021: 1,4 t/ha). Zaradi krčitve nasadov (–6 %) in zelo slabe letine je bil skupni pridelek breskev za 60 % manjši kot v letu prej in je dosegel le približno tretjino povprečnega pridelka zadnjega petletnega obdobja. Manj breskev kot v letu 2023 so v intenzivnih nasadih pridelali le še v letu 2021, ko je nasade tudi prizadela pomladanska pozeba.

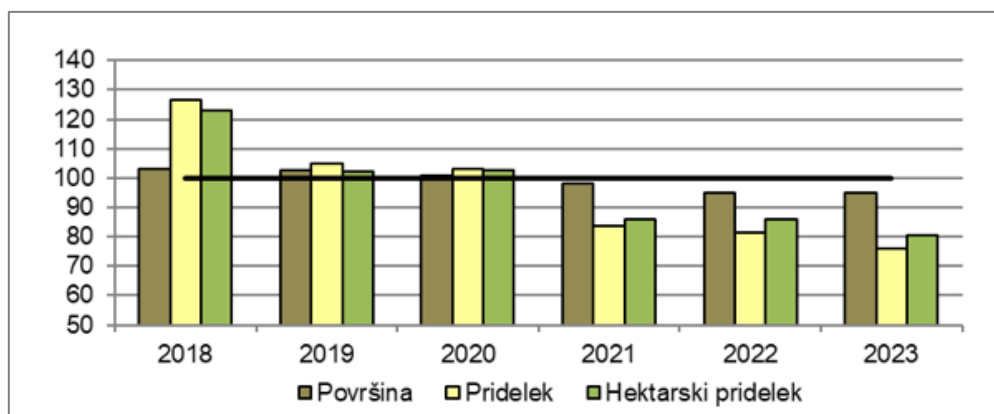
Zaradi zelo majhne ponudbe breskev so se v letu 2023 po podatkih SURS odkupne cene namiznih breskev zvišale. V obdobju julij–avgust so jih odkupovali v povprečju po 1,7 EUR/kg, kar je 29 % več kot v enakem obdobju preteklega leta in za 40 % več kot v povprečju zadnjih petih let.

Po ocenah modelnih kalkulacij je bilo pri pridelavi namiznih breskev v letu 2023 gibanje stroškov podobno kot pri jabolkih (+8 %), medtem ko so bile odkupne cene višje (+29 %). Pričakuje se, da so ekonomski rezultati pri pridelavi namiznih breskev, kljub veliko višjim odkupnim cenam, zaradi rasti stroškov pridelave, v povprečju nižjih proračunskih podpor (podrobnosti navedene pri krompirju) in predvsem zaradi izredno slabe letine, letos v povprečju zelo slabi.

8.7 Grozdje in vino

Domača pridelava – Pridelavo grozdja so v letu 2023 zelo zaznamovale neugodne vremenske razmere. Pogoste padavine z neurji in točo so zelo negativno vplivale na količino in kakovost pridelanega grozdja. V trgatvi, ki se je v primerjavi s preteklimi leti začela približno dva tedna kasneje, je bila že tretjo leto zapored pridelana podpovprečna količina grozdja. V vinogradih naj bi bilo pridelanega najmanj grozdja do zdaj, približno 76 tisoč ton, kar je 93 % pridelka v letu 2022 in 24 % pod povprečjem zadnjih petih let (2018–2022). V primerjavi z letom prej so obrali za 5 % manjši pridelek belih sort in za 9 % manj grozdja rdečih sort. Pridelava grozdja je bila manjša v vseh slovenskih vinorodnih deželah.

Slika 18: Osnovni proizvodni kazalci pri pridelavi grozdja (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

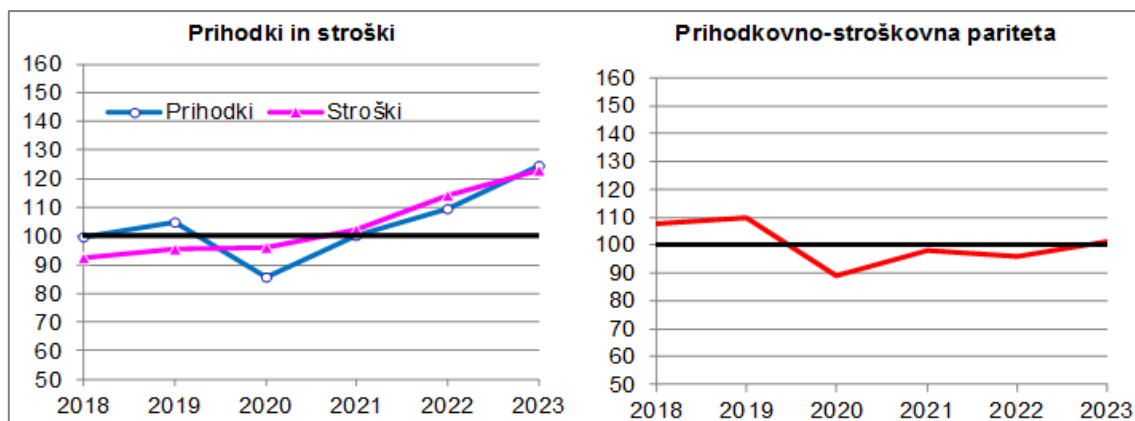
Vir: SURS (preračuni KIS)

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Skromne zadnje letine grozdja (2021–2023) in majhne zaloge vina kot kaže ugodno vplivajo na rast odkupnih cen grozdja, ki naj bi bile po ocenah na podlagi trenutno razpoložljivih odkupnih cen SURS in informacij s terena v Sloveniji, že tretje leto zapored višje. V povprečju naj bi bila rast odkupne cene grozdja v letu 2023 vsaj 15-odstotna, na letni ravni leta 2023 SURS napoveduje tudi 7-odstotno zvišanje cen vina. Po podatkih Tržnih poročil ARSKTRP pa je bila rast cen vina v prvih devetih

mesecih leta 2023 pri prodaji v Sloveniji in na trgih EU, ob 4-odstotno večji prodaji, kar 20-odstotna.

Po ocenah na podlagi modelnih kalkulacij so se stroški pri pridelavi grozdja v letu 2023 (ocenjeni pri enakem pridelku v obeh letih) v povprečju zvišali za 8 %. V povprečju so bili stroški višji pri vseh skupinah stroškov, z izjemo domačih strojnih storitev. Zaradi nižjih cen goriva in sprememb pri trošarinah za gorivo porabljeno v kmetijstvu, so bili stroški domačih strojnih storitev nižji za 6 %, pomembno dražja pa so bila sredstva za varstvo rastlin (+12 %). Višje so bile tudi cene materiala in storitev za napravo vinogradov, zato so stroški amortizacije vinogradov višji od 6 do 10 %. Zaradi predvidenega povišanja plač v Sloveniji v letu 2023 so višji tudi obračunani (oportunitetni) stroški domačega dela (+9 %), ocenjeni na podlagi povprečne plače v Sloveniji in stroški najetega dela (+12 %), ki so ocenjeni na podlagi minimalne plače v Sloveniji. V primerjavi s sezono pridelave grozdja 2022 so na visoki ravni ostali stroški gnojil (+19 %), ki pa imajo v strukturi stroškov pridelave grozdja le približno 2-odstoten delež. Opis gibanja cen gnojil v zadnjih dveh letih je naveden pri pšenici. Enaki kot v letu 2022 pa so po trenutnih ocenah ostali stroški zavarovanja pridelka.

Slika 19: Osnovni ekonomski kazalci pri pridelavi grozdja (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS, SURS (preračuni KIS)

Predvidene višje odkupne cene grozdja, ki so jih napovedali v vseh večjih slovenskih kletih, bodo vplivale na izboljšanje ekonomskega položaja pridelovalcev grozdja. Ob predvidenem povprečnem 15-odstotnem zvišanju odkupnih cen grozdja in 8 % modelno ocenjenih višjih stroških se bo prihodkovno-stroškovna pariteta zvišala nekoliko nad povprečje obdobja 2018–2022.

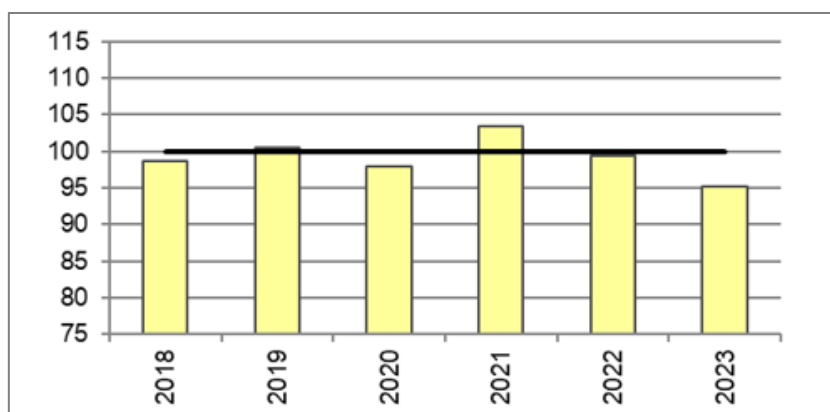
Napovedano zvišanje cen grozdja ne bo vplivalo bistveno na ekonomske rezultate pri pridelavi grozdja za prodajo, ki so že mnogo let zelo slabi. Večletni ekonomski rezultati, ocenjeni na podlagi modelnih kalkulacij, namreč kažejo, da odkupne cene grozdja običajno zadoščajo komaj za pokritje variabilnih stroškov in amortizacije, neto dodana vrednost (t. i. dohodek, namenjen pokritju stroškov domačega dela, prispevkov za socialno varnost in pravic iz dela) pri pridelavi grozdja pa je zelo majhna (v letih 2015–2022: med –4 in 7 EUR na uro vloženega dela). Po podatkih Registra pridelovalcev grozdja in vina se približno 70 % pridelanega grozdja predela na kmetijskih gospodarstvih in proda kot vino, kar pridelovalcem omogoča doseganje višje dodane vrednosti. Cene vina pa so v zadnjih letih v porastu (SURS, 2023; ARSKTP, 2023).

8.8 Meso govedi

Obseg prireje in stalež živali – Po trenutno razpoložljivih podatkih bo obseg prireje mesa govedi tudi v letu 2023 manjši kot v letu pred tem. Obseg prireje bo manjši že drugo leto zapored in bo tudi precej pod ravniyo povprečja zadnjega petletnega obdobja.

Ocene na podlagi podatkov za prvih osem mesecev kažejo, da bo v letu 2023 število zaklanih govedi v slovenskih klavnicah v primerjavi s predhodnim letom manjše za okoli 4 %, medtem ko bo pridobljena masa mesa govedi manjša za okoli 5 %. Malenkost bo manjša kot leto prej tudi povprečna masa govejih klavnih trupov.

Slika 20: Spremembe prirasta govedi v obdobju 2018–2022 in ocena za leto 2023 (povprečje 2018–2022 = 100)

Vir: SURS, KIS (preračuni in ocena 2023)

Domača trgovina in blagovna menjava – V letu 2023 bo zakol v domačih klavnicah manjši pri vseh klavnih kategorijah. Med pomembnejšimi klavnimi kategorijami bo zakol bikov v domačih klavnicah v letu 2023 za okoli 4 % manjši kot leto prej. Pri tem bo zakol bikov do 24 mesecev manjši za okoli 5 %, za odstotek manjši pa bo tudi zakol bikov nad 24 mesecev. Po porastu zakola krav v letih 2021 in 2022 bo ta v letu 2023 manjši za več kot petino.

Tudi v letu 2023 je stalež govedi zaradi težavnih razmer za pridelavo krme v letu 2022 manj stabilen. Na podlagi podatkov prvih desetih mesecev leta 2023 (Register govedi) ocenjujemo, da bo število govedi konec leta za približno 4 % manjše kot ob koncu leta 2022. Z izjemo pri kategoriji plemenski biki, katerih je v primerjavi z letom 2022 več za okoli 12 % in kategorije biki nad 24 mesecev, teh je več za okoli 6 %, je število živali pri preostalih kategorijah podobno kot v letu 2022 ali manjše. Pri najpomembnejših kategorijah, kot so krave molznice, krave dojilje in bikci 12 do 24 mesecev, se je število živali opazno zmanjšalo (pri vseh za okoli 4 %). Vzpodbudno pa je, da se je po silnem upadu števila plemenskih telic v letu 2022, predvsem v kategoriji nad 24 mesecev, trend zmanjševanja v letu 2023 ustavil.

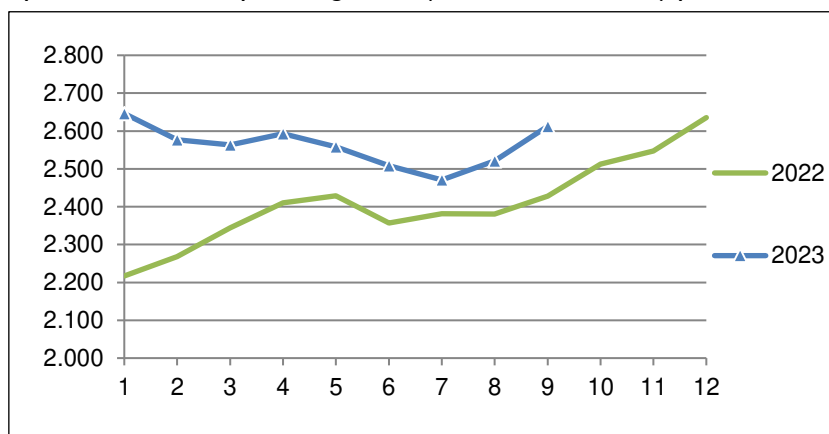
Na podlagi do zdaj znanih podatkov zunanje trgovine (prvih osem mesecev leta) se bo v letu 2023 izvoz živih živali (predvsem so to biki) zmanjšal, po prvih ocenah za okoli 3 %, medtem ko bo uvoz živali, predvsem so to živali za pitanje, večji za okoli 3 %. Žive živali v izvozu bodo v povprečju nekoliko lažje kot v letu 2022, v uvozu pa bodo v primerjavi z letom prej opazno težje.

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Na podlagi trenutnih podatkov Evropske komisije so se odkupne cene govedi in govejega mesa v letu 2023 v večini držav članic EU zvišale med 7 in 16 %, z izjemo v Avstriji in na Švedskem, kjer se je cena povišala le za okoli odstotek. Kljub opaznim porastom cen pa je bila povprečna cena v EU za goveje meso za

obdobje januar–oktober 2023 višja le dober odstotek glede na enako obdobje leta pred tem. Poglavitni razlog k majhnemu porastu cen na povprečni ravni je skokovito znižanje cen govejega mesa na Nizozemskem (za skoraj petino), kar je verjetno povezano z odločitvami tamkajšnje vlade za zmanjšanje staleža in posledično povečano ponudbo na tamkajšnjem trgu. Za nas zelo pomembnem italijanskem trgu se je cena govejega mesa v obdobju januar–oktober 2023 v povprečju zvišala za 14 %.

Lanska napoved o počasnem umirjanju rasti cen govejega mesa in nato zmanjšanje se je izkazala za pravilno, vsaj za prvo polovico leta 2023. Ob koncu poletja so v številnih državah članicah začele cene govejega mesa ponovno rasti, zaradi sezonskega trenda rasti pa se pričakuje še nekoliko povišanje povprečnih cen do konca leta 2023.

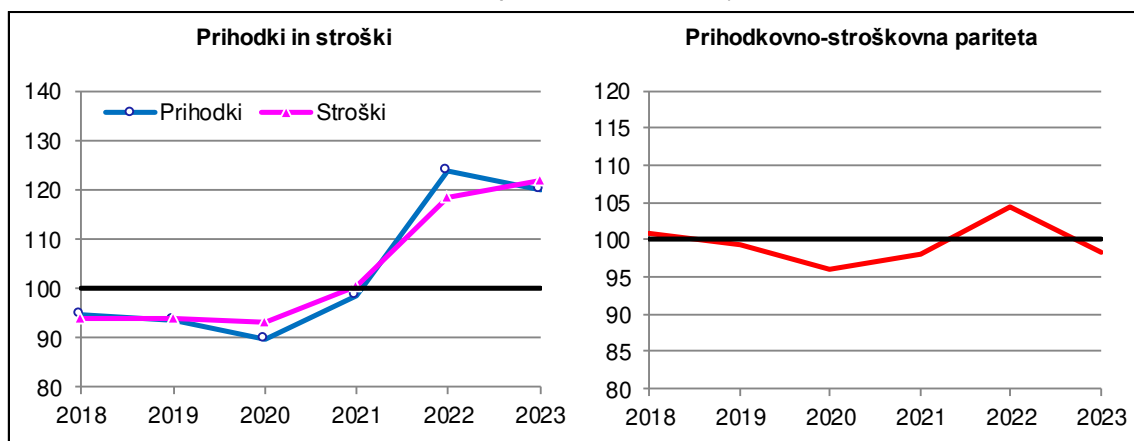
Slika 21: Odkupne cene mlade pitane govedi (živa masa; EUR/t) po mesecih; 2022 in 2023

Vir: SURS

Cene govejega mesa v Sloveniji po navadi sledijo trendom gibanja cen v nekaterih zahodnih evropskih državah in tudi v letu 2023 bo tako. Po izrazito nizkih cenah v letu 2020 in stagnaciji cen v prvi polovici leta 2021, so se odkupne cene začele povečevati do leta 2023. Z letom 2023 se je začel padec odkupnih cen, ki je trajal do julija, nato pa se je trend gibanja cen obrnil v smer zviševanja cen, ki se bo po vsej verjetnosti nadaljeval vsaj do konca leta. Za leto 2023 tako ocenjujemo, da bodo odkupne cene na povprečni letni ravni višje za okoli 8 %.

Slika 22: Osnovni ekonomski kazalci pri pitanju govedi (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS

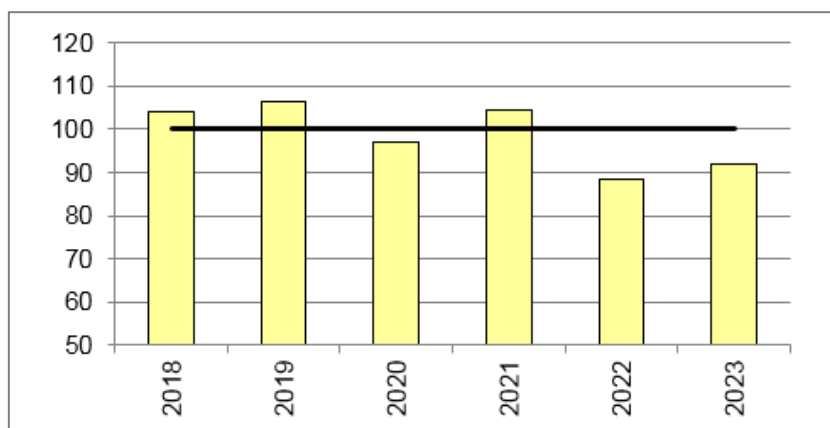
Po nadpovprečno ugodnem letu 2022 bo leto 2023 na ravni večletnega povprečja. Po modelnih ocenah bodo skupni stroški prireje mesa mladega goveda za okoli 4 % večji kot v letu 2022. Najbolj bodo k temu pripomogli večji strošek telet za pitanje, strošek dela in kapitala ter strošek doma pridelane krme, vsi za okoli 8 %. Zaradi znižanja cen dokupljene krme bo agregatni strošek krme v primerjavi z letom prej večji za okoli 2 %. Strošek amortizacije bo večji za okoli 4 %, zavarovanja pa zaradi višjih cen živine za okoli 7 %.

Počasneje od porasta stroškov reje se je povečevala vrednost proizvodnje. Ta bo v primerjavi z letom 2022 manjša za okoli 2 %. Kljub višjim odkupnim cenam sta k zmanjšanju vrednosti proizvodnje prispevala nižja vrednost subvencij in pa nižja vrednost gnoja kot stranskega proizvoda. Tako bo prihodkovno-stroškovna pariteta v letu 2023 slabša kot v letu 2022 in podobna razmeram v letu 2021.

8.9 Meso prašičev

Obseg prireje in stalež živali – Na podlagi razpoložljivih podatkov ugotavljamo, da se je obseg prireje prašičjega mesa v letu 2023, po precejšnjem zmanjšanju v predhodnem letu, nekoliko povečal, a je še vedno precej pod povprečjem obdobja 2018–2022. Prav tako lahko na letni ravni pričakujemo, da bo v slovenskih klavnicah pridobljenega mesa prašičev ponovno manj kot v letu prej, in sicer za okoli 10 %. Manjše bo tudi skupno število zaklanih prašičev (–7 %), povprečna masa pa bo manjša za 3 %.

Slika 23: Spremembe prirasta prašičev v obdobju 2018–2022 in ocena za leto 2023 (povprečje 2018–2022 = 100)

Vir: SURS, KIS (preračuni in ocena 2023)

Domača trgovina in blagovna menjava – Izvoz živih živali (klavni prašiči) se še naprej povečuje. Na podlagi 8-mesečnih podatkov zunanje trgovine s prašiči in prašičjim mesom ocenjujemo, da bo izvoz živih živali v letu 2023 presegel 20.000 živali. Trend povečevanja izvoza živali ob hkratnem zmanjševanju zakola v domačih klavnicah kaže na to, da slovenski prašičerejci dosegajo za svoje živali višje cene v tujini kot na domačem trgu. Povprečna masa živali v izvozu bo za okoli 5 % večja kot leto prej.

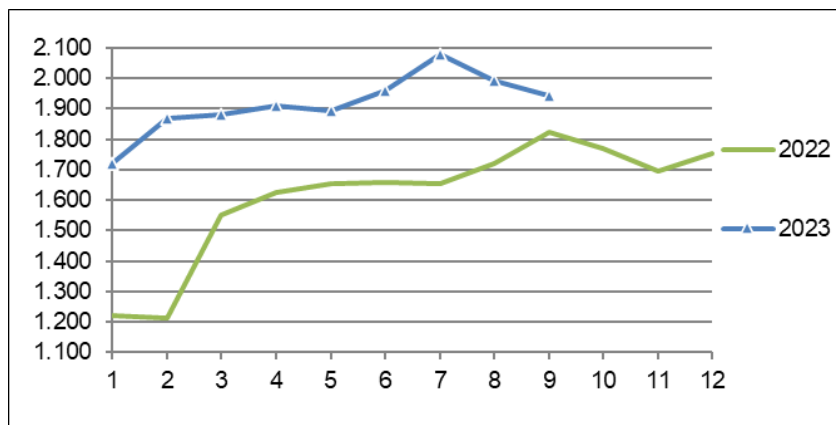
Manjši kot v letu 2022 pa bo uvoz pujskov za pitanje (–10 %), pri ter so pujski v povprečju lažji kot leto prej. Povprečna masa pujskov je manjša za okoli 12 % in znaša 25,6 kg na posameznega pujska.

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Po zniževanju cen v letu 2021 in stagnaciji v začetku leta 2022 so se cene prašičev pomembno zvišale. Visoka raven cen se nadaljuje

tudi v letu 2023. Tako bo po prvih ocenah na podlagi razpoložljivih podatkov povprečna letna odkupna cena prašičev v primerjavi z letom prej višja za okoli 18 %.

Do zvišanja odkupnih cen je prišlo v vseh državah članicah EU. Na podlagi podatkov za prvih deset mesecev leta 2023 bo povprečna odkupna cena prašičev v EU za okoli 28 % višja kot v enakem obdobju leta 2022. Na avstrijskem trgu, po katerem se slovenska mesnopredelovalna industrija najbolj zgleduje, je cena prašičev v letošnjem letu v povprečju porasla za 25 %, kar je več kot v Sloveniji. Do nedavnega je bila cena v Sloveniji višja od avstrijskih cen (v povprečju za 3 %), v letu 2022 pa je v drugi polovici leta prišlo do izravnave cen. V začetku leta 2023 je cena prašičev na avstrijskem trgu ponovno presegla slovensko, kar potrjuje oceno razlogov za povečan izvoz živih živali. Drugače pa kaže primerjava s Hrvaško, od koder Slovenija uvozi letno približno 10 % mesa in izdelkov iz mesa prašičev. V letu 2022 je bila na Hrvaškem cena prašičev v povprečju nižja kar za 10 %, v letu 2023 pa za okoli 6 %.

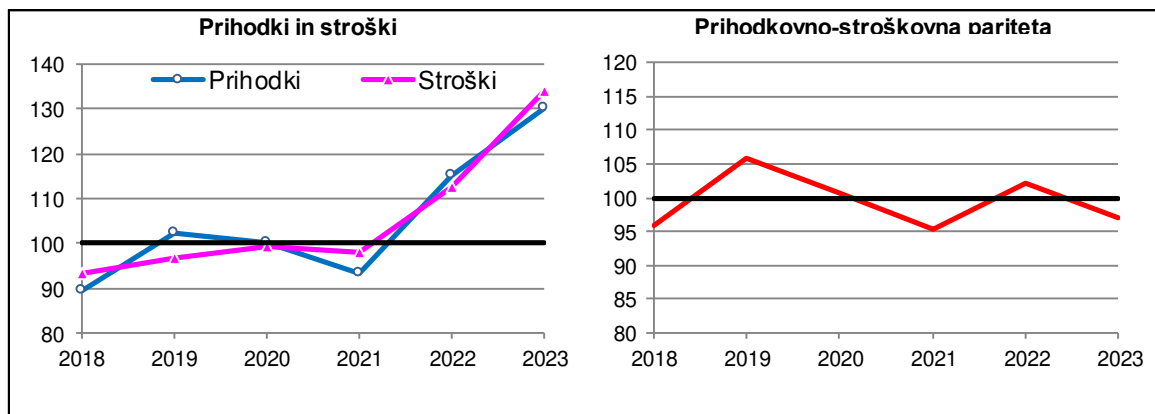
Slika 24: Odkupne cene pitanih prašičev (do 150 kg; živa masa; EUR/t) po mesecih; 2022 in 2023

Vir: SURS

Tako pri rejcih, ki krmo pretežno kupujejo in tudi tistih, ki jo pridelajo sami, raven skupnih stroškov ostaja v zadnjih nekaj letih nadpovprečno visoka, medtem ko odkupna cena med leti precej nihala.

Slika 25: Osnovni ekonomski kazalci pri pitanju prašičev – kombinirana krma (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS

Na podlagi modelnih kalkulacij ocenjujemo, da se bodo v letu 2023 skupni stroški prireje prašičev (na kombinirani krmi) ponovno povečali, in sicer za okoli 19 %. Občutnemu povečanju stroškov je predvsem botrovalo silno povišanje cen vhlavljenih pujskov (+46 %). Strošek krme se je pri tovrstnem načinu reje v primerjavi z letom 2022 povečal za okoli 4 %. Oba stroška predstavljata v skupnih stroških okoli 80-odstotni delež. Za 3 % večji kot leto prej so bili v letu 2023 tudi strošek amortizacije ter strošek dela in kapitala. Zaradi višje vrednosti vhlavljenih pujskov je večji tudi strošek zavarovanja (+16 %).

Zaradi intenzivnejšega povišanja povečanja stroškov od odkupnih cen reje bo prihodkovno-stroškovna pariteta slabša kot v letu prej pri obeh načinih krmljenja. Nekoliko boljša, a še vedno podpovprečna, bo prihodkovno-stroškovna pariteta v primeru krmljenja s popolnimi krmnimi mešanici.

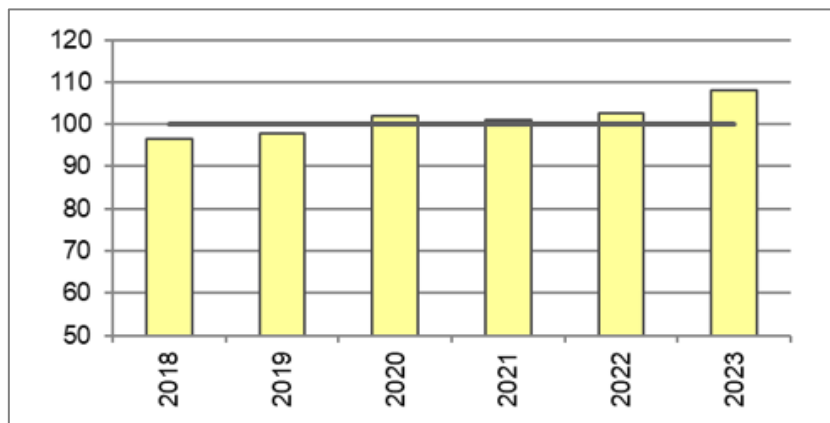
8.10 Perutninsko meso

Obseg prireje in stalež živali – Začasni podatki o zakolu perutnine v klavnicah za leto 2023 kažejo, da bo zaklano za okoli 5 % večje število perutnine kot v letu 2022. Za podoben odstotek bo v slovenskih klavnicah pridobljenega tudi več perutninskega mesa.

V letu 2023 bo, vsaj po do zdaj znanih podatkih, izvoz števila živih živali večji kot v letu prej (+4 %), medtem ko bo masa izvoženih živali nekoliko manjša. Občutno manjši kot v letu prej pa bo uvoz živali.

Tako bo po prvih ocenah prirast perutnine v letu 2023 ponovno večji kot v letu prej, in sicer za okoli 5 % in utegne ponovno dosegati rekordne vrednosti.

Slika 26: Spremembe prirasta perutnine v obdobju 2018–2022 in ocena za leto 2023 (povprečje 2018–2022 = 100)

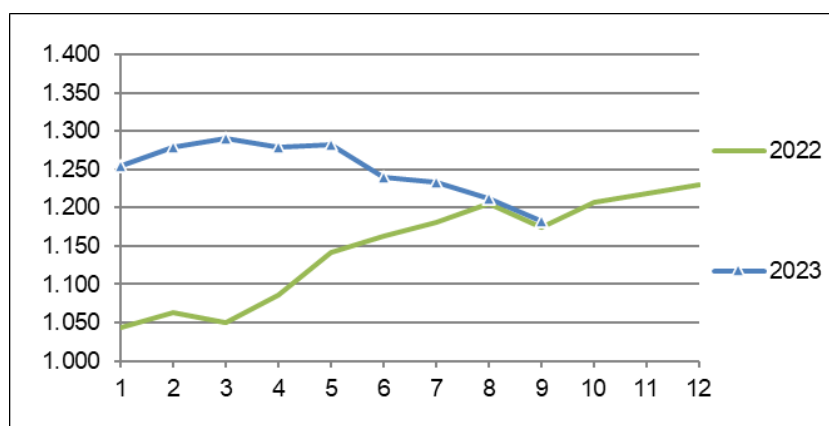
Vir: SURS, KIS (preračuni in ocena 2023)

Domača trgovina in blagovna menjava – Prireja mesa perutnine je vseskozi močno vpeta v mednarodni trg. Zaradi industrijskega tipa proizvodnje in velikega deleža, ki ga v strukturi stroškov predstavlja krma, se odkupne (in tržne) cene perutnine oblikujejo pod močnim vplivom cen surovin za krmo, v letu 2022 in delu leta 2023 pa tudi pod močnim vplivom cen energentov. V začetku leta 2021 je zvišanju cen soje in koruze sledilo tudi zvišanje odkupne cene pitovnih piščancev, ki pa se je do poletja znižala. V poletnih mesecih se cene pitovnih piščancev običajno znižajo, kar sovпада z žetvijo pšenice in zaključkom letine soje na južni polobli, vendar ta učinek v letu 2021 ni bil tako značilen. Visoka raven cen surovin za proizvodnjo krmnih mešanic se je ohranila tudi v letu 2022 in prvi polovici leta 2023, nato pa je pritisk visokih cen na področju surovin začel popuščati. Dodatno pa se sektor

perutninskega mesa kot sistem (valilnice, proizvodnja krmnih mešanic, reja in predelava mesa) sooča s precejšnjim povečanjem cen energije.

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Po podatkih ARSKTRP-TIS in podatkih SURS se je leta 2021 začel rahel porast cen perutninskega mesa, potem pa se je trend rasti cen nadaljeval vse do marca 2023. Po zmanjšanju pritiska na cene krme so se tudi cene piščancev začele zniževati in so v drugi polovici dosegle raven cen, enakem obdobju lani. Padec cen piščancev se bo z žetvijo cenejše letine koruze nadaljeval tudi v zadnjem obdobju leta 2023. Tako se po prvih ocenah pričakuje, da bo povprečna letna cena v letu 2023 za okoli 7 % višja kot v letu pred tem.

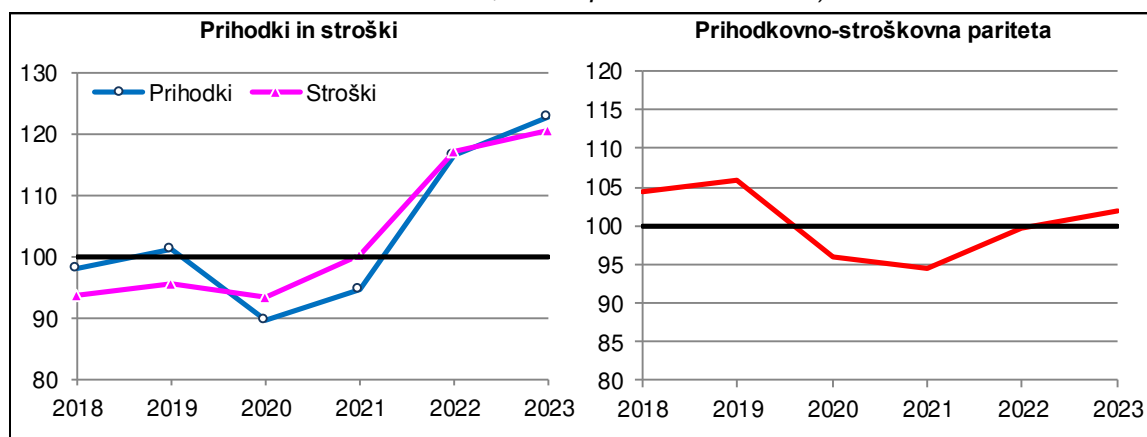
Slika 27: Odkupne cene pitanih piščancev (živa masa; EUR/t) po mesecih; 2022 in 2023

Vir: SURS

Po prvih ocenah modelne kalkulacije nakazujejo, da bodo skupni stroški prireje piščančjega mesa v letu 2023 v primerjavi z letom 2022 večji za okoli 3 %. Za okoli 3 % se bo povečal tudi strošek krme, medtem ko bosta strošek amortizacije in zavarovanja večja za okoli 4 %. Najbolj, okoli 15 %, pa bo večji tudi strošek dela in kapitala. Strošek enodnevnih piščancev bo ostal na podobni ravni kot v letu 2022.

Slika 28: Osnovni ekonomski kazalci pri pitanju piščancev (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS

Poleg večjih stroškov bo večja tudi vrednosti prireje piščančjega mesa. Ta bo večja za približno 5 %, kar bo vplivalo na nekoliko boljšo prihodkovno-stroškovno pariteto. Stanje v prireji piščancev bo tako ponovno nekoliko nad zadnjim petletnim povprečjem.

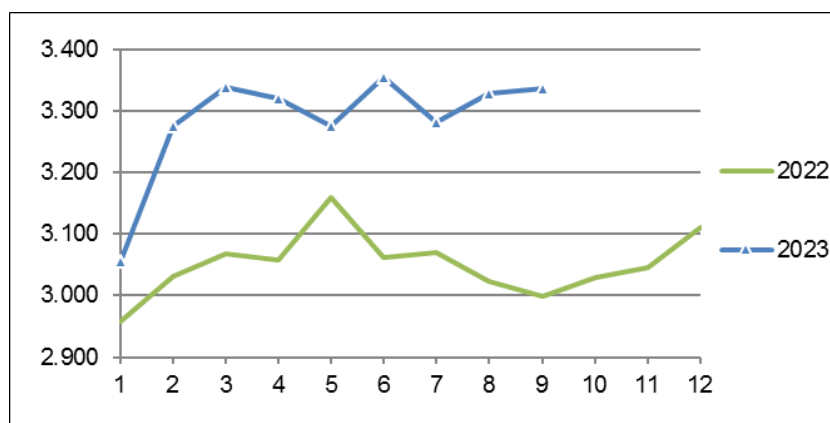
8.11 Meso drobnice

Obseg prireje in stalež živali – O reji drobnice med letom ni nobenih podatkov, ki bi omogočali dovolj zanesljivo oceno obsega prireje. Podatki o odkupu in zakolu v klavnicah, ki so edini na voljo, za drobnico niso reprezentativni, saj je večina domače prireje mesa pridobljena z zakolom na gospodarstvih (preko 90 % skupnega letnega zakola), o katerem pa med letom ni podatkov.

Na podlagi zbranih, a skopih, informacij ocenjujemo, da bo stalež drobnice konec leta 2023 nekoliko večji kot v enakem obdobju leta 2022, prav tako bo nekoliko večji tudi prirast drobnice. Razlog za večje število živali in večji prirast pripisujemo predvsem ugodnim pašnim razmeram. Nasprotno je bilo leta 2022 zaznati upad staleža in prirasta drobnice kot posledica hude suše, ki je najhuje prizadela tanko in skromno travno rušo, na kateri se poglavitni del krme za drobnic pridelala.

Domača trgovina in blagovna menjava – Težav s prodajo v letu 2023 ni bilo. Po razpoložljivih podatkih bo za prvih devet mesecev leta odkup jagnjet večji kot v letu 2022. V slovenskih klavnicah bo zaklano za okoli 6 % več živali kot leto pred tem. Kot posledica ugodnih pašnih razmer v klavnice prihaja večje število težje rejenih jagnjet. Odkupne cene jagnjet so, ob občasnih nihanjih, v porastu že od jeseni leta 2021. Tudi v letu 2023 so cene v pretežnem delu leta rahlo naraščale in bo zato po oceni povprečna odkupna cena jagnjet za okoli 8 % višja od povprečja v letu pred tem.

Slika 29: Odkupne cene jagnjet (živa masa; EUR/t) po mesecih; 2022 in 2023

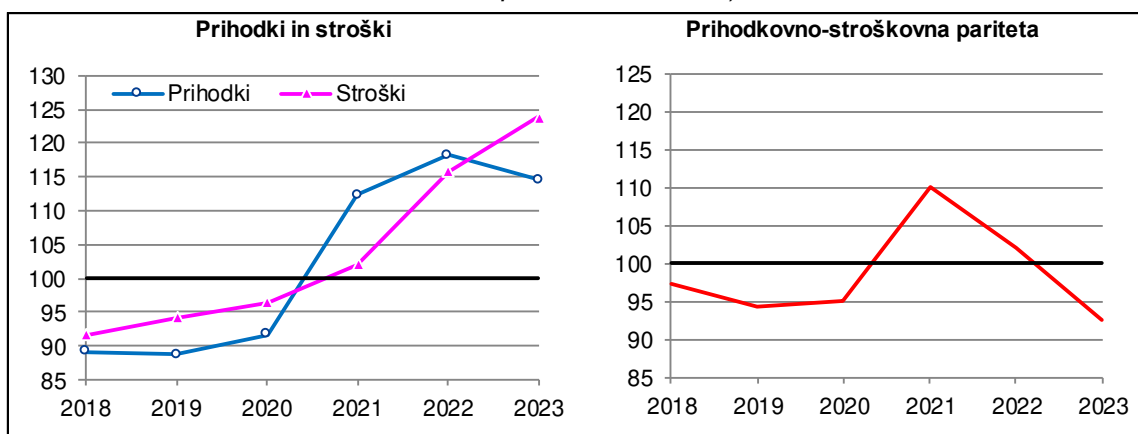

Vir: SURS

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Glede na leto prej so skupni stroški reje drobnice višji za 8 %, predvsem zaradi višjih stroškov blaga in storitev (+7 %), stroškov dela in kapitala (+10 %) ter stroška amortizacije (+4 %). Na porast stroškov blaga in storitev ima največji vpliv večji strošek krme (+7 %). Zaradi višjih cen plemenskih živali je dražje tudi zavarovanje. Skupna vrednost proizvodnje je v letu 2023 nekoliko nižja kot leto prej zaradi zmanjšanja vrednosti subvencij in nižje vrednosti gnoja kot stranskega proizvoda.

Po prvih ocenah so ekonomske razmere za rejo drobnice v letu 2023 slabše kakor leto poprej in tudi slabše kot povprečne razmere zadnjih pet let. Pri tem je potrebno omeniti, da so bile ekonomske razmere za rejo drobnice v obdobju let 2021–2022 zaradi visoke vrednosti subvencij izrazito nadpovprečne glede na daljše časovno obdobje. To pripomore k višji izkazani ravni povprečja zadnjega petletnega obdobja (2018–2022) in tako za leto 2023 daje vtis o večjem poslabšanju kot je dejansko glede na daljše časovno obdobje.

Slika 30: Osnovni ekonomski kazalci pri priraji jagnjet (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

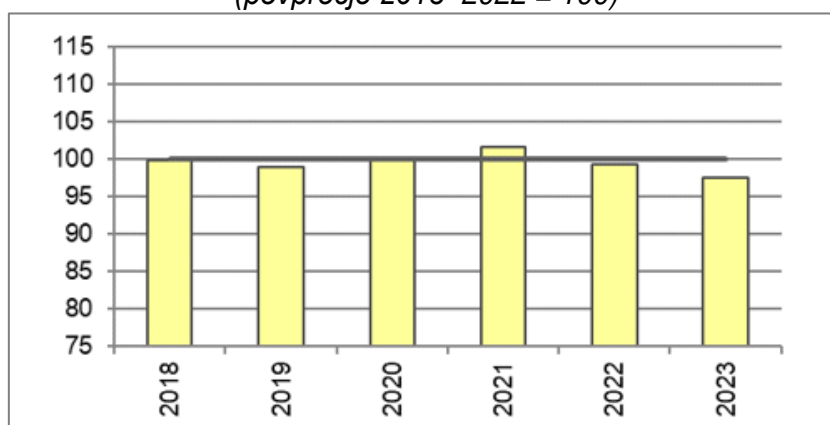

Vir: KIS

8.12 Mleko

Obseg priraje in stalež živali – Trenutno razpoložljivi podatki o odkupu mleka za leto 2023 (ta predstavlja okoli 90 % celotne priraje mleka) kažejo, da je bilo v prvih devetih mesecih odkupljeno za slabe 3 % manj mleka kot v enakem obdobju leta 2022. Po lanskih slabih razmerah za pridelavo krme so v letu 2023 razmere dopuščale zagotavljanje zadostnih količin primerne krme za krave molznice, zato se pričakuje, da bo količina namolzenega mleka v zadnji četrtini leta nekoliko porasla. Po prvih ocenah bo tako skupna količina namolzenega mleka za okoli 2 % manjša kot v letu 2022. Po do zdaj znanih podatkih bo število krav že drugo leto manjše. V letu 2023 jih bo manj za okoli 3 %, od tega krav molznic manj za okoli 2 %.

Slika 31: Spremembe proizvodnje mleka v obdobju 2018–2022 in ocena za leto 2023 (povprečje 2018–2022 = 100)

Vir: SURS, KIS (preračuni in ocena 2023)

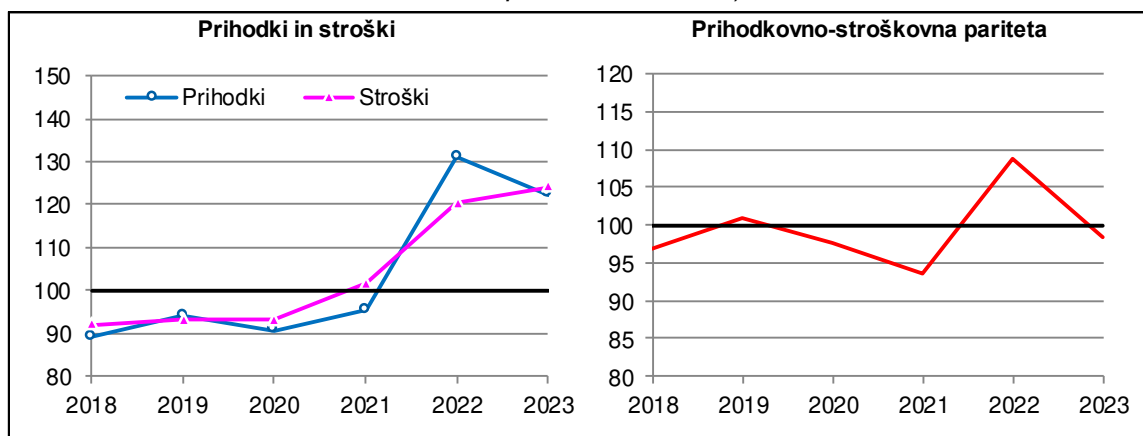
Tako na letni ravni pričakujemo, da se bo priraja mleka v primerjavi z letom prej zmanjšala, količina namolzenega mleka pa naj bi v letu 2023 znašala okoli 614 milijonov litrov.

Domača trgovina in blagovna menjava – Znotraj organiziranega odkupa mleka bo v letu 2023 delež odkupa slovenskih mlekarn nekaj manjši kot v letu prej in se bo iz slabih 69 % znižal na približno 66 %.

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Po intenzivni rasti skoraj preko celega leta 2022 so se odkupne cene po napovedih ob koncu leta 2022 začele umirjati, sledil pa mu je občuten padec cen. Ta je potekal vse do sredine leta 2023, ko so se cene vendarle umirile. Sledila je stagnacija cen, ob koncu leta 2023 pa bo po zbranih informacijah prišlo do rahlega povišanja odkupnih cen zaradi nekoliko višjih izhodiščnih cen ter boljše kakovosti t. i. zimskega mleka. Tako se na podlagi razpoložljivih podatkov ocenjuje, da bo v povprečju letna odkupna cena rahlo pod ravniyo povprečne cene v letu 2022.

Enako kot pri ostalih živinorejskih panogah, se bodo tudi stroški prireje mleka v primerjavi z letom 2022 povečali, a manj intenzivno kot leto prej. Po modelnih ocenah bodo na povprečni letni ravni leta 2023 večji za okoli 4 %.

Slika 32: Osnovni ekonomski kazalci pri prireji mleka (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS

Med stroški prireje bodo stroški materiala in storitev večji za okoli 2 %. Znotraj teh se je najbolj povečal strošek plemenske živine (+7 %). Strošek krme bo večji za okoli 2 %, pri čemer bo doma pridelana krma dražja za okoli 8 %. S povečanjem stroškov živine je dražje tudi zavarovanje za živali. K porastu stroškov reje v letu 2023 bosta prispevala tudi večji strošek amortizacije (+6 %) in pa strošek dela ter kapitala (+10 %).

Ob podobni ravni odkupne cene mleka kot v letu 2022, bo zaradi nižje vrednosti stranskih proizvodov (zmanjšanje vrednosti gnoja) in nižje vrednosti subvencij, vrednost proizvodnje v letu 2023 manjša.

Zmanjšanje skupne vrednosti proizvodnje (–5 %) je ob povečanju stroškov prireje privedlo do poslabšanja stroškovno-prihodkovne paritete. Ekonomske razmere v prireji mleka bodo tako po izrazito ugodnem letu 2022 ponovno nekoliko slabše in bodo tik pod, še vedno ugodnim, povprečjem obdobja let 2018–2022.

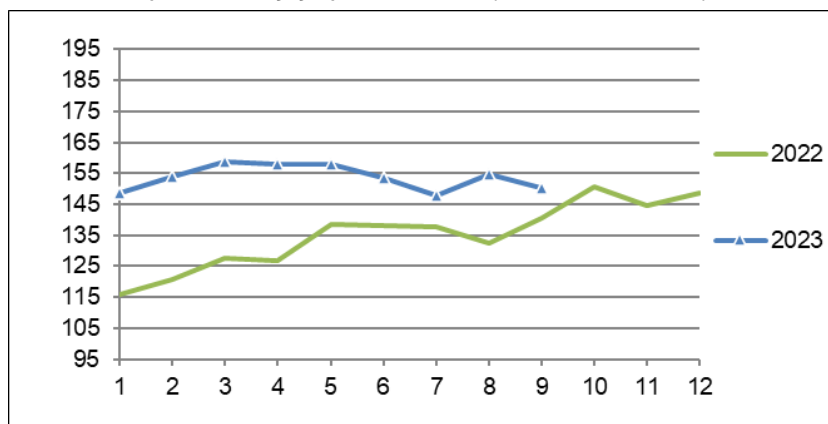
8.13 Jajca

Obseg prireje in stalež živali – Za trg jajc so med letom na voljo le podatki o odkupu jajc (konzumnih in valilnih), katerih zajem je majhen (praviloma pod 50 %). Na podlagi informacij s terena ocenjujemo, da bo ob koncu leta število nesnic nekoliko večje kot v enakem obdobju leta prej. Po grobih začasnih ocenah bo tako v letu 2023 skupna prireja jajc tudi večja in bo v primerjavi s predhodnim letom večja za slabe 4 %.

Cene, stroški in osnovni ekonomski kazalci – Odkupne cene konzumnih jajc so se po intenzivnem porastu cen v letu 2022 umirile. Po rasti v začetku leta 2023 in kasnejšemu

padcu spomladi so se cene ustalile na ravni cen ob koncu leta 2022. Tako bo po prvih ocenah za leto 2023 cena jajc v povprečju višja za okoli 13 %.

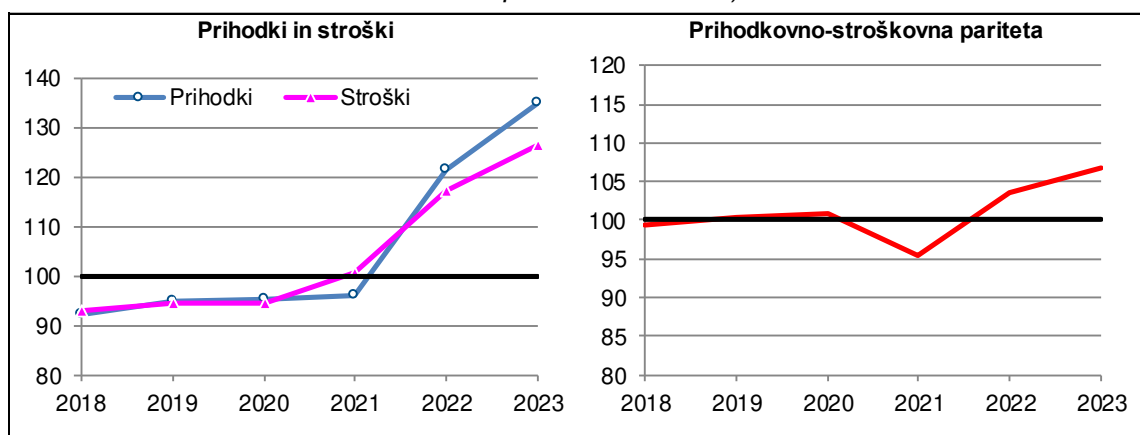
Slika 33: Odkupne cene jajc po mesecih (EUR/000 kosov); 2022 in 2023

Vir: SURS

Ekonomske razmere pri proizvodnji jajc bodo tudi v letu 2023 ugodne, saj se bo po modelnih napovedih odkupna cena v letu 2023 povečala bolj, kot se bodo povečali skupni stroški prireje. Ti bodo v letu 2023 višji za okoli 8 %.

Slika 34: Osnovni ekonomski kazalci pri proizvodnji jajc (indeks povprečja 2018–2022 = 100; 2023: predhodna ocena)

Vir: KIS

Med stroški, ki so se povečali najbolj, odstopajo strošek jarkic (+13 %) in pa tudi strošek dela ter kapitala (+15 %). Strošek krme in strošek amortizacije bosta večja za 4 %. Občutno slabemu letu 2021 za prirejo jajc sledita dve ugodni leti, saj so ekonomske razmere za prirejo jajc opazno nad povprečjem zadnjega petletnega obdobja.

9 LITERATURA IN VIRI

1) Statistični in drugi podatki (razpoložljivi do 27.11.2023)

SURS (Statistični urad Republike Slovenije), 2023:

Osnovni podatki po naročilu.

- Celotni odkup kmetijskih pridelkov po skupinah in vrstah, Slovenija (mesečni in letni podatki),
- Uvoz in izvoz agroživilskih proizvodov po državah (KN 1-24; 8-mestna) (mesečni podatki),

Prve objave s področja Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo.

- Površine poljščin, Slovenija, 2023 - začasni podatki. Prva objava, 28.9.2023.

<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/11389> (23.11.2023)

- Pridelek zgodnjih posevkov in zgodnjega sadja ter pričakovani pridelek pomembnejših poznih posevkov, Slovenija, 2022- začasni podatki. Prva objava, 28.9.2023.

<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/11082> (23.11.2023)

- Pričakovani pridelki poznih posevkov, sadja in grozdja, Slovenija, 2023 - začasni podatki. Prva objava, 30.10.2023.

<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/11440> (23.11.2023)

- Indeksi cen in odkup kmetijskih pridelkov pri pridelovalcih, Slovenija, september 2023 - začasni podatki. Prva objava, 14.11.2022.

<https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/11472> (23.11.2023)

- Indeksi cen inputov v kmetijstvu, Slovenija, september 2023 - začasni podatki. Prva objava, 14.11.2023.

<https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/11467> (23.11.2023)

SI-STAT podatkovni portal.

- Različne objave s področja Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo ter drugih področij

<https://pxweb.stat.si/SiStat/sl>

Eurostat, 2023:

Eurostat, Database. Različne objave s področja kmetijstvo, ekonomski računi za kmetijstvo.

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/agric?lang=en&subtheme=agr&display=list&sort=category>

European Commission (Evropska komisija), 2023:

Market overviews. Animal products, Plant product and Fruit and vegetables. 2023.

<https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/facts-and-figures/markets/overviews/market-overview-sector#documents> (23.11.2023)

Agri-food markets. Prices. Monthly Market Prices. Last update 23.11.2023.

<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardPrice/DashboardMarketPrices.html>
(23.11.2023)

Cereals market situation. Meeting of the Expert group for the common organisation of the agricultural markets – Arable crops & olive oil. 26 October 2023.

<https://circabc.europa.eu/sd/a/98826879-f6a2-4931-b2fc-4780ee466338/cereals-market-situation.pdf> (23.11.2023)

Oilseeds and Protein Crops market situation. Committee for the Common Organisation of Agricultural Markets, 27 October 2022.

<https://circabc.europa.eu/rest/download/d5db7f03-9cfb-4c3e-a206-33073dfa1101> (23.11.2023)

EC. 2023. Short-term outlook for EU agricultural markets in 2023 and 2024. (Autumn 2023, *Edition N°37*). 2023. European Commission.

https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/outlook/short-term_en (23.11.2023)

DG AGRI. 2022. Market observatories. Crops. Fruit and vegetable.

https://agriculture.ec.europa.eu/data-and-analysis/markets/overviews/market-observatories_en
(23.11.2023)

Drugi podatki, 2023:

ARSKTRP. Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja.

- Tržno informacijski sistem (Tržna poročila).

<https://www.gov.si/zbirke/storitve/priprava-trznih-porocil-za-kmetijske-pridelke-in-zivila/>

- Novice ARSKTRP:

<https://www.gov.si/drzavni-organi/organi-v-sestavi/agencija-za-kmetijske-trge-in-razvoj-podezelja/novice/>
(23.11.2023)

Modelne kalkulacije KIS. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

https://www.kis.si/Standardni_nabor_1 (25.11.2023)

2) Drugi viri

ARSO. Mesečni bilten ARSO – Letnik 2022. Ljubljana, Agencija RS za okolje.

<http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/knji%C5%BEenica/mese%C4%8Dni%20bilten/bilten2022.htm>
(23.11.2023)

ARSO. Mesečni bilten ARSO – Letnik 2023. Ljubljana, Agencija RS za okolje.

<http://www.arso.gov.si/o%20agenciji/knji%C5%BEenica/mese%C4%8Dni%20bilten/bilten2023.htm>
(23.11.2023)

North-Western European Potato Growers Foundation. NEPG Press release September 2022. 2022.

NEPG new harvest estimation at 21,2 million tons.

<http://nepg.info/press-releases/> (24.11.2023)

IGC. Grain Market Report, Highlights (GMR 549 – 16 November 2023). 2023. London, UK.

https://www.igc.int/en/gmr_summary.aspx (23.11.2023)

MKGP. Program razvoja podeželja.

<https://skp.si/>

Podatki o izvajanju Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2014–2022 do 31.8.2023.

Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: delovno gradivo.

UMAR. 2023. Jesenska napoved gospodarskih gibanj 2023. Ljubljana, september 2023. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

https://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/napovedi/jesen/2023/JNGG_2023_s.pdf
(11.11.2023)

Kmetijski inštitut Slovenije

www.kis.si